ALEXANDRA DAVID-NEEL

INIȚIERI ȘI INIȚIAȚI IN TIBET

Coperta 1:

Vanavasin, cunoscut în Tibet ca Naknane, este unul dintre cei 16 Arhafi căruia, în a patra zi a celei de-a şasea luni a anului, îi este dedicată sărbătoarea „Tong Cho Cheme!" („Sărbătoarea celor 1000 de lumini"). Cu mâna dreaptă el face mudra (gestul) care alungă frica (Tarjana), în timp ce în mâna stângă ţine un sceptru. EI aduce graţia asupra oricărei fiinţe spre care se apleacă.
Legenda spune că Vanavasin se trage din Sarasvati şi a auzit Dharma (învăţătura spirituală) de la însuşi Buddha. Eterna pace a atins-o într-o sihăstrie, construită din frunze, din mijlocul unei păduri. Eliberat de impulsurile plăcerilor, el dobândeşte victoria asupra iluziilor şi oferă protecţie impotriva tuturor pasiunilor. În imagine, un discipol i se închină, iar păunii, simbol al Atotcunoaşterii Divine îl însoţesc în permanenţă.

Coperta 4:

Kalachakra-Mandala: reprezentare a desfăşurării temporale şi spaţiale a Absolutului.

INTRODUCERE

Scopul prezentei lucrări este de a sublinia celor interesaţi de manifestările spiritualităţii orientale, informaţii clare privind natura riturilor lamaiste de iniţiere şi învăţăturile date de iniţiaţi, atât în timpul acestor ceremonii cât şi ulterior. Este inutil să spunem că acest subiect nu poate fi tratat pe larg într-o carte de dimensiuni atât de reduse. În plus, pentru a-l discuta pe larg trebuie să fim familiarizaţi cu anumite teorii ale buddhismului Mahâyâna şi ale tantrismului hindus care fundamentează o mare parte a manifestărilor misticismului lamaist. Metodele prin care aceste teorii sunt aplicate, amestecate şi însoţite cu elemente de origine non-ariană de către misticii şi pustnicii tărâmului zăpezilor, poate furniza suficient material pentru o altă lucrare. Totuşi prezentul volum va fi suficient pentru a revela o parte a vieţii religioase a tibetanilor până acum complet necunoscută străinilor.

"Iniţieri şi iniţiaţi în Tibet" formează un întreg desăvârşit. Totuşi, se cuvine să recomand ca această lucrare să fie citită în paralel cu cartea mea anterioară "Cu mistici şi magicieni în Tibet", mă refer, în special, la acele părţi ale acestei cărţi care prezintă maeştrii misticismului, discipolii lor şi metodele antrenamentului spiritual pe care ei îl practică.

Spre deosebire de regula pe care mi-am impus-o în cărţile anterioare, pentru ca textul să nu fie în mod inutil încărcat, am considerat că este bine ca în prezenta lucrare să ofer ortografia corectă a majorităţii termenilor tibetani, precum şi pronunţia lor în dialectul clasic din Lhassa. În unele cazuri am dat şi echivalentul sanscrit al cuvintelor tibetane. Adeseori acestea din urmă vor fi mai bine înţelese de către cititorii care le-au mai întâlnit în lucrări despre buddhism.

Alfabetul tibetan are un număr de litere mai mare decât cel englezesc; pentru a înlătura dificultăţile care apar din această cauză orientaliştii folosesc anumite semne convenţionale pe care le adaugă literelor alfabetului nostru când redau un text tibetan. Acest element tehnic, indispensabil în alte împrejurări, aici mi se pare de prisos. Ar obosi fară nici un rezultat ochii cititorului, al cărui scop este să obţină

informaţii despre credinţele şi practicile tibetane, nu să le înveţe limba. Cei care deja au cunoştinţele corespunzătoare despre limba tibetană nu vor avea probleme în a discerne care dintre literele tibetane ch sau s apar în cuvintele pe care le întâlnesc. De asemenea, ei vor şti că aceeaşi literă tibetană are ca echivalent w sau b după cum este cazul.

Alexandra David-Neel

Capitolul I

DEFINIREA MISTICISMULUI TIBETAN

Este aproape imposibil să înfăţişez vesticilor o idee în întregime clară şi completă despre misticismul tibetan deoarece există o prăpastie foarte mare între diferitele concepţii religioase şi filozofice pe care europenii le acceptă şi cele care servesc drept fundament pentru meditaţiile asceţilor din "Tărâmul zăpezilor". Termenul "misticism", pe care l-am folosit într-o carte anterioară şi pe care îl voi folosi în continuare pentru că nu găsesc un altul mai bun, trebuie înţeles, când este vorba de Tibet, într-un sens cu totul diferit faţă de acela cu care suntem obişnuiţi.

În vest, un mistic este o persoană pioasă, de tip superior, dar, mai presus de toate, e un credincios, adoratorul lui Dumnezeu. Din contră, misticul tibetan va fi probabil considerat de mulţi occidentali, un ateu.

De aceea, dacă îl numim mistic, trebuie să avem grijă să nu-i atribuim acestui termen acel înţeles şi să nu-1 lăsăm să ne trezească acele sentimente şi idei pe care el le implică termenul în ţinuturile vestice.

În ţările aflate sub influenţă creştină, ateul din secolele trecute era o excepţie rară, un fel de personaj demonic care apare în turma enoriaşilor credincioşi. Chiar şi în prezent, el este înfăţişat în imaginaţia multora ca un rebel care înfruntă credinţa şi religia cu o atitudine teatrală de negare şi provocare. Situaţia nu este aceiaşi în Tibet, unde ideea de Dumnezeul suprem şi personal nu a fost niciodată dominantă.

Printre numeroasele zeităţi din Panteonul lamaist nu există nici una care să ocupe sau să aibă rolul unei fiinţe eterne, omnipotente, creatoare a lumii. Zeităţile tibetane aparţin, uneia dintre cele şase feluri de fiinţe conştiente recunoscute de credinţa populară. În plus reşedinţele lor nu sunt situate întotdeauna în afara lumii noastre, iar atunci când ele sunt într-o altă regiune a spaţiului, aceste regiuni sunt suficient de aproape de pământ încât să permită zeităţilor să intervină oricând în planul terestru. De aceea prudenţa îi îndeamnă pe tibetani să trăiască în termeni amicali cu zeităţile mai puţin importante, să obţină graţia

celor mai puternici şi să primească clemenţa ori neutralitatea celor de natură malefică şi chiar să se pregătească să le reziste.

Această religie ce pare a fi compusă numai dintr-un schimb de bune servicii, din mărturii de respect şi din abilitatea unui îmblânzitor de lei, nu are nimic în comun cu dragostea care îi călăuzeşte pe creştini, şi încă şi mai puţin cu entuziasmul pasionant care degenerează atât de repede în senzualitate a anumitor bhakta-şi din India.

Izvorât dintr-un astfel de mediu, dominându-l, deşi păstrează o amprentă pe care acest mediu a lăsat-o asupra naturii sale, ascetul tibetan nu cedează vreunui impuls sentimental când părăseşte societatea umană şi se retrage în deşert. Şi în nici un caz nu şi-ar imagina că face ceva care să aibă caracterul unui sacrificiu.

Spre deosebire de occidentalul care de obicei intră la mănăstire, după ce îşi violentează cele mai profunde emoţii, cu faţa pângărită de lacrimi, despărţindu-se cu durere de ceea ce el încă mai numeşte "lucrurile bune" ale acestei lumi, ascetul tibetan, ca şi sannyâsin-ul hindus, înfăţişează renunţarea ca o izbăvire fericită.

Scrierile buddhiste conţin multe pasaje ce dezvăluie această stare de spirit:

"Viaţa casnică este sclavie curată, libertatea constă în a părăsi casa."

"În ochii unui Tathâgata[1] splendoarea unui rege nu este cu nimic mai mult decât un scuipat sau un fir de praf."

"Pline de farmec sunt pădurile singuratice. Cel care este eliberat savurează lucruri care nu-i atrag pe cei din turmă." Nici o "încântare" nu-l aşteaptă pe gânditorul înţelept în schitul, coliba sau peştera sa din mijlocul singurătăţilor tibetane. Totuşi, extazul va fi al lui şi se va scufunda în El. Ceea ce îl va ţine într-o stare de imobilitate atentă, zi după zi, lună după lună şi an după an va fi contemplarea modului în care lucrează gândurile sale în analiza de sine, eliminând propriile lui mecanisme pe măsură ce acestea se dovedesc a fi neadevărate, până

[1] **Un tathâgata este asemenea unui Buddha.**

când vine timpul în care judecata[2] încetează deoarece a fost înlocuită de cunoaşterea directă. Apoi, odată ce furtunile stârnite de teoriile generatoare de gânduri şi speculaţii se liniştesc, oceanul minţii devine limpede şi calm, fară ca o singură mondulaţie să îi tulbure suprafaţa. În această oglindă netedă, fară cusur, lucrurile sunt reflectate fară ca imaginea lor să fie distorsionată[3] şi acesta este punctul de plecare al unei serii de stări care nu îşi are originea nici în conştiinţa obişnuită, nici în inconştienţă. Atunci se deschide intrarea într-o sferă diferită de cea spre care ne mişcăm de obicei. Acum, după ce ne-am exprimat reţinerea în legătura cu sensul termenului, putem vorbi despre „misticismul" tibetan.

Oricare ar fi scopul spre care misticii tibetani ţintesc, cea mai izbitoare caracteristică a lor este îndrăzneala şi o dorinţă impetuoasă şi unică de a-şi măsura puterile cu obstacolele spirituale sau inamicii oculţi. Ei par animaţi de spiritul de aventură şi, dacă pot folosi termenul, i-aş numi "sportivi spirituali". într-adevăr, acest nume li se potriveşte mai bine decât oricare altul. Oricare ar fî ramificaţia drumului mistic pe care se aventurează, această acţiune este dificilă şi periculoasă. Felul sportiv în care privesc ei lupta nu este o atitudine religioasă obişnuită şi pentru acest motiv merită atenţia noastră.

Ar fi eronat totuşi să considerăm drept erou pe fiecare dintre aceia care doresc acceptarea ca discipoli din partea unui gyud lama[4] şi cer damngag[5] de la el.

Printre candidaţii la asemenea iniţieri preliminarii, fiinţele în mod special originale ori remarcabile în alte privinţe formează o minoritate redusă; marea majoritate sunt simpli călugări. Mulţi dintre ei înainte de a căuta mai multă învăţătură esoterică, nici măcar nu au încercat să-şi însuşească învăţătura pe care le-o dau şcolile monastice. Cauza acestei neglijări poate fi a priori o lipsă de credinţă în valoarea acestei ştiinţe oficiale; totuşi, este foarte posibil ca studiul obişnuit al cărţilor

---

[2] **Togpa mai corect "raţionament" opus ca sens cu togspa, adevărata înţelegere. (în scrierea tibetană rtogpa şi rtogspa)**
[3] **La tibetani, hinduşi şi chinezi oceanul şi oglinda sunt deseori comparate.**
[4] **Gyud lama nu înseamnă aici licenţiat al şcolii gyud (ritual magic), ci mai degrabă un maestru presupus a fi posesor al învăţăturilor secrete.**
[5] **Damngag, Principii şi îndemnuri.**

să fi fost considerat pur şi simplu prea dificil pentru un număr important dintre cei care renunţă la lume.

Tendinţele instinctive spre contemplaţie şi imitarea oarbă a exemplelor date de alţii constituie originea vocaţiei multor naldjorpa[6]. Un naldjorpa se gândeşte doar "să facă religie"[7], cum este denumită în tibetană, fară să aibă nici cea mai mică idee unde îl poate călăuzi calea pe care a intrat.

Totuşi, cel care la începutul drumului e doar un prostănac, nu este condamnat să rămână întotdeauna aşa. Miracole neaşteptate se întâmplă adesea pe Calea Scurtă[8]. Aici, orbul devine clarvăzător şi clarvăzătorul îşi pierde văzul. Discipolii cu intelectul amorţit se transformă în investigatori cu darul previziunii în timp ce minţile luminate decad într-o stare de apatie.

Este extraordinar să vezi viteza colosală cu care se schimbă valoarea mentală, morală şi chiar fizică a unei fiinţe. Şi totuşi misticii tibetani rămân imperturbabili. Germenii cărora se datorează aceste transformări aparent incoerente există, spun ei, în variatele individualităţi şi aceştia pur şi simplu, până în acel moment, nu au avut condiţiile favorabile dezvoltării şi fructificării.

Aspirantul la iniţierea mistică trebuie de la bun început să-şi cultive discernământul şi puterea de a-şi asuma atitudinea observatorului calm şi detaşat[9], capabil de o stăpânire desăvârşită asupra tendinţelor naturale şi asupra dorinţelor trecătoare. O abilitate deosebită este cerută pentru a urma cu succes antrenamentul periculos impus unor discipoli, antrenament ce constă în trăirea efectivă a variatelor pasiuni. Aici se pune problema de a intra în foc şi de a nu fî ars. Testele cărora li se supun unii discipoli, la sfatul ghidului lor spiritual sau împinşi de dorinţa de a-şi verifica realizările, sunt extrem de originale, iar rezultatele lor sunt aproape incredibile, în special din punctul de vedere al stăpânirii instinctelor carnale.

---

[6]Naldjorpa (scris rnal byorpa) literal înseamnă: "Cel care deţine perfecta seninătate". în limbaj obişnuit, aceasta înseamnă un adept al învăţăturilor Căii Scurte, în mod obişnuit prin acest termen se înţelege: un ascet care se presupune că deţine puteri psihice supranormale.

[7]Chös Ched (scris chos byed)

[8] Despre subiectul Căii Scurte, vezi Cu misticii şi magicienii în Tibet, p.243. Acolo găsim învăţăturile şi metodele care derivă de aici şi cu ajutorul cărora, conform tibetanilor, este posibil să se atingă starea de Buddha, chiar în viaţa în care fiinţa îşi începe pregătirea spirituală, fără să fie nevoie să progreseze lent după modul obişnuit al renaşterilor succesive.

[9] În cele ce urmează episodul din Mundakupanishad poate ajuta la exemplificarea acestei atitudini: "Două păsări nedespărţite stăteau pe creanga unui copac. Una dintre ele mănâncă fructul copacului; cealaltă, fără să atingă fructul, îşi priveşte tovarăşa." Această parabolă a fost menită să explice învăţătura Vedantică al lui jiva, dar este la fel de potrivită şi în acest context.

Discipolului îi este recomandat de asemenea să îşi observe acţiunile, formarea în interiorul său al gândurilor şi senzaţiilor, atracţiilor şi repulsiilor, să se străduiască să le descopere cauzele, apoi cauzele acestor cauze şi aşa mai departe. În direcţia opusă, trebuie luat în considerare lanţul de efecte care pot să urmeze diferitelor activităţi mentale sau materiale.

Este uşor de observat din toate acestea că, sub numele de metode mistice sau esoterice, lamaiştii de fapt cuprind o pregătire psihică pozitivă. într-adevăr, ei privesc mântuirea nu ca darul unei zeităţi, ci mai degrabă, ca pe o cucerire dificilă, iar mijloacele de a realiza această cucerire constituie o ştiinţă.

Capitolul II

GHIDUL SPIRITUAL

În consecinţă, aşa cum noi mergem la un profesor când vrem să învăţăm matematică sau gramatică, în mod firesc, tibetanii apelează la un maestru în misticism când doresc să fie iniţiaţi în metode spirituale.

Cuvântul sanscrit guru este numele dat ghidului spiritual şi tibetanii au acceptat acest cuvânt străin în vocabularul lor literar. Totuşi, într-o conversaţie se spune în general "Lama al meu", prin aceasta înţelegându-se că este indicată relaţia dintre maestru şi discipol. Deşi tibetanii acordă respect suprem şi sprijin material pentru cunoştinţele ce le sunt transmise, în ţara lor se întâlneşte rar acea veneraţie oarbă a guru-lui care este atât de obişnuită în India.

Milarepa, poetul anahoret, a fost o excepţie. Exemple ale unei astfel, de aspiraţii, admiraţia şi dăruirea faţă de maestrul său, ca cele manifestate de el, sunt extrem de rare.

În ciuda multor expresii hiperbolice folosite atunci când vorbeşte cu sau despre maestrul lui, veneraţia discipolului tibetan este îndreptată spre cunoştinţele al căror protector este maestrul. Cu câteva excepţii, discipolii tibetani sunt pe deplin conştienţi de defectele pe care le are "lama al lor". Dar respectul îi împiedică să împărtăşească şi altora descoperirile lor în acest sens. în plus, multe lucruri care ar părea condamnabile unui vestic, nu-i şochează câtuşi de puţin. Aceasta nu înseamnă că tibetanii, vorbind în general, sunt lipsiţi de principii morale, dar că acestea din urmă nu sunt neapărat la fel cu cele care există în ţările noastre. Poliandria, de exemplu, atât de aspru judecată în vest nu le apare deloc culpabilă. Pe de altă parte, o căsătorie între rude, chiar şi între veri îndepărtaţi li se pare abominabilă în timp ce noi nu vedem în aceasta nici un fel de rău.

Când tibetanii îşi aduc omagiile în mod generos unui om ale cărui imperfecţiuni sunt evidente, această atitudine nu este determinată de orbire faţă de defectele lui. Pentru a înţelege aceasta, trebuie să ne amintim cât de diferite sunt ideile vestice referitoare la "eu" faţă de cele susţinute de buddhişti.

Chiar când au respins credinţa într-un suflet imaterial şi nemuritor, considerat ca adevăratul lor "eu", majoritatea occidentalilor continuă să se imagineze ca fiind o entitate omogenă care dăinuie cel puţin de la naştere la moarte. Această entitate poate să treacă prin schimbări, poate să devină mai bună sau mai rea, dar ei nu cred că aceste schimbări trebuie să urmeze una după cealaltă, din minut în minut. Totuşi, omiţând să observăm manifestările care întrerup continuitatea aspectului obişnuit al unei persoane, vorbim despre un om ca fiind bun sau rău, auster sau dezmăţat, etc.

Misticii lamaişti neagă existenţa acestui "eu". Ei susţin că acesta nu există, ci doar o înlănţuire de transformări, un agregat ale cărui elemente, atât materiale cât şi mentale, acţionează şi reacţionează unele asupra celorlalte şi sunt neîncetat schimbate cu cele ale agregatelor învecinate. Astfel, individul văzut de ei este ca şuvoiul iute al unui râu sau ca aspectele multiple ale unui vârtej. Discipolii avansaţi sunt capabili să recunoască dintre succesiunea de personalităţi care li se dezvăluie în maestrul lor, pe aceea de la care pot fi obţinute lecţii şi sfaturi folositoare. Pentru a beneficia de acestea, ei tolerează manifestările inferioare care li se înfăţişează în acelaşi lama, tot aşa cum ar aştepta răbdători trecerea unui înţelept în mijlocul unei mulţimi.

Într-o zi i-am istorisit unui lama povestea preotului Ekai Kawaguchi[10] care, dornic să înveţe gramatică tibetană, a apelat la un maestru faimos. Acesta aparţinea ordinului religios şi s-a dedicat vieţii de gelong[11]. După câteva zile de şedere cu el, elevul a descoperit că profesorul său încălcase legea celibatului şi era tatăl

---

[10] **Preotul Ekai Kawaguchi este un buddhist japonez erudit. El povesteşte această aventură în relatarea şederii sale în Tibet.**

[11] **Gelong, scris dge slong, literal "un virtuos călugăr cerşetor" echivalentul lamaist aproape exact al termenului bhikkhu, al buddhiştilor din sud: un călugăr celibatar care a primii o hirotonisire majoră.**

unui băieţel. Acest fapt i-a provocat un dezgust atât de profund încât şi-a strâns cărţile şi lucrurile şi a plecat. „Ce mai neghiob!” a exclamat lama auzind anecdota. Era acel gramatician mai puţin priceput în gramatică pentru că a cedat tentaţiilor cărnii? Ce legătură există între aceste lucruri şi în ce fel i-ar fi afectat studentului cunoştinţele despre gramatică puritatea morală a profesorului său? Omul inteligent adună cunoaşterea de oriunde o găseşte. Nu este oare un prost omul care refuză să ridice un giuvaer dintr-un vas murdar din cauza murdăriei lipită de vas?

Lama luminaţi privesc veneraţia pe care o arată ghidului lor spiritual dintr-un punct de vedere psihic. într-adevăr, ei privesc din acelaşi punct de vedere adorarea de orice natură.

În vreme ce este conştientizat faptul că instruirea de către un expert în probleme spirituale este extrem de valoroasă şi utilă, mulţi dintre maeştrii atribuie o mare parte a responsabilităţii pentru succesul sau eşecul pregătirii spirituale discipolului însuşi.

Aici nu ne preocupăm de stăruinţa, puterea de concentrare sau inteligenţa neofitului. Utilitatea acestora se autoevidenţiază. Totuşi, un alt element este considerat necesar şi chiar mai puternic decât toate celelalte. Acest element este credinţa.

Nu numai misticii tibetani, dar şi numeroşi asiatici au convingerea că credinţa în sine reprezintă o putere. Ea acţionează independent de valoarea intrinsecă a obiectului ei. Zeul poate să fie o piatră, tatăl spiritual, un om obişnuit şi totuşi, adorarea lor poate să trezească în cel care se dedică ei, o energie deosebită şi capacităţi nebănuite. Mărturii externe de respect, în adorarea guru-lui ca şi în alte forme de adorări, urmăresc să hrănească şi să intensifice credinţa şi adoraţia.

Mulţi novici care nu ar fi îndrăznit niciodată să se aventureze pe calea mistică dacă nu ar fi crezut că sunt susţinuţi şi sprijiniţi de puterea mentală sau magică a maestrului lor, în realitate s-au bazat tot timpul pe credinţa din ei înşişi. Totuşi, încrederea pe care o aveau în maestrul lor a produs un efect similar celui care ar fi putut proveni dintr-un ajutor extern.

Există cazuri şi mai ciudate. Uneori, unii dintre ei se lasă în voia unor practici devoţionale sau altor funcţiuni asemănătoare, deşi nu sunt prea convinşi de existenţa obiectului adorării lor. Nu este nici nebunie, aşa cum ar fi unii ispitiţi să creadă, ci mai degrabă dovada unor ştiinte profunde despre influenţele psihice şi despre puterea autosugestiei.

Unii catolici glorifică o metodă care la prima vedere pare similară. Ea constă în determinarea unui necredincios să practice toate ritualurile religiei lor pentru a-l aduce în sânul bisericii. Ne putem imagina că „necredinţa" celui care se lasă în voia acestei practici, având ca scop o revenire la credinţă, nu este foarte serioasă şi că nu este un ateu convins. De aici succesul unei stratageme pe care el însuşi o vrea reuşită.

Lucrurile se prezintă total diferit în cazul lamaiştilor. Ei nu încearcă să creadă. Gimnastica pe care o practică urmăreşte pur şi simplu să inducă în ei anumite stări de conştiinţă despre care credincioşii consideră că se datorează bunăvoinţei Dumnezeului lor sau gurului lor, în vreme ce ele sunt un rezultat al practicii însăşi, actul fizic influenţând mintea.

Maeştrii mistici tibetani au studiat minuţios efectele atitudinii şi gesturilor, fizica, mimicii şi influenţa evenimentelor înconjurătoare asupra minţii. Cunoaşterea acestor metode este o parte integrantă a ştiinţei lor secrete. Ei o folosesc în pregătirea spirituală a discipolilor lor. Această ştiinţă era cunoscută şi marilor "guru" catolici. Ea poate fi întâlnită în exerciţiile spirituale ale lui Iganţiu de Loyola.

ALEGEREA UNUI MAESTRU

Celor care doresc să se aşeze sub îndrumarea unui ghid spiritual le este recomandat de către învăţaţii lamaişti să recurgă la puterea lor maximă de discernământ în alegerea maestrului cel mai potrivit pentru ei.

Pentru mintea unui tibetan, erudiţia, sfinţenia şi concepţiile mistice profunde ale unui lama nu sunt garanţii că sfaturile lui vor fi la fel de profitabile pentru toţi discipolii săi. Fiecare dintre ei, în funcţie de caracterul său, trebuie dirccţionat pe o cale specifică de către un maestru care, fie că a străbătut-o el însuşi, fie că a studiat-o cu suficientă minuţiozitate pentru a fi dobândit cunoaşterea desăvârşită a terenului.

Candidatul la iniţiere este în general gata să urmeze acest sfat prudent. Între el şi călugărul obişnuit căruia îi lipseşte iniţiativa (aşa cum sunt mii) este o mare diferenţă, în vreme ce acesta din urmă, din ziua în care, copil fiind, a fost dus la mănăstire, doar a înaintat fară să se gândească în direcţia indicată de către paznicul său, frecventând cu indiferenţă lecţiile unui colegiu monastic sau vegetând într-un fel de ignoranţă plină de ipocrizie, viitorul iniţiat demonstrează că posedă hotărâre proprie. El s-a hotărât să renunţe la existenţa uşoară a membrilor obişnuiţi ai unei gompa, pentru a risca aventura dual㠠a surmontării dificultăţiilor de natură spirituală şi a confruntării cu problemele materiale ale existenţei sale, în regiuni poate prea îndepărtate de locul său natal pentru ca el să beneficieze de ajutorul pe care rudele şi prietenii îl dau de îndată celor care îmbracă haina monastică. Tânărul călugăr a trecut în mod invariabil de ccl de al douăzecilea an când îl încearcă primele dorinţe vagi de a părăsi mănăstirea. Spre deosebire de misticii din vest care se retrag în sihăstrie când chemarea din înalturi se face auzită în ei, primul efect al tendinţelor mistice la orientali este de a-i îndemna să abandoneze viaţa monahală şi să caute un maestru. La această vârstă, aspirantul este înzestrat cu suficientă tărie de caracter pentru a lua o decizie atât de importantă. El este în mod sigur capabil să obţină informaţii şi potrivit scopului particular pe care îl urmăreşte, să apeleze la un lama ai cărui discipoli cunoscuţi au fost impulsionaţi într-o direcţie similară.

Totuşi, există cazuri când o astfel de investigaţie nu poate să aibă loc: prima întâlnire a unora cu guru-l ai cărui discipoli sunt pe cale să devină, pare o chestiune pur întâmplătoare.

Nu numai că viitorul discipol nu a auzit niciodată vorbindu-se de acest lama, dar el nici nu a conceput vreodată ideea de a-şi dedica viaţa împlinirii unui scop spiritual. Totuşi, într-o singură oră sau chiar mai repede, totul se schimbă, iar el se îmbarcă pentru lumea misterioasă prin care "curentul face pentru el însuşi un canal"[12].

Desigur, termenul "şansă" pe care tocmai l-am folosit nu este de găsit în vocabularul unor determinişti convinşi cum sunt lamaiştii. Aceste întâlniri neprevăzute şi consecinţele lor sunt privite ca datorându-se unor cauze îndepărtate, provenind din vieţile anterioare.

Adesea se întâmplă ca maestrul să sfătuiască un candidat sau chiar un discipol deja acceptat să meargă la un alt lama. Acest sfat este dat deoarece maestrul îşi consideră metoda nepotrivită caracterului particular al studentului. Alteori, ca rezultat al unui fel de clarvedere manifestată în timpul meditaţiilor sale, guru-l declară că a descoperit că nu există nici un fel de legături spirituale sau afinităţi psihice între el şi discipolul său, de vreme ce acesta din urmă este legat din punct de vedere psihic de lama la care îl trimite.

Aceste legături şi afinităţi, ale căror origini lamaiştii le pun pe seama unor evenimente şi întâlniri din vieţile anterioare, sunt considerate ca fiind practic indispensabile reuşitei discipolului. Altor candidaţi le este explicat că nu sunt încă pregătiţi să intre pe calea mistică, iar lama binevoitor îi sfătuieşte să frecventeze un alt curs. In sfârşit altora le este refuzată primirea fără a li se preciza motivele care l-au influenţat pe maestru.

Preliminarii lungi însoţesc întotdeauna primirea unui candidat ca discipol acceptat. Acestea cuprind un număr de teste cu un caracter mai mult sau mai puţin sever. Anumiţi guru, în principal pustnici, transformă acest timp într-un fel de tragedie.

---

[12] **"A intra în curent" este o expresie frecvent folosită în terminologia buddhistă. Înseamnă să faci primul pas în viaţa spirituală care va conduce la iluminare, la starea de Buddha.**

Exemple ale acestui fapt am dat într-o carte anterioară; în consecinţă consider de prisos să plictisesc cititorul cu repetiţii.

Capitolul III

NATURA DOCRINELOR ESOTERICE - METODĂ ŞI CUNOAŞTERE - TATĂL ŞI MAMA - ÎNVĂŢĂTURA TRADIŢIONALĂ ORALĂ - TRASMITERE EI DE-A LUNGUL UNEI LINII DE INIŢIAŢI – EUGENETICA

Trebuie acum să examinăm ceea ce caută să obţină, cu atâta aspiraţie, tânăra elită religioasă tibetană de la maeştrii mistici. Lamaiştii iluminaţi afirmă unanim că doctrinele tuturor şcolilor de filosofie din ţara lor - cu alte cuvinte, întreaga învăţătură buddhistă - sunt expuse în cărţi şi sunt predate în colegiile monastice de filosofie[13] de către profesori eruditi.

Studiul acestor teorii diferite, cercetarea lor atentă, reflecţiile, meditaţiile pe care le determină pot duce la dobândirea Cunoaşterii de către cel care i se dedică şi totuşi, după tibetani, este de temut ca această cunoaştere să nu rămână mai degrabă o acceptare intelectuală a cuvintelor singure sau a rezultatelor experienţelor altora. Acest gen de cunoaştere este considerat de ei ca fiind foarte îndepărtat de înţelegerea şi realizarea perfectă, de roadele unei înţelegeri proprii, directe, a obiectului cunoaşterii. Este interesant de observat că, folosind avantajele oferite de limba sanscrită, acelea de a da mai multe sensuri unuia şi aceluiaşi cuvânt, tibetanii au tradus titlul faimoasei lucrări atribuite lui Nâgârjuna: Prajňâ pâramitâ, prin “A merge dincolo de cunoaştere” şi nu prin “Cunoaştere minunată”. Indiferent dacă au dreptate sau şi-au permis o libertate prea mare în ceea ce priveşte gramatica, rămâne totuşi faptul că asupra acestui “a merge dincolo” ei au construit un întreg sistem mistic şi filosofic - unul aflat în perfect

[13] Colegiul Tsen nid - unul dintre cele patru diviziuni ale Universităţilor lamaiste.

acord cu învăţăturile şcolii buddhiste Mâdhyamika, şcoală ce predomină în Tibet.

Acestui "a merge dincolo de" i se acordă o mare importanţă în învăţăturile esoterice. Ei comentează în multe feluri "a merge dincolo de" caritate, răbdare, vigilenţă, atenţie, moralitate, seninătate cunoaştere. Trebuie înţeles că "dincolo de" concepţiile înguste despre caritate, etc., există şi un alt mod de a le înţelege şi a le practica. La un nivel mai înalt de iniţiere, lipsa de importanţă a acestui al doilea mod de a înţelege caritatea, şi toate celelalte, este revelată la rândul său. Apoi ajungem la declaraţiile enigmatice ale Tăietorului de Diamant[14]: "Doar atunci când un om nu mai crede în absolut nimic, a venit vremea să fie făcute daruri".

Putem spune că orientarea mentală a tibetanilor şi poate unele tradiţii anterioare propovăduirii doctrinelor şcolii Uma[15] în ţara lor, i-au influenţat în această interpretare a "virtuţilor minunate" (parimitâs). Oare susţine însuşi textul lucrării Prajnâ pâramitâ sistemul lor despre "dincolo de"? Aceasta este o întrebare prea tehnică pentru a fi luată în considerare.

În general lamaiştii recunosc faptul că pentru a fi eficace cunoaşterea (chesrab) trebuie îmbinată cu metoda (ihabs), cu mijloacele abile de a determina iluminarea mult dorită. Combinaţia thabs-chesrab, mijloace - cunoaştere, joacă un rol important în lamaism. Este reprezentată simbolic ca o dordji (trăznet) şi un tilpu[16] (clopoţel). Dordji este masculin şi reprezintă metoda, iar clopoţelul este feminin şi reprezintă cunoaşterea. Naldjorpa iniţiaţi poartă inele împodobite cu aceste două embleme: un dorjdii pe inelul de aur, purtat pe mâna dreaptă şi un clopoţel pe inelul de argint, purtat pe mâna stângă.

În misticism, thabs şi chesrab devin yab şi yum, tatăl (metoda) şi mama (cunoaşterea). Astfel trebuie interpretate statuile reprezentând cupluri îmbrăţişate care se află în templele lamaiste.

---

[14] **Dordjee chopa (rdorjé gchod pa) o lucrare foarte populară în Tibet. Este traducerea lucrării sanscrite Vajracchedika.**
[15] **Scris dbuma (din mijlocul). Traducerea termenului sanscrit mâdhyamika.**
[16] **Scris drilbou**

În legătură cu aceasta este curios de remarcat că unii turişti străini vizitează marele templu lamaist din Pekin pentru a-şi satisface slăbiciunea pentru obscenităţi puerile, desfatându-şi ochii cu aceste statui. Paracliserii acestor locuri (a căror atitudine mentală este la fel cu cea a tuturor paracliserilor din templele vizitate de turişti cu preocupări lumeşti) au observat curiziotatea vizitatorilor şi au profitat de pe urma ei. Având în vedere acest lucru, în templele în care este permisă intrarea vizitatorilor, paracliserii au acoperit statuile care stârnesc interes mai mare. Bineînţeles că pentru dezvelirea statui este necesară o răsplată iar, în timp ce călătorul cu mintea nu prea luminată soarbe din ochi statuia ghidul cel viclean ia o monedă şi îi râde pe la spate. Am descoperit acest lucru în timp ce locuiam la Pei-ling-sse, o mănăstire chineză învecinată celei a lamaiştilor. Este inutil să adaug că în Tibet acoperămintele sunt necunoscute.

Simbolul masculin yab şi feminin yum încoronate cu cranii şi dansând pe cadavre, este considerat foarte auster. Aceste cupluri reprezintă, de asemenea, vidul, dorinţa şi diverse alte idei filosofice.

Gesturile rituale denumite cha gya[17] îndeplinite în timpul ceremoniilor religioase cu fulger şi clopoţel ne duc cu gândul la metodă, cunoaştere şi unirea lor fundamentală.

Deşi nu există nici un fel de ezoterism în ceea ce priveşte cunoaşterea filozofică, nu se poate spune acelaşi lucru despre metodă. Lucrul spre care aspiră discipolii, pe care îl caută la maeştrii de misticism şi care este uneori dobândit cu preţul unor încercări încredibile, este dom ngag sau meu ngag[18] (sfatuire şi îndrumare spirituală); de asemenea kha gyud sau tam gyud[19]**:** învăţătura mistică tradiţională care este trasmisă oral şi care nu trebuie niciodată transpusă în scris.

Îndrumarea şi instruirea sunt împărţite în mai multe categorii cum ar fi: gom gyi men ngag[20] îndrumare în meditaţie privind metodele necesare pentru a permite discipolului să atingă scopurile expuse în

---

[17] **Scris phyag rgya. În sanscrită mudrâ.**

[18] **Respectiv scris dgams ngag şi man ngag. Echivalentul sanscrit este cuvântul upadesha.**

[19] **Scris bkah rgyud şi gtam rgyud.**

[20] **Scris bsgom.**

doctrinele filozofice; men-ngag zambo “sfatul profund” având o natură secretă şi elevată şi aflat în legătură cu misterele finale ale Căii Scurte precum şi cu modalitatea de a atinge starea de Buddha. Acolo se află şi “sfatul” privitor la ritual, la ştiinţa medicală, la arta preparării medicamentelor, etc.

O secţiune specială a instruirii secrete se ocupă cu magia, o alta este specializată în antrenarea discipolilor în diferite forme ale exerciţiilor de respiraţie (care sunt numeroase) numite tehnici relung gom[21].

Termenul dam ngag este cel mai folosit pentru practicile mai sus menţionate, de fapt le include pe toate. Acest termen, după cum s-a mai spus, este interpretat ca fiind cunoaşterea transmisă de la maestru la discipol de-a lungul unei descendenţe spirituale.

Majoritatea iniţiaţilor nu învaţă şi pe alţii ceea ce au învăţat ei înşişi; ei chiar păstrează secret faptul că au fost iniţiaţi. Au făcut un jurământ de tăcere privind aceste două lucruri, iar acest jurământ de tăcere conţine blesteme atât de înfiorătoare încât sperjurul se va renaşte în nyalwas[22]**.** Doar acelora care au primit o învestitură specială de la maestrul lor le este permis să transmită la rândul lor învăţătura. Câtorva discipoli ai unui lama le poate fi permis sau ordonat să comunice dam-ngag-ul lor unor candidaţi testaţi cu grijă. Totuşi, ca regulă generală, continuarea lob-gyud-ului[23] (liniei de guru) este încredinţată celui mai eminent dintre fii spirituali ai acelui lama. Doar lui îi sunt date în întregime doctrinele şi metodele pe care lama le-a primit în aceleaşi condiţii:

Acest mod de transmitere a învăţăturilor spirituale nu este specific lamaismului. Se pare că a existat în India chiar înainte de vremea lui Buddha. Bompa-şii din Tibet se laudă cum că ei posedă o învăţătură secretă care a fost transmisă oral de mii de ani.

---

[21] R-ul este mut. L-am păstrat pentru a evita confuzia între acest cuvânt, însemnând vânt sau respiraţie şi cuvântul *Lung,* care înseamnă “sfat” şi este termenul aplicat multor iniţieri de grad inferior.

[22] Scris dmyalba - lumile de chin, numite în general „iaduri” de către scriitorii vestici. Buddhismul popular deosebeşte câteva. Totuşi, văzând că locuitorii acestora sunt supuşi morţii, după care pot renaşte în condiţii mai bune este mai corect termenul “purgatoriu”. Locuitorii cestor lumi nu sunt neapărat animaţi de sentimente rele. Ei sunt capabili de gânduri pline de compasiune şi de sentimente elevate. Se spunejcă rezultând acestora din urmă este în general o moarte imediată care eliberează aceste fiinţe nefericite din chinul lor şi le asigură o renaştere fericită. Iniţiaţii consideră aceste descrieri drept simbolice şi aflate în legătură cu realităţi de natură spirituală.

[23] Scris slob rgymd.

Cea mai faimoasă descendenţă de maeştrii este cea care, aşa cum relatează tradiţia, a început cu Mahâkashyapa, un discipol direct a lui Buddha şi a continuat cu Bodhidharma, adică pe o perioadă mai mare de o mie de ani[24]. Liste de maeştrii succesivi ale acestei dinastii spirituale denumiţi "patriarhi" conţin uneori douăzeci şi şapte sau alteori douăzeci şi opt de nume.

Nu este nimic improbabil în presupunerea că Mahâkashyapa şi după el un număr de antici a exercitat o autoritate morală considerabilă printre buddhişti. Totuşi, aceasta nu a fost în întregime o transmitere a învăţăturii, pentru că lista "patriarhilor" include bărbaţi care susţineau opinii diferite şi ai căror discipoli se angajau în dispute înflăcărate unii împotriva altora.

O descendenţă mai autentică de maeştrii mistici a început în China cu Bodhidharma, fondatorul grupăriii Ts'an (meditaţie) care, ulterior fiind importată în Japonia, a fost denumită acolo Zen-Shu.

Învăţaţii Zen ai Japoniei spun că, pentru a fonda autoritatea lui Bodhidharma şi ai succesorilor săi pe o temelie solidă, a fost inventată o legendă referitoare la originea descendentei de "patriarh" a acestuia, de un devot ultra zelos, probabil un chinez, în jurul secolului al IX-lea sau al X-lea e.n.

Această legendă nu se referă numai la tradiţia unei învăţături anume, dar şi la felul în care ea este răspândită; în special, din acest motiv, ea este interesantă pentru noi.

Se spune că Buddha şedea odată cu un număr mare de discipoli în jurul lui pe vârful Vulturului, lângă oraşul Rajagriha[25]. Un zeu a venit şi s-a închinat lui, oferindu-i o floare celestă de aur. Buddha a luat floarea şi a privit-o în tăcere. Nimeni din cei prezenţi nu a înţeles semnificaţia acestui fapt, cu excepţia lui Mahâkashyapa, care i-a zâmbit. Buddha atunci a spus: "Eu am menţinut starea de Nirvana care este esenţa învăţăturii. Pe aceasta i-o transmit acum lui Mahâkashyapa".

---

[24] **Data morţii lui Buddha este datată de către buddhiştii din Ceylon în 544 î.e.n. Bodhidharma a ajuns în China în jurul anului 520 e.n.**

[25] **Oraş situat în regiunea numită acum Bihar.**

Modul neobişnuit în care învăţătura este dată şi primită în această legendă, susţine metoda similară folosită de adepţii grupării "meditaţiei" fondată de Bodhidharma.

Bodhidharma a fost un buddhist hindus aparţinând castei brahmane. Metodele lui de a da învăţătura erau foarte diferite de cele ale altor maeştrii. Preţuind erudiţia foarte puţin el, preamărea meditaţia introspectivă ca fiind adevăratul mijloc de a atinge iluminarea spirituală. La scurt timp după sosirea sa în China, el s-a retras la mănăstirea Chao-ling[26]. Acolo, el şi-a petrecut majoritatea timpului în meditaţie cu faţa la un zid de stâncă. Unii dintre discipolii săi chinezi şi coreeni şi cei din Japonia care aparţin subdiviziunii Soto a grupării Zen-Shu au păstrat obiceiul de a sta cu faţa la un zid în timpul meditaţiei.

Cel mai eminent discipol al lui Bodhidharma a fost un învăţat confucian numit Chang Kuang. Se spune că el a mers la locuinţa lui Bodhidharma pentru ca să-l primească discipol şi, deoarece câteva zile la rând maestrul a refuzat să îl admită, el şi-a tăiat mâna stângă şi a trimis-o lui Bodhidharma ca mărturie a pasiunii care îl mistuia. Şase patriarhi i-au urmat lui Bodhidharma în China în calitate de conducători ai grupării Ts'an**.** apoi şirul s-a divizat în două ramuri care ulterior au fost şi ele divizate.

Învăţăturile şi metodele speciale ale grupării "meditaţiei" au fost introduse în Japonia în secolul al Vl-lea şi apoi stabilite ferm de En-sai în sec. al Xl-lea. Zen-Shu înfloreşte în continuare şi numără mulţi aderenţi printre elita intelectuală a Japoniei. Totuşi, este regretabil faptul că aici, ca şi în China, gruparea "meditaţiei" a recăzut în ritualismul condamnat cu atâta severitate de Bodhidharma şi de însuşi Buddha.

În Tibet se mai cunoaşte şi modul de transmitere a învăţăturii prin telepatie. Misticii acestei ţări se împart în trei clase de maeştrii care sunt special desemnaţi în formulele liturgice ale anumitor rituri.

---

[26] **Situată în munţii provinciei Honan. Acest loc istoric pare să fi fost foarte neglijat de discipolii lui Bodhidharma, deşi sunt atât de numeroşi în China şi Japonia. Când am vizitat-o, mănăstirea era în parte ruinată.**

Aceste clase de maeştrii sunt: Gongs ghyud, Da ghyud şi Nien ghyud[27]. Gongs ghyud este “linia gândului”, ai cărei maeştrii dau învăţătura prin telepatie, fără ajutorul vorbirii. Da ghyud este “linia gesturilor” ai cărei maeştrii dau învăţătura în tăcere, prin gesturi şi semne. Nien ghyud este linia prin care maeştrii se fac “auziţi”, ei dau lecţii în modul obişnuit, vorbind discipolilor care îi ascultă.

Metoda telepatică este considerată ca fiind cea mai înaltă. Dar mulţi lama cred că nu mai există în aceste timpuri moderne maeştrii capabili să o practice şi nici discipolii suficient de devotaţi psihic care să fie capabili să primească învăţătura în acest fel. Ei gândesc la fel despre învăţătura prin gesturi, care este a doua în ierarhia lor. Se poate ca misticii care practicau învăţătura telepatică să fi fost mai numeroşi în secolele trecute decât sunt acum. Este dificil de aflat ceva clar asupra acestui lucru. Oricum ar fi, învăţătura prin telepatie nu a dispărut în întregime din Tibet. Este încă practicată de unii pustnici şi astfel, o parte considerabilă a acestei metode este, de asemenea, găsită în riturile care însoţesc iniţierile la nivelele mai înalte. Printre păzitorii tradiţiilor mistice este bine să menţionăm descendenţa Kahghyudpas, gruparea "transmisiei liniare a ordinelor şi preceptelor”. Strămoşii spirituali ai acestora sunt doi hinduşi Tilopa din Bengal şi Naropa din Khasmir, care au trăit în jurul sec. al X-lea.

Nu se ştie cu siguranţă cine i-a transmis lui Tilopa damnang-ul care a fost ulterior adoptat de un discipol ai lui Naropa, Lama Marpa, în Tibet. În locul unei istorisiri veridice nu avem nimic altceva decât o legendă care este în mare măsură simbolică[28]. Pe lângă iniţierea fantastică primită de la o Dăkinî, tibetanii cred că el a fost iniţiat şi de către miticul Dorje Chang sau chiar că el era emanaţia sau reîncarnarea acestuia din urmă. Acelaşi lucru se poate spune şi despre Lama Marpa care, aşa cum tocmai am afirmat, a introdus învăţătura lui Naropa în Tibet. La rândul său, Marpa a comunicat acest damngag

---

[27] **Scris: dgongs bryud-brdah brguyd- nan brguyd**

[28] **Această ciudată legendă este relatată în cartea *Cu misticii şi magicienii in Tibet,* pg. 167**.

faimosului ascet, poetul Milarepa (sec. al Xl-lea) care a împărtăşit-o discipolului său Tagpo Lhadje[29].

Mai târziu, această linie s-a divizat în şase grupări şi subgrupări, dintre care cele mai importante sunt două: Karma Kahgyud şi Dugpa Kahgyud. Prima, al cărui nume este în general prescurtat la cel de Karmapa, constituie una dintre cele mai importante grupări a Bonetelor Roşii. Principala lor reşedinţă, locuinţa unui descendent spiritual al lui Tilopa se află la Tolung Tsurpug, în munţi, la vest de Lhassa. în ceea ce priveşte gruparea Dugpa Kahgyud, unii autori au interpretat cu totul greşit termenul dugpa ca indicând un vrăjitor ce practică o formă îngrozitoare de magie neagră.

Dug (hbrug) înseamnă fulger. Gruparea Dugpa, desemnând populaţia din centru şi din sud, datează din sec. al Xll-lea. Ea a fost fondată de un discipol a lui Tagpo Lhadje, Lama Chodje Tsangpa Gyarespa. numit uneori Tulku Pagsam Wangpo.

Tradiţia afirmă că atunci când acesta din urmă a început să construiască mănăstirea de la Ralung s-a stârnit dintr-o dată o furtună violentă. Considerând acest incident ca o prevestire, Lama a dat noii mănăstiri numele de “Fulger”. Călugării care s-au instalat în această mănăstire şi ulterior cei aparţinând acestei grupări au fost numiţi “cei ai fulgerului” (dugpas). Călugării de la Dug Ralung au devenit faimoşi pentru erudiţia lor. Ei şi-au predicat învăţătura în Butan (Himalaya) şi tot acolo au înălţat mănăstiri. Aceasta a făcut ca districtul să fie numit Dug yul (Ţinutul Fulgerului), denumire încă utilizată de către băştinaşi şi de către tibetani.

Astfel, observăm că Dugpa se foloseşte atât pentru a desemna locuitorii din Bhutan, cât şi adepţii uneia dintre subgrupările Kahgyudpas. Aceasta nu este o grupare de “magicieni negrii” a cărei doctrină este “dugpismul” cum am auzit că o denumeau unii străini. într-adevăr, toate cele trei grupări lamaiste principale existente în prezent şi anume: Gelugspas (bonetele galbene), Kahgyudpas

---

[29] ***Dwagpo Lhardje*** **- doctorul Dwagpo.**

(incluzând Dugpas) şi Sakyapas (bonetele roşii) au un strămoş spiritual comun, un filozof hindus, Atisha.

Descendenţa spirituală continuând de la maestru la discipol a fost înlocuită aproape pretutindeni în Tibet de şirul de tulku[30] şi în unele cazuri de o succesiune ereditară.

De multă vreme, întotdeauna, conducătorul grupării Sakyspas era un lama căsătorit, iar fiul său îl succeda. Iar dacă conducătorul mănăstirii Mindoiing. marele Lama al Dzogchenpas este un călugăr celibatar, la moartea sa el va fi urmat de fiul cel mai în vârstă al fratelui său laic. În cazul în care aceste din urmă nu are copii şi moare, lama va trebui să se căsătorească cu văduva fratelui său pentru a continua dinastia. Aceste două cazuri sunt totuşi excepţionale. Entuziasmul tibetanilor pentru sistemul tulku este atât de mare încât în prezent există foarte puţine grupări al căror conducător să nu fie considerat ca fiind acelaşi Lama care se reîncarnează şi îşi reia poziţia după fiecare dintre morţile sale. Este inutil să mai spunem că orice schimbare în modul de continuare a descendenţei de maeştrii religioşi s-a dovedit a fi dăunătoare pentru starea intelectuală şi morală a credincioşilor. Conducătorii grupărilor şi mănăstirilor, atestaţi ca atare de când erau copii, atunci când devin adulţi, nu se dovedesc întotdeauna a fi înzestraţi cu calităţile indispensabile unui ghid spiritual. Adesea ei nu simt nici o înclinaţie pentru acest rol şi îl preferă pe cel cu mult mai uşor de persoană cvasidivină, a cărei unică îndatorire constă în a primi omagiul credincioşilor şi darurile lor. Pe lângă aceşti uzurpatori de titluri la care nu au nici un drept, există în Tibet călugări lama care sunt succesorii autentici ai unei linii mai mult sau mai puţin vechi de maeştrii venerabili şi care susţin că se află în posesia unor anumite învăţături secrete tradiţionale. Acestea cuprind fiinţe cu un caracter superior ale căror metode par să fie rezultatul autentic al unor perioade prelungite de experienţe psihice. Majoritatea lor trăiesc ca ermiţi şi rămân credincioşi vechiului sistem de succesiune, şi anume cel de la maestru la discipol.

---

[30] **Tulku - este considerat o persoană care are de îndeplinit o anumită misiune spirituală şi se reîncarnează succesiv în lumea fizică asigurând astfel continuitatea căii spirituale. Vezi cartea Cu mistici şi magicieni în Tibet.**

Deşi foarte rar, misticii tibetani recurg uneori la o altă metodă de a continua linia de maeştrii, aceea a procreării unui copil cu scopul de a face din el un iniţiat şi succesorul fie al tatălui său, fie al gwrw-lui tatălui său. Naşterea unui astfel de copil necesită satisfacerea unui număr de condiţii. Mai întâi, viitorii părinţi trebuie să fi primit de la lama lor, actualul conducător al liniei de maeştrii, ordinul expres de a procreea un fiu care va continua această sarcină, aceasta se aplică situaţiei în care discipolul cel mai remarcabil al lui lama sau unul dintre cei care vin imediat după el, este căsătorit, lucru care se poate întâmpla la Bonetele Roşii, unde celibatul nu este strict impus tuturor clericilor. De asemenea, poate fi ales un discipol mirean al unui lama, deşi aceasta este permis în teorie, exemple ale acestui fapt nu se găsesc decât în legende.

Când maestrul, determinat de motive doar de el cunoscute, spune unui discipol celibatar să devină tată. acesta din urmă trebuie să caute o soţie care să corespundă instrucţiunilor lui lama. Femeia aleasă este în general una dintre cele considerate zâne încarnate. Ea trebuie să fie însemnată cu semne speciale care pot scăpa atenţiei unei persoane obişnuite, dar care sunt suficient de evidente pentru iniţiaţi. Deoarece unicul scop al acestei uniuni este procreerea unui fiu, menit să continue linia lob gyud de maeştrii, în general soţul şi soţia se despart şi duc în continuare o viaţă de călugăr şi călugăriţă odată ce fiul lor a fost născut.

O angkur[31] specială este conferită cuplului de lama în consacrarea acestei uniuni şi, în general, ei se dispensează de obişnuita ceremonie matrimonială în cazul în care cuplul nu este deja unit prin căsătorie. Apoi, ambii rămân retraşi separat pentru o perioadă mai scurtă sau mai lungă, câteva luni, poate chiar un an întreg. În timpul acestei perioade de sihăstrie, ei îndeplinesc diferite ritualuri, evocându-l pe Changchub Semspas[32] şi pe sfinţii Lama, strămoşii liniei de care aparţine soţul şi imploră binecuvântarea. Prin meditaţie ei caută să

[31] Scris dbang skur, literal “comunicarea puterii".
[32] Scris byang tchub sems pa; în sanscrită, bodhisattva.

stabilească o legătură psihică între ei şi cele mai sfinte şi luminate elemente din întreaga lume. Se spune că prin acest proces, esenţa psihică şi spirituală a viitorilor părinţi este rafinată şi transformată. Când retragerea lor este spre final, le este oferită o nouă angkur şi uniunea lor are loc în mijlocul unui kyilkhor (cerc magic). Orice s-ar crede despre eficacitatea acestei metode, nimeni nu poate nega caracterul pur ideal al unor astfel de eugenii[33].

Au fost imaginate alte metode ţintind spre acelaşi scop, deşi implică practici vulgare (absolut respingătoare din punctul nostru de vedere) care simbolizează relaţia tată-fiu, stabilită între părinţii maestrului şi copilul care urmează să fie născut.

Conform tradiţiei, acest ritual real a fost îndeplinit de Marpa pentru discipolul său căsătorit Ngog Chosdor. Din cauza aspectelor sale unice îmi voi lua libertatea să îl descriu pe scurt.

Când perioada de sihăstrie a ajuns la sfârşit şi iniţierile au fost conferite atât soţului cât şi soţiei, iar cercul magic construit şi toate ceremoniile terminate, Marpa s-a închis el însuşi împreună cu soţia sa Dagmedma şi cu tânărul cuplu în oratoriul său particular. Acolo lama şi-a luat locul pe tronul ritual împreună cu a sa soţie-zână, în timp ce Ngog Chosdor şi soţia lui au rămas îmbrăţişaţi la picioarele lui Lama. Marpa a luat sperma lui într-un pocal făcut din craniu uman şi după ce a amestecat-o cu diferite ingrediente, presupuse a avea proprietăţi magice, poţiunea a fost băută de discipol şi soţia sa. Această practică este bazată pe credinţa comună multor popoare primitive că sămânţa animală ar conţine o anume virtute ocultă. De fapt. guru-l intenţionează să transmită însăşi energia şi viaţa lui copilului ce urmează să fie conceput cu scopul de a-i fi succesor. Acest ritual neobişnuit este cunoscut doar câtorva lama. Din informaţiile pe care am fost capabilă să le adun, el, este îndeplinit foarte rar. Se spune că doar cei ce au fost iniţiaţi în secretele cele mai profunde ale unei anumite categorii de învăţături esoterice, au dreptul să o practice.

[33] **Modalitate de creare a unui succesor (fin, urmaş) înzestrat cu calităţi deosebite.**

Renaşterea sub formă de demon ar fi pedeapsa care ar cădea asupra oricăror altor persoane care ar practica acest ritual.

Distincte de religia oficială şi de tradiţiile mistice ale Tibetului, există multe practici stranii, nebănuite nici chiar de marea majoritate a călugărilor lama înşişi. Ele sunt împrumutate parţial din Tantrismul nepalez şi modelată de ocultiştii tibetani şi nu mai e nevoie să spunem că nu există absolut nimic buddhist în aceste practici care sunt repudiate în aceeaşi măsură de călugării învăţaţi şi de marii ermiţi.

Cititorii care posedă unele cunoştinţe despre cultul hindus al lui Shakti, mama divină cu zece forme: Kali, Tara, Rajaresvari, Bhuvanesvari, Bhairavi, Chinnamastha, Dhumavati, Bhagalamukhi, Mathangi şi Mahalakshmi vor observa, totuşi, o îndepărtată asemănare între ritul descris anterior şi cercul sakta-şilor care se închină acestei zeiţe. Cu toate acestea, scopul uniunii sexuale rituale este cu totul diferit la aceştia din urmă faţă de cel urmărit de tibetani.

Deşi oarecum străin de actualul meu subiect, aş menţiona faptul că sakta-şii hinduşi ţin întâlniri nocturne numite chakra (cerc). În timpul acestor întâlniri bărbaţii şi femeile formează un cerc, fiecare bărbat şezând lângă o femeie. Elementele cultului sunt pancha tattva (cele cinci elemente) pe care ei le desemnează ca cei cinci M, deoarece numele sanscrit al fiecăruia dintre ele începe cu această literă. Aceste elemente sunt: Madya (vin), Mamsa (carne), Malsya (peşte), Mudra (cereale uscate), Maithuna (uniune sexuală).

Unii hinduşi afirmă că aceşti termeni sunt simbolici şi că Maithuna ar trebui înţeleasă ca un proces psihic ce nu are nimic în comun cu relaţiile sexuale. Alţii afirmă că ritualul ar trebui realizat de către un devot şi soţia sa legitimă, unirea lor fiind astfel ridicată la rangul de act religios în care nu intră nici un gând impur. Cu toate acestea, mulţi sakta-şi declară că vinul băut la cakra de către cei care au atins cele mai înalte grade de iluminare trebuie să fie vin adevărat şi femeile cu care trebuie să se unească să fie orice femeie, mai puţin soţia legitimă. Deoarece mulţi oameni, din orice ţară sunt dispuşi să îşi formeze o părere foarte bună despre inteligenţa lor şi despre stadiul lor de

perfecţiune, mulţi se consideră îndreptăţiţi să aibă privilegiile “celor care au atins cele mai înalte grade de iluminare” şi în consecinţă, întâlnirile sakta-şilor au degenerat adeseori în orgii imorale. În Tibet nu există nimic de acest fel.

Capitolul IV

DIFERITELE FELURI DE INIŢIERE ŞI SCOPUL LOR

Înainte de a-i încredinţa elementele de bază ale vreunei damngag, novicele trebuie să primească lung şi încă o iniţiere minoră. Sensul termenului lung este asemănător cu cel al lui damngag. Totodată mai înseamnă şi "sfat" sau îndemn, totuşi având o natură mai puţin solemnă, fără a fi neapărat legată de scopuri religioase şi nefiind neapărat necesar să fie dată de către un lama.

În Tibet nu se începe nici un studiu, nici măcar al gramaticii sau al oricărei alte ştiinţe, fără îndeplinirea ritului care poartă numele de lung.

Să presupunem că un băieţel doreşte să înveţe alfabetul. Într-o zi aleasă de astrolog sau de ngönshes[34] (vizionar) ca fiind favorabilă, el se prezintă maestrului al cărui elev i-ar plăcea să devină, având la el khadag-u[35] şi nişte daruri potrivite posibilităţilor sale.

Dacă maestrul e un călugăr, elevul-candidat se prosternează de trei ori la picioarele maestrului. Dacă este un laic se mulţumeşte să-şi descopere capul şi să se încline politicos. Apoi îşi ia locul cu respect în faţa profesorului, care este aşezat mai sus decât elevul, pe câteva perne. Maestrul începe prin a recita o scurtă invocaţie către Divinitatea protectoare a ştiinţelor, Jampolyang[36], după care, cu cea mai mare gravitate, el rosteşte rând pe rând toate cele treizeci de litere ale alfabetului tibetan: ka-kha-ga-nga, ş.a.m.d.

La sfârşitul ceremonialului, înainte de a-i da drumul şcolarului, maestrul îi recomandă să repete de câteva ori formula**:** Aum ara ba tsa ma dhi di di di di..... aceasta, conform credinţei tibetane, produce o creştere a capacităţilor mentale.

---

[34] Scris sngon shes.

[35] Scris khablags. Acestea sunt eşarfe de mătase sau de muselină. Ele sunt oferite în Tibet în multe ocazii: ori de câte ori cineva face o vizită, solicită o favoare, pleacă de la o gazdă, etc. Sunt şi oferite statuilor în temple. Calitatea materialului şi lungimea eşarfei denotă gradul de stimă purtat celui căruia îi este oferită, ca şi posibilităţile celui care o oferă. În Tibetul Central şi de Sud khdag-urile sunt albe. În Tibetul de Nord, în provincia Kham şi Mongolia ele sunt albastre, din cauză că în această zonă se urmează obiceiurile chineze. Albul este culoarea de doliu în China şi se consideră că nu prevesteşte binele.

[36] Scris hjamdpal dbyangs. Este un bodhisattva al cărui nume sanscrit este Manjushri.

Cum pentru a pregăti o persoană pentrul studiul alfabetului se consideră că este indispensabilă o ceremonie, este lesne de înţeles că o cunoaştere profundă nu se împărtăşeşte niciodată fară preliminarii serioase.

Spre exemplu, oricare ar fi cartea religioasă pe care o persoană doreşte să o citească pentru a obţine meritele aferente repetării[37] rugăciunilor conţinute în ea, ritualul lung este considerat o pregătire indispensabilă.. După cum tocmai a fost descris, mireanul pios sau călugărul inferior trebuie să asculte cu mâinile împreunate şi cu respect, după obişnuitele prosternări şi daruri, lectura cărţii făcută de lama. Omiterea acestei ceremonii face lectura respectivei lucrări într-o oarecare măsură în afara legi; în orice caz o astfel de omisiune îndepărtează orice rezultat pozitiv sau merit religios.

Adesea lama care oficiază lectura nu dă nici un fel de explicaţii ascultătorilor, care pleacă fară să fi înţeles nici măcar unul din cuvintele ce le-au fost mormăite în urechi. Mai mult, uneori se întâmplă ca cititorul să fie la fel de ignorant ca cei care îl ascultă. Dar aceasta contează prea puţin peniru majoritatea credincioşilor[38].

Simpla repetiţie a cunoscutei formule mantrice Aum mani padme hum! necesită o ceremonie lung pregătitoare.

Mani lung, cum este denumită, este în general conferită în următoarea manieră:

După prosternări, daruri şi arderea tămâiei, aspiranţii se apropie pe rând de lama, călugărul oficiant, ţinîndu-şi rozariul în mână. Apoi lama îşi aşează degetele lui şi pe cele ale devotului pe una din boabele rozariului, apoi recită formula mantrică Aum mani padme hum! Este posibil ca el să continue astfel cu toate cele o sută opt boabe, sau să rostească formula doar o singură dată, pentru o singură boabă, lăsându-l pe credincios să continue singur recitarea.

Uneori mulţimea pioasă rămâne aşezată în faţa lui lama, ascultându-l cum recită Aum mani padme hum! pe propiul său rozariu

---

[37] **Tibetanii - cu excepţia unei elite reduse la număr - au cea mai mare credinţă în repetarea Scripturilor Sfinte, chiar când sensul cuvintelor rostite nu este înţeles de cititor**

[38] **Limba tibetană scrisă nu desparte cuvintele aşa cum fac limbile europene. Fiecare silabă este separată de următoarea printr-un punct. Mulţi preoţi din clerul inferior pot doar să rostească fiecare silabă; ei sunt incapabili să grupeze silabele în cuvinte şi propoziţii sau să înţeleagă sensul sunetelor pe care le rostesc.**

de o sută opt ori, în timp ce fiecare dintre cei prezenţi mută şi ei boabele rozariului, murmurând odată cu lama formula mantrică.

Există de asemenea şi alte metode de oficiere.

Mani lung şi alte lung-uri realizate pentru uzul oamenilor obişnuiţi se bazează pe aceleaşi principiu ca şi marile angkurs ale căror imitaţii modeste sunt.

Ceremonia numită lung de către maeştri diferă de forma mai sus descrisă. Pentru ei, ea corespunde admiterii formale a canditatului ca discipol căruia i se va comunica, gradat, damngag-ul. Ritualul trebuie să creeze legături mistice şi psihice între noul discipol şi "lama al său" şi prin acesta din urmă, cu toţi maeştrii care l-au precedat ca reprezentanţi succesivi ai lob-gyud-ului. Aceasta înseamnă adoptarea neofitului într-o familie religioasă.

Pentru asemenea ritualuri se formează un kyilkhor (cerc magic) unde sunt invocate zeităţile tutelare şi călugării lama care au fost strămoşii spirituali ai guru-lui Când ritualul este terminat, sau în ziua următoare, novicelui îi sunt date lămuriri referitoare la subiectul meditaţiilor şi la antrenamentul spiritual. După o perioadă nedeterminată de testări spirituale, aspirantului se poate conferi un angkur (iniţiere).

Deşi trebuie să folosim aici termenul "iniţiere" se poate observa că termenul tibetan astfel tradus nu corespunde înţelesului obişnuit al iniţierii. Ideea principală pe care o ataşăm unei iniţieri este dezvăluirea unei învăţături secrete, accederea la cunoaşterea anumitor mistere, în vreme ce angkur-ul este mai presus de toate, transmiterea unei puteri, a unei forţe, printr-un fel de proces psihic de punere la unison. Scopul avut în vedere este cel de a trasmite iniţiatului capacitatea de a îndeplini un anumit act sau de a practica anumite exerciţii care tind să dezvolte diverse facultăţi spirituale, intelectuale sau fizice.

Iniţierile solemne nu sunt specifice numai lamaismului. Acestea se găsesc, sub diferite forme, în toate religiile. Strămoşul direct al angkur-ului lamaist este abhisheka hindus. Cu toate acestea, este posibil ca înainte de introducerea buddhismului tantric în Tibet, Bonpo-şii să fi conferit deja iniţieri, al căror spirit se regăseşte acum în angkur-urile

lamaiste. Termenul sanscrit abhisheka înseamnă “a stropi”, “a consacra prin ungere cu mir”. Este demn de notat faptul că translatorii tibetani (lotsawas) ale căror traduceri sunt în mod invariabil atât de exacte, au respins în acest caz sensul de a consacra prin miruire şi l-au adoptat pe acela de a conferi putere: angkurwa. Intenţia lor de a alege un alt termen este evidenţiată de faptul că ei au păstrat ideea de stropire în tus solwa (scris khrus gsolwa), un ritual purificator cu totul diferit de angkur.

Lamaiştii disting trei categorii de învăţătură, trei categorii de metode şi practici şi trei feluri de iniţiere care corespund acestora: exoterică, ezoterică şi mistică[39]. În plus, fiecare dintre acestea are trei nivele: obişnuit, mediu şi superior, în timp ce fiecare nivel conţine mai multe feluri de iniţieri.

Categoria exoterică cuprinde un număr mare de lung şi angkur. Multe dintre acestea din urmă constitue un fel de prezentare rituală a uneia dintre personalităţile panteonului lamaist. Ca urmare a acestei prezentări, între puternica fiinţă ce aparţine unei alte lumi şi servitorul ei credincios de aici, de jos, se stabilesc relaţii ce amintesc de cele dintre patricienii romani şi protejaţii lor. Cel mai adesea prin aceste protecţii sunt căutate o viaţă prosperă, prelungită şi fară boală precum şi naşterea fericită într-un paradis.

Cel mai popular rit de acest tip este cel dedicat lui Chenrezigs[40] cel plin de infinită compasiune. Pentru învăţăcei este de asemenea apreciat ritualul dedicat lui Jampalyang. Care are ca scop obţinerea unui intelect pătrunzător. Printre magicienii unei clase inferioare, se conferă anumite iniţieri care se presupun că îl pun pe novice sub protecţia diferiţilor demoni care îi protejează pe adepţii vrăjitori. Vânătorii primesc o iniţiere specială, care face din ei servitorii şi protejaţii unor spirite pe care trebuie sa le onoreze, ulterior, oferindu-le o parte din animalele pe care le ucid.

Iniţiaţilor acestor categorii li se precizează că sunt obligaţi să vâneze doar în anumite zile prestabilite, sub pedeapsa de a fi loviţi cu

---

[39] **În tibetană: *tchi, nang, ngags* respectiv scris *phyi, nang, snags***

[40] **Scris *spyan ras gzigs*: “cel care vede cu ochi pătunzători”.**

boli şi nenorociri de către fiinţele subtile cu care au făcut alianţă prin iniţiere dacă nu respectă aceste reguli. Unele dintre aceste zile în care vânătoarea este interzisă, în special cele de lună plină, sunt consacrate de către buddhişti numai meditaţiei şi realizării de fapte bune. Credinciosul trebuie să se abţină, chiar mai mult decât de obicei, să ia viaţa şi celei mai mici insecte.

În Tibet, într-o astfel de zi, încălcarea acestor legi religioase intesifică reprobarea legată de vânători, aceştia fiind priviţi ca aducători de suferinţă în lume. Cu toate acestea, această reprobare este mai mult de natură teoretică decât practică, în special la popoarele de la frontieră.

Angkur-urile lui Padmasambhâva, ale Dâkinî-lor, al lui Changchub Semspas şi multe altele pot să fie pe jumătate ezoterice, sau pe de-a întregul ezoterice.

Padmasambhâva este magicianul tantric-buddhist care a predicat în Tibet în jurul sec. al Vlll-lea. Angkur-ul său transmite spiritul şi puterea metodelor secrete. Angkur-ul Dâkinî-lor stabileşte o legătură cu zânele-mame care îi învaţă pe cei merituoşi doctrinele mistice şi ştiinţele magice. Angkur-ul zeităţilor Changchub Semspa pune credinciosul în legătură cu aceşti zei ai infinitei bunvoinţe, dintre care Chenrezing este cel mai renumit, şi conferă puterea de a se angaja, asemenea lor, pe calea devoţiunii şi a servirii dezinteresate a fiecărei fiinţe în parte. În aceeaşi categorie se găseşte şi angkur-ul lui Dolma[41] şi multe altele, prea numeroase pentru a fi menţionate aici.

Unele iniţieri cuprind sub acelaşi nume toate cele trei forme: exoterică, ezoterică şi mistică şi sunt conferite în una sau alta din modalităţile inferioare, medii sau superioare, conform nivelului mental al candidatului.

Diferitele angkur-i ale Yidam-urilor aparţin uneia sau alteia dintre categoriile superioare: ezoterică sau mistică, conform învăţăturii ce urmează să fie dată după celebrarea ritualului.

---

[41] **În general se pronunţă Deuma şi se scrie sgrolma. Ea este zeiţa Tara din panteonul hindu-tantric.**

Yidam-ul lamaiştilor a fost comparat, şi uneori pe nedrept indentificat de unii autori, cu Ishta Devată a hinduşilor. Ishta (cel dorit) este în India numele dat de către credincios zeităţii pe care o venerează, spre care îşi îndreaptă dragostea, bhakti, şi nu neapărat cea de la care cere protecţie. Particularitatea lui bhakti este că bhakta îşi iubeşte zeul. (yidam), datorită naturii sale, fără să-i ceară vreo altă favoare decât aceea de a-i permite să îl iubească. În bhakti nu există nici un interes provenit din gândul de "a fi recompensat" de zeitatea pe care o adoră. Un bhakta mi-a spus: "Dumnezeul meu poate să mă arunce în iad şi să mă chinuie acolo, dacă asta-i dorinţa lui, voi fi fericit în acele neplăceri deoarece ele îi vor fi plăcute lui". Conform unei-fraze sanscrite, adeseori repetată de bhakla-şi, devotul ar trebui să-şi iubească Dumnezeul "aşa cum o amantă îşi iubeşte iubitul", cu pasiune şi nebuneşte, fără nici o consideraţie pentru orice altceva. Credinciosul hindus urmăreşte să trăiască cu Ishta Devată al său în viaţa viitoare sau să intre în uniune mistică cu el. Într-adevăr, beatitudinea pe care o preconizează el traspusă în planul spiritual, este acea a iubitei ce se uneşte cu iubitul ei, şi nimic altceva. .

Acest fel de misticism este impropiu tibetanilor. Aici Yidam-ii joacă un rol foarte diferit de cel al Ishta Devată-şilor; adorarea lor nu oferă nici o ocazie pentru vreo manifestare a "senzualităţii spirituale".

Conform teoriilor exoterice Yidam-ii sunt fiinţe puternice care îi protejează pe cei care îi adoră. Învăţăturile ezoterice îi descriu ca forţe oculte, iar misticii îi consideră ca manifestări ale energiei inerente în corp şi minte. O explicaţie atât de concisă este, desigur, incompletă.

Orice Changchub Semspa poate fi ales ca Yidam; când - aşa cum se întâmplă adeseori - el are două personalităţi: una blândă, blajină şi una teribilă[42]. în general, cea din urmă este preferată ca protector. În cea ce îi priveşte pe ceilalţi Yidam-i, necaracterizaţi printr-un dublu aspect, aceştia sunt de tipul cel mai teribil şi nu trebuie confundaţi cu zeii (Iha).

---

[42] **De exemplu cel mai mare dintre Ydami: Dordje Yigsjyed este aspectul lui Yampolyang care inspiră teama. Yampolyan fiind Changchub Semspa care, în lamaism. este considerat Zeitatea protectoare a ştiinţei şi a elocvenţei. Nagpo Chenpo este contrapartea înspăimântătoare, a lui Chenrezias cel plin de compasiune.**

Unii Yidam-i sunt de origine demonică, cum ar fi Tamdrin, Dza, Yeshes-Gompa[43] şi alţii. Totuşi, trebuie să ne ferim să atribuim numelor tibetane pe care le-am tradus prin cuvântul "demoni" din lipsa altuia corespunzător, înţelesul pe care acest termen îl implică în creştinism[44].

După cum s-a mai afirmat, iniţierile din categoria exoterică au caracterul unei prezentări formale a unui protector puternic sau pe cel al unei permisiuni ce îngăduie îndeplinirea legitimă şi rodnică a unui act special de devoţiune.

Semnificaţia angkur-ilor ezoterice este mai subtilă. Ele tind spre introducerea noului iniţiat în comuniune psihică cu cei care au îndeplinit în trecut sau îndeplinesc acum ritualurile pe care el însuşi urmează să le practice. Misticii lamaişti spun că rezultatul acestei comuniuni pe termen lung va da actelor rituale îndeplinite de călugărul oficiant şi formulelor magice pe care el le rosteşte o forţă pe care un simplu novice ar fi incapabil să le-o comunice.

Prezentarea unei fiinţe supra-umane afectează, în mod ezoteric, natura fuziunii parţiale între adorator şi adorat; adoratorul devine participant într-o anumită măsură la virtuţile şi puterea fiinţei superioare cu care rămâne într-un strâns contact subtil.

Angkur-ile ezoterice sunt conferite discipolilor care au început anumite practici, cum ar fi meditaţia pe centrii mistici ai corpului[45], tumo, adică arta de a se încălzi fără foc, sau a celor care se antrenează prin practica anumitor ritualuri cum ar fi chod, în care egoul este oferit ca hrană demonilor flămânzi[46].

Iniţierile numite "mistice'' (sngags) au un caracter psihic. Teoria pe care se bazează este că energia emanată de maestru, sau de surse subtile, poate fi emanată şi de discipolul care este capabil să o extragă din undele psihice în care el este cufundat pe perioada celebrării riturilor angkur.

---

[43] Respectiv scris: rtamgrin, gzah. yeshesmgonpo.

[44] Aceştia se aseamănă mai mult cu îngerii care se îngrijesc de transmiterea voinţei divine în lume şi care pedepsesc nelegiuirile ei, având totodată un anumit grad de independenţă, (n.t.)

[45] Khorlos (scris hkhorlo) "roţi", de asemenea numite în tibetană şi padma "lotus". Acestea pentru voghinii tantrici sunt chakra-urile.

[46] Tumo chod, etc., descrisă în amănunţit în cartea Cu mistici şi magicieni în Tibet.

Lamaiştii spun că în acel moment forţa este pusă la îndemâna novicelui; a sesiza şi a-şi însuşi această forţă este rolul celui iniţiat, succesul ceremoniei depinzând de măiestria sa.

Lama care iniţiază oferă discipolului său un dar pe care trebuie să îl asimileze, iar acesta din urmă are de jucat în această privinţă doar un rol pasiv. În cursul unor conversaţii asupra acestui punct cu mistici iniţiaţi, i-am auzit pe câţiva dintre ei definind angkur-ul ca o ocazie specială oferită discipolului de "a se înzestra singur cu putere".

Nu orice lama iniţiat este considerat capabil de a conferi toate felurile de angkur fără distincţie. Motivul este uşor de înţeles. Nimeni nu poate da altuia ceea ce nici el nu posedă sau ceea ce este incapabil să împrumute din altă parte. Cu toate acestea, chiar dacă lui îi lipseşte puterea particulară care trebuie comunicată într-un anume angkur dar este capabil de concentrare mentală profundă, se crede că lama este capabil, în timpul oficierii ritualului, să atragă curenţii de influenţă emanaţi de la propiul lui guru, chiar dacă acesta este mort, de la un Changchub Semspa sau de la un Yidam cu care este în legătură psihică sau devoţiune.

Puţini ermiţi ai liniei gongs gyud conferă iniţieri absolut tăcute, care sunt extrem de impresionante. Aici, câteva ore de meditaţie în timpul căreia maestrul şi discipolul sunt aşezaţi nemişcaţi unul în faţa celuilalt, înlocuiesc învăţătura orală.

Scopul acestor maeştri nu este de a comunica învăţătura elevilor şi nici de a sugera subiecte de meditaţie, ci mai degrabă să dezvolte în ei facultăţi care să le permită să intre în contact direct cu realităţile ce trebuie cunoscute şi să discearnă la ele mai mult decât aparenţa lor exterioară - aşa cum este în cazul majorităţii omenilor.

Maeştrii liniei Da gyud recurg în timpul iniţierilor[47] numai la gesturi simbolice. De asemenea, ei indică diferite obiecte sau le grupează în diferite moduri, cu scopul de a trezi idei în discipolii lor.

Înainte de celebrarea unui angkur mistic, lama care oficiază iniţierea se retrage o perioada variabilă, de la câteva zile la mai multe luni. Ca o

[47] **Adepţii Zen din Japonia folosesc şi ei gesturi în lecţiile pe care le dau novicilor.**

regulă, cu cât gradul angkru-lui este mai mare, cu atât retragerea e mai lungă. Pe perioada retragerii, guru-l rămâne într-o stare profundă de concentrare, toate gândurile sale sunt concentrate într-un singur punct. în frazeologia mistică, acest lucru este numit focalizarea minţii într-un singur punct. Folosind o metaforă oarecum neobişnuită, deşi exprimă bine scopul acestei practici, aş spune că lama se încarcă cu energie psihică aşa cum un acumulator se încarcă cu energie electrică.

Aspirantul la iniţiere se retrage şi el din viaţa activă şi se pregăteşte, atât mental cât şi fizic, să primească forţele care îi vor fi transferate. Practicile lui religioase, mâncarea şi somnul sunt realizate după sfatul maestrului. El se străduieşte să elimine din minte orice activitate discursivă (de raţionare) şi să se detaşeze de senzaţiile fizice, astfel încât să nu aibă loc nici o activitate fizică sau psihică ce ar putea să formeze un obstacol în calea curentului de energie care se va revărsa asupra lui.

Toate acestea pot părea stranii, sau chiar absurde; totuşi investigarea ştiinţifică a acestor procese poate conduce la descoperiri interesante. Încă suntem aproape pe de-a întregul ignoranţi în ceea ce priveşte forţele psihice şi diferitele moduri în care pot ele fi folosite.

Angkur-ile mistice pot fi clasificate în două grupe. Primul cuprinde pe cele care au de a face cu practicile yoga[48], cele mai importante fiind exerciţiile de respiraţie. Al doilea grup aparţine angkur-ilor înrudite cu practicile meditaţiei introspective şi antrenamentului mental în general. Totuşi această distincţie între studiile cărora aceste angkur-i le servesc ca introducere este în principal una teoretică. Un anume grad de măiestrie în exerciţiile yoga, îndeosebi în stăpânirea artei respiraţiei este considerată aproape indispensabilă succesului în meditaţie.

Se spune că cei care obţin la voinţă concentrarea perfectă a gândului prin mijloace pur intelectuale sunt foarte puţini.

În altă ordine de idei, metodele realizate pentru dobândirea puterilor fizice paranormale, cum ar fi creşterea căldurii interne, levitaţia, posibilitatea de a se deplasa rapid pe distanţe foarte mari fară mâncare

---

[48]Yoga este numele sistemului filosofic hindus atribuit lui Pantanjali. Deoarece contemplarea este foarte preţuită în yoga, au fost elaborate diverse metode complicate de meditaţie şi pregătire psihică şi le-a fost dat numele de yoga, deşi sensul original al termenului este '‘uniune”. Există câteva metode de yoga: hatha-yoga, laya yoga, raja yoga. Tibetanii traduc termenul sanscrit yoga prin naldjor (scris mal byor). Totuşi, acesta nu înseamnă uniune, ci “calm mental perfect” şi deci “perfecţiune în meditaţie”.

sau odihnă, şi multe altele, întotdeauna implică un element de antrenament mental. Pentru acest motiv, angkur-ile din ambele grupe sunt conferite în mod separat discipolului care ţinteşte la eliberarea spirituală, la starea de Buddha. Cei care doresc puteri paranormale primesc un fel de angkur combinat, cunoscut în general ca lung gom kyi angkur.

în timp ce iniţierile de un grad inferior uneori dau ocazii pentru ceremonii pompoase la care sunt prezenţi mai mulţi candidaţi, ritualul angkur-lor mistice are un caracter extrem de sobru. Acestea din urmă sunt conferite fără martori, în locuinţa particulară a maestrului, ori, dacă el este un pustnic, în sihăstria sa. La nivelele cele mai înalte, ritualul este aproape sau cu totul absent şi atunci este practicată de către unii guru ai ordinului contemplativ metoda tăcută gongs gyud a transmiterii gândului.

Descrierea următoare poate să ofere o idee asupra unui angkur esoteric sau mistic, de pe treapta inferioară sau mijlocie la adepţii Căii Scurte.

Candidatul bate la uşa guru-lui cerând permisiunea de a intra şi de a primi angkur-ui. Uneori este necesar ca el să nu întâlnească pe nimeni sau să nu fie văzut chiar de la distanţă, în timp ce purcede de la locuinţa sa la cea a maestrului.

Din interior, lama îi pune novicelui întrebări privitoare la motivele care îl determină să facă acest pas. El îl avertizează asupra dificultăţilor şi pericolelor care îl aşteaptă pe călător dc-a lungul Căii mistice şi îl sfătuieşte să renunţe la această iniţiativă temerară care implică depăşirea numeroaselor obstacole ce se vor ivi pe parcurs şi să ducă o viaţă obişnuită, dar virtuoasă, căci este mai uşoară. Yidam-ul, Dăkinî şi Zeitatea simbolică a grupării căreia îi aparţine maestrul[49] sunt evocate de către el şi conjurate să îi păzească uşa şi să-l împiedice pe candidat să se apropie de kyilkhor-ul secret dacă nu este demn de aceasta. Tot în acest moment unii lama aruncă blesteme asupra celui care îndrăzneşte să solicite iniţierea cu o atitudine perversă, cu o minte înşelătoare sau

[49] **De exemplu Dordje chang în gruparea Dzogschen.**

impură. Ei invocă Yidam-ii şi Dăkinî-le să se manifeste sub formele lor cele mai înfricoşătoare şi să sfâşie profanatorul pervers în bucăţi. O muzică sălbatică şi înfricoşătoare urmează declamaţiei lui lama: tobă, tamburină, clopote de mână, chimvale şi kangling[50], amestecate într-un singur sunet comun.

În timpul ceremoniilor mai puţin secrete când călugărul oficiant este asistat de discipoli care sunt deja iniţiaţi, zgomotul infernal produs de instrumente şi de gemetele lui lama, urmate de ţipetele fioroase ale acoliţilor săi sunt bine calculate pentru a terifia un novice credul.

Alţi lama consideră aceste lucruri vulgare. Novicii lor ar trebui să asculte cu atenţie pentru a putea auzi, rostite pe tonuri joase în încăpere, propoziţii al căror sens ar putea fi tradus, oarecum astfel:

“Urmează-ţi drumul, călătorule, nu sta aici, multe sunt sălaşurile plăcute, atât în această lume, cât şi în altele. Du o viaţă virtuoasă şi urmează preceptele legii. Uşoare şi pline de farmec sunt drumurile care conduc la locaşurile de fericire”.

Sau: “în spatele acestei uşi se află o cărare accidentată şi abruptă, învăluită în întuneric. Obstacole depăşite cu suferinţă, miraje iluzorii, lupte epuizante se întâlnesc la fiecare pas. Este pasul tău suficient de sigur pentru a urca acele înălţimi? Eşti tu suficient de curajos pentru a face faţă oricărui pericol, oricât de riscant ar fi? Eşti tu suficient de înţelept pentru a distruge toate iluziile? Ai depăşit tu ataşamentul pentru viaţă şi te simţi capabil să aprinzi în tine torţa care trebuie să răspândească lumină asupra cărării tale?”

Candidatului i se aminteşte de asemenea ceea ce i s-a spus când a fost admis ca discipol, şi anume că, intrând pe Calea Scurtă el îşi asumă riscul de a atrage asupra sa boli periculoase şi chiar anumite întâmplări de natură ocultă care pot cauza moartea ocazional. Yidam-ii şi Dâkini-le sunt de asemenea invocaţi, dar fără cuvinte, în linişte. În consecinţă, astfel este produsă o impresie mai intensă.

Când riturile preliminare sunt terminate, uşa este deschisă şi novicele este admis înăuntru. Când intră el se aruncă la picioarele maestrului său şi în faţa kyilkhor-ului. Ordinea în care prosternările au loc diferă în funcţie de grupare şi de lama.

---

[50] **Kangling (scris rkang-gling)corn făcut din tigvă umană sau o imitaţie de fildeş, care produce un sunet strident care ajunge până departe.**

Mulţi cred că discipolul ar trebui să se închine mai întâi în faţa kyilkhor-ului în care în acel moment se află Yidam-i şi Changchub Semspa; alţii afirmă că această părere arată doar ignoranţa celor care o profesează. O tradiţie a grupării Kahgyudpas afirmă că Marpa, fondatorul acestei grupări, a fost condamnat de maestrul său Naropa pentru că s-a prosternat mai întâi în faţa kyilkhor-ului. “Eu sunt cel care a construit kyilkhor-ul, declară Naropa. Eu sunt cel care i-am insuflat viaţa şi energia pe care o posedă. Fără mine nu ar fl nimic aici decât figuri şi obiecte neînsufleţite. Zeităţile care îl populează au fost născute din spiritul meu. Prin urmare, mie mi se cuvine mai întâi omagiul”. Se spune că greşeala făcută de Marpa cu această ocazie a fost motivul pentru care linia spirituală a lui Naropa, în loc să fie continuată de către fiul[51] lui Marpa (Marpa a fost un lama căsătorit), a trecut la discipolul său Milarepa.

Discipolul ar trebui să intre în încăpere cu ochii plecaţi. După ce se prosternează el priveşte pe rând la guru-l său şi la kyilkhor, fixându-şi privirile mai întâi pe picioarele guru-lui şi pe partea inferioară a kyilkhor-ului, apoi gradat îşi ridică privirile până când vede capul maestrului şi partea superioara a kyilkhor-ului.

După aceasta i se permite să se aşeze. În timpul unor angkur-uri, discipolul îşi ia locul în mijlocul unui cerc magic.

Fiecare fel de angkur are ritualurile sale specifice, şi acestea diferă în funcţie de damngag-ul în care fiinţa este iniţiată, în funcţie de gruparea căreia maestrul îi aparţine, în funcţie de gradul angkur-ului oferit, dacă este esoteric sau mistic, dacă este un grad obişnuit, mediu sau înalt, etc. Apa sfântă turnată în căuşul palmei este băută de către discipol şi este posibil ca discipolului săi fie date “pilule” consacrate[52].

Diferite obiecte simbolice cum ar fi: vasul conţinând “apa vieţii”, o lampă aprinsă, o carte religioasă, nişte moaşte, etc. sunt aşezate pentru un moment pe capul lui.

După ce este legat la ochi, discipolul este condus în faţa unei tipsii de metal sau de lemn pe care a fost realizat cu grăunţe sau cu prafuri colorate un desen schematic reprezentând cele cinci părţi care constituie fiinţa (forma, percepţii, senzaţii, diferenţieri subiective şi conştiinţă) aşezate în jurul unui cerc care semnifică Vidul.

---

[51] Dodebum, fiul lui Marpa, a murit tânăr într-un accident. El mersese la o sărbătoare cu nişte prieteni şi, la întoarcerea acasă, calul său a fost speriat de strigătele însoţitorilor săi, care erau probabil agitaţi din cauza băuturii. Animalul a luat-o la goană, iar Dodebum a fost aruncat într-o râpă.

[52] Şi aceştia sunt termenii nepotriviţi, folosiţi în lipsa altora mai buni. Această apă nu este “stanţă”, iar "pilulele" nu sunt “consacrate”. Lama le-a ţinut aproape de el o vreme, concentrându-şi gândurile asupra lor şi se presupune că ele înmagazinează energii preţioase.

Discipolul trebuie să arunce o săgeată mică pe acest desen. După poziţia pe care o arc săgeata când cade, se fac prevestiri, vârful său indicând unul sau altul din cele cinci elemente constitutive. Cel mai bun semn este considerat acela când vârful săgeţii penetrează cercul din mijloc. Aceasta însemană că noul iniţiat va fi capabil să se elibereze din toate legăturile constituite de fiecare parte a personalităţii lui, şi deci să atingă Nirvâna.

Unele angkur-uri, preliminare modurilor de pregătire care ţintesc la dobândirea capacităţilor paranormale, implică gesturi simbolice stranii care nu sunt deloc plăcute pentru cel care trebuie să le îndeplinească. Mă voi limita să notez doar un exemplu dintre cele mai puţin dureroase.

În timpul iniţierii care precede pregătirea menită să dezvolte căldura internă[53], neofitul terebuie să înghită o lumânare aprinsă. Aceasta este confecţionată din unt şi poate să ajungă la o lungime de patru inci[54]. Pentru orice persoană care nu este un şarlatan profesionist şi care nu poate să trişeze, acest mic test este (vorbesc din experienţă), cu totul lipsit de farmec. Acest angkur este conferit în general iarna în înălţimile muntoase. Discipolul trebuie să rămână gol în timpul întregii ceremonii, adică patru sau cinci ore consecutive. În anumite cazuri, şi atunci când este iniţiată o femeie, i se permite doar o mantie.

Totuşi, ca o regulă, candidatul, în zilele de dinaintea iniţierii sale, s-a supus atâtor teste şi a îndurat atâtea suferinţe încât este îndeajuns de călit. Într-un astfel de moment îi pare o nimica toată să fie aproape îngheţat, să îşi ardă gura şi să digere laborios o lumânare.

Angkur-urile, asociate cu practicile lung gom-ului, cu cultul Yidam-ilor şi al zeităţilor, cu puterea de a subjuga demonii şi cu magia nu sunt incluse între iniţierile gradate care marchează diferitele etape de-a lungul Căii Mistice a lamaiştilor. Conform unor călugări lama, aceste angkur-uri mistice care au în vedere întotdeauna numai scopuri spirituale sunt în număr de cinci. Cu toate acestea, patru pare să fie numărul lor ortodox.

---

[53] **Tumo: vezi catea Cu mistici şi magicieni in Tibet.**

[54] **Aproximativ 10 centimetri.**

Milarepa, în autobiografia sa, menţionează doar patru dintre acestea, în timp ce maestrul său Marpa afirmă că el însuşi a cunoscut doar patru. De asemenea acesta este numărul de angkur-uri care conduc la perfecţiune spirituală pe care faimosul Lama Longchen, le menţionează într-un tratat care se află în posesia mea.

Experienţa mea personală mă îndeamnă să cred că cele "cinci" angkur-uri aparţin unei alte serii de iniţieri şi că acest număr a fost reţinut deoarece, conform buddhismului, există cinci părţi care constiuie personalitatea: formă, percepţie, senzaţii, concepte mentale sau diferenţieri subiective şi conştiinţă. Nimic nu poate fi mai complicat şi mai încurcat decât ritualurile şcolilor esoterice tibetane care există pe lângă lamaismul oficial. Orientaliştii interesaţi în aceste subiecte vor găsi în Tibet un domeniu bogat de muncă. Menţionez în treacăt că la Tantricii hinduşi există opt iniţieri consecutive.

Viaţa spirituală, aşa cum este concepută de lamaişti cuprinde două mari etape, subdivizate în multe altele mai mici. Prima este cea a activităţii, iar a doua cea a inactivităţii, incluzând inactivitatea simplă şi inactivitatea absolută.

În ciuda explicaţiilor foarte lungi date aici referitoare la iniţieri, cred că o importanţa specială trebuie acordată la două iniţieri din categoria mistică, prima "cu activitate" şi cealalată "fără activitate". Consider că acum este timpul să permit cititorilor mei să fie "prezenţi" la ceremoniile secrete la care, niciodată până acum, nu au mai participat străinii. Relatarea ce o voi face aici despre aceste ritualuri este bazată pe descrierile orale pe care mi le-au făcut lama competenţi şi pe ceea ce am văzut eu însămi şi de asemenea pe un ritual al cărui text îl am scris de către faimosul Lama Longchen, autor al câtorva tratate mistice demne de încredere.

INIŢIEREA CU ACTIVITATE.

Primul din cele patru angkur-uri care conduc discipolul la maturitate spirituală este denumit spros btchas mtchog gi dbang bscur (pronunţat tös ches chog gi angkur) “excelentul angkur cu activitate”.

Pentru a fi calificat să îl acorde, lama trebuie să fie foarte priceput în cele trei secţiuni ale scripturilor canonice lamaiste care tratează doctrinele filozofice, ritualul şi respectiv metafizica. Cerinţele pe care trebuie să le îndeplinească discipolul sunt următoarele:

Sentimentele sale pentru maestrul care îl va pregăti pentru contemplarea perfectă a Adevărului trebuie să fie identice cu cele pe care le-ar avea pentru Buddha însuşi. El trebuie să aibă încredere în maestru şi în eficacitatea angkur-ului pe care i-1 acordă.

De observat că în această ultimă condiţie, lamaismul este foarte diferit de învăţătura buddhistă ortodoxă care învaţă că “zece legături” împiedică fiiţele umane de la atingerea mântuirii. Ă treia dintre aceste legături este, în terminologie canonică ‘‘credinţa în eficacitatea ritualurilor religioase”.

Conform învăţăturilor buddhismului primitiv repudierea credinţei în eficacitatea ceremoniilor sacramentale şi a celorlalte ceremonii este indispensabilă înainte ca primul pas să poată fî făcut spre iluminarea spirituală. Denumirea tehnică este “a intra în curent”. Cu toate acestea, când această divergenţă de vederi este subliniată unor călugări lama pe deplin competenţi şi pricepuţi în metode esoterice, ei răspund că opoziţia de principii este doar aparentă şi cu totul provizorie. Ritualurile, spun ei, nu au alt rol decât acela de a crea un fel de atmosferă psihică şi forma rituală a unor “iniţieri” este mai degrabă o concesie făcută insuficienţei intelectuale a discipolilor decât o necesitate. Scopul final este de a te elibera de toate aceste mijloace. Marii contemplativi le-au abandonat; Milarepa este un exemplu faimos.

Există de asemenea oameni care nu au avut niciodată nevoie să le folosească. După cum vom vedea în scurt timp. cuvintele liturgice rostite în timpul iniţierilor mistice, confirmă spusele călugărilor lama.

Într-adevăr, ele tind să arate novicelui forţa şi inteligenţa care există în el într-o stare latentă, să îl determine să le dezvolte şi să se bazeze doar pe ele.

Discipolul trebuie să se pregătească să primească angkur-ul "activităţii" trăind o viaţă "pură", fugind de acţiuni rele aşa cum cineva fuge de un şarpe veninos. Observând absurditatea motivelor care îi determină pe oamenii obişnuiţi să acţioneze, aspirând să împlinească jurămintele sacre care ajută mintea să-şi formaze opinii corecte, juste, candidatul trebuie să fie gata să ofere maestrului ca mărturie a veneraţiei sale, întreaga sa avere personală şi viaţa. Trebuie avut grijă ca această din urmă condiţie să nu fie considerată numai vorbă goală. Firește, mă îndoiesc că pentru primirea unui angkur, vreun guru a pus vreodată condiţia discipolul său să se sinucidă sau să fie omorât de îndată ce ceremonia s-a încheiat. Astfel de lucruri se găsesc doar în legende. În treacăt fie spus unele dintre acestea sunt foarte frumoase.

Se spune ca bărbaţii, eroici erau dispuşi să se întâlnească cu moartea şi să fie devoraţi de un demon care ştia un adevăr important, cu condiţia ca acesta din urmă să i-1 dezvăluie. Adeseori sfântul cere permisiunea să sape adevărul ce i-a fost dezvăluit pe o piatră pentru a rămâne semenilor săi. Apoi se oferea pe sine monstrului. Trebuie înţeles că, din punctul de vedere al buddhiştilor, chiar şi atunci când doar el (sfântul) beneficiază şi numai momentan de cunoaşterea pe care a dobândit-o la un preţ atât de mare, sacrificiul său nu a fost în van. Efectul cunoaşterii pe care a dobândit-o îi va apare din nou în vieţile viitoare.

Este totuşi un fapt real acela că maeştrii îşi testează discipolii cerându-le sacrificiul personal cât şi al proprietăţii. Marpa l-a pus pe Milarepa să îl slujească timp de câţiva ani, punându-1 să construiască singur o casă pe care i-a ordonat de câteva ori să o demoleze cu totul şi să reînceapâ să o contruiască după un plan nou.

Milarepa a mers până la limita pe care un corp o poate suporta, în timp ce Marpa părea că nici nu se sinchiseşte de viaţa discipolului său. Acelaşi Marpa, când discipolul său Cosdor i-a adus toate vitele sale în dar, l-a forţat să se întoarcă acasa (o călătorie care a durat câteva zile) şi

să se întoarcă având pe umeri o capră pe care a lăsat-o în grajd din cauză că era şchioapă.

Aceste două fapte sunt deosebit de cunoscute în Tibet. Şi multe altele sunt povestite, într-adevăr, călugării lama contemporani încă mai păstrează o preferinţă pentru aceste practici oarecum aspre.

În vest este aproape imposibil să se formeze o idee despre influenţa exercitată de către un maestru religios asiatic asupra discipolilor săi. Am afirmat că tibetanii se dovedesc mai puţin generoşi decât hinduşii în demonstraţii exagerate ale veneraţiei lor pentru maestru şi ei pot deosebi între ceea ce este admirabil şi ceea ce nu este admirabil în caracterul ghizilor lor spirituali. Aceasta nu face să fie imposibil ca, în anumite momente, impulsuri bruşte şi pline de fervoare să se ridice în minţile discipolilor. Înflăcăraţi de entuziasm ei sunt atunci capabili de acţiuni pe care majoritatea occidentalilor le-ar considera, probabil, nebuneşti.

Trecând la ceremonia de iniţiere lama începe prin a desena o mandala. Termenul sanscrit mandala este folosit în lucrările de referinţă ale religiei lamaiste. Este echivalentul termenului tibetan kyilkhor[55]. Lama Longchen le folosea în egală măsură pe amândouă în texul pe care eu l-am consultat. Şi totuşi, există o diferenţă între mandată şi kyilkhor. Cele dintâi sunt alcătuite din figuri simbolice şi daruri către zeităţi. Cele din urmă pot fi animate de prezenţa unor fiinţe sau forţe pe care le introduce lama. Mai multe mandale pot să intre în compoziţia unui singur kyilkhor.

Mandata angkur-ului “cu activitate” este pătrată[56]. Lungimea fiecăreia dintre laturile sale este aceeaşi cu cea dintre cotul şi vârful degetului mijlociu al călugărului lama care o desenează. Suprafaţa sa trebuie să fie la fel de netedă ca cea a unei oglinzi. Desenul este schiţat cu nisip de cinci culori diferite: alb, galben, verde, roşu, albastru. La fiecare colţ al mandalei este o uşă în mijlocul căreia se află un disc albastru pe care figurează un lotus cu opt petale. Pentru a împrejmui desenul simbolic se trasează patru “fâşii”. Culorile care le corespund

---

[55] **Consultaţi cu privire la subiectul kyilkhor-urilor; cartea Cu mistici şi magicieni in Tibet.**
[56] **Totuşi în sensul strict al cuvântului mandala înseamnă ca şi kyilkhor ceva "rotund”.**

sunt: alb la est. galben la sud, roşu la vest şi verde la nord. în interiorul acestei împrejmuiri sunt aranjate diferite daruri în timp ce alte figuri reprezintă diferite ţări. aşezări, ş.a.m.d.

O altă "fâşie" reprezentând dordje împrejmuieşte întregul desen. La centru şi în cele patru colţuri se află aşezate cinci boluri rituale fiecare fiind inscripţionate cu Aum-A-Hum. Aceste boluri conţin mixtură de apă curată şi lapte în care au fost aşezate cinci feluri de cereale, cinci feluri de plante medicinale, cinci feluri de parfumuri, cele trei "albe": frişcă, unt şi brânză şi trei "dulci": miere, zahăr şi melasă. Cinci săgeţi, cinci oglinzi, cinci bucăţi de cristal de stâncă, cinci bucăţi de mătase de cinci culori diferite, cinci imagini ale celor cinci Buddha-şi mistici (totul în miniatură) sunt aşezate ca ornamente lângă fiecare dintre vase şi cinci pene de cocoş sunt aşezate în fiecare dintre ele. într-un pocal în formă de craniu uman (uneori un craniu uman adevărat fixat pe trei picioruşe de argint) se află un alt preparat (uneori ceai negru, alteori rachiu de cereale) reprezentând băutura nemuririi.

Un pumnal magic este aşezat lângă fiecare dintre cele patru uşi, iar patru cuţite cu lame curbate sunt introduse în mandala prin cele patru laturi. Prăjituri rituale (torma) şi diferite obiecte cerute pentru acordarea angkur-ului sunt din nou plasate pe mandala care este în sfârşit aşezată pe un piedestal şi înconjurată cu thanko (picturi care se rulează precum kakemono japoneze).

Ceremonia angkur-ului include trei părţi:

1. Lama binecuvântează atât mandala cât şi pe sine.
2. Discipolul este admis în încăperea în care se află lama.
3. Este conferit angkur-ul.

La început, lama care este singur, invocă prezenţa lui Buddha în mandala.

Trebuie să fim conştienţi că cel care este invocat aici nu este acel Buddha istoric sau chiar sufletul lui care se presupune işi are locuinţa actuală într-un paradis sau altul. În ritualul de acest fel, termenul Buddha are semnificaţia esoterică de cunoaştere posedată de Buddha-şi,

forţa spirituală existentă în el şi această forţă urmează să fie comunicată discipolului.

“În "angkur-ul cu activitate” prima parte a ritualului este foarte scurtă. De îndată ce este terminată, aspirantul este invitat locul în care lama a rămas până acum închis. Această iniţiere poate fi acordată fie unui singur discipol, fie mai multora în cadrul aceleiaşi ceremonii. Candidatul sau fiecare candidat în parte, dacă sunt mai mulţi, se prosternează în faţa lui lama şi a mandala-ei. Apoi urmează un dialog liturgic între maestru şi discipol. Când sunt prezenţi mai mulţi discipoli ei recită împreună partea lor de dialog. Traducerea care urmează va ajuta formarea unei idei despre ceea ce se spune:

Discipolul: “Nobil lama, fiinţă minunată! Soarta e inimoasă cu mine pentru că m-a lăsat să mă apropii de această mare taină. Te implor împărtăşeşte-mă cu ea.”

Lama: “Fiule, tu care ai în urma ta un trecut de fapte merituoase, intrând pe calea ascunsă a învăţăturilor mele, vei dobândi roadele bune şi neliniştile tale se vor spulbera pe măsură ce te vei împărtăşi cu nestemata cunoaşterii.

Răspunde-mi, eşti doritor să mă ai pe mine ca maestru?”

Discipolul: “Sunt foarte doritor, lama.”

Lama: “Cele cinci înţelepciuni[57], Buddha, învăţătura şi ordinul religios există în tine. Ajungând prin meditaţie să recunoşti esenţa lor în tine însuţi, purificat de tot răul, caută eliberarea adevărată; caută eliberarea în tine însuţi.”

Discipolul: “Ajutat de mărinimia maestrului meu, fie ca eu în lumea aceasta întunecată de ignoranţă să folosesc lampa propriei mele căi şi să descopăr înţelepciunea care sălăşluieşte în interiorul meu.”

După aceasta lama leagă o coardă alcătuită din cinci fire colorate de braţul stâng al candidatului. În cazul unui candidat care este femeie, coarda este ataşată braţului drept. În timp ce o leagă, lama rosteşte o

---

[57] **Cele cinci înţelepciuni sunt: (1) înţelepciunea sferei existenţei, aceea care poate să recunoască unitatea fundamentală a lucrurilor fară să ţină seama de deosebirile în aspectul lor exterior; (2) înţelepciunea care face ca lucrurile să se realizeze; (3) înţelepciunea care diferenţiază, care face cunoscute în mod clar toate obiectele cu proprietăţile lor particulare; (4) înţelepciunea care uneşte, care face cunoscută caracteristicile comune ale lucrurilor, identitatea naturii lor; (5) înţelepciunea care reflectă ca o oglindă, care cunoaşte perfect toate lucrurile ca o oglindă, fără să fie afectate de ele.**

formulă mistică (snags). Apoi, în timp ce recită alte snags, el ia un vas care conţine apă sfântă care este aşezat în faţa lui, în afara mandala-ei, şi spune:

"Această apă este apa minunată a jurămintelor care leagă. Dacă încâlci aceste jurăminte vei arde în focuri purgatoriale cumplite perioade nemăsurate de timp. Dar, dacă tu eşti credincios lor, eforturile tale vor fi încununate de succes. Păstrând în inima ta această apă ca semn al angajamentelor sacre, din interiorul tău se va ridica puterea" (puterea de a atinge scopul iniţierii).

Apoi discipolul primeşte în căuşul palmei sale câteva picături de apă pe care le bea.

Lama explică apoi discipolului înţelesul aşa numiţilor centrii de energie "lotus", care sunt localizaţi la ombilic, la inimă, la gât şi în vârful capului, punctându-şi recitarea cu câteva bătăi rare şi înăbuşite în tamburina rituală (damaru). Candidatul ascultă cu atenţie aceste explicaţii.

Pentru a reprezenta simbolic faptul că înţelepciunea a fost ascunsă sau acoperită de ignoranţă pentru o perioadă de timp al cărei început nu poate fi nici perceput nici imaginat, ochii candidatului sunt acoperiţi cu o legătură de matase neagră.

Ţinând în mâinile lui împreunate bucăţi de mătase în cele cinci culori mistice, candidatul spune:

"Din timpuri imemoriale, un şir lung de cauze şi efecte m-a adus în faţa actualei căi a eternei lumini unice. De aceea, fie ca să fac şi eu parte din acestă familie sfântă (familia spirituală formată de maeştrii şi de discipolii care au aparţinut şcolii mistice în care candidatul este iniţiat de la originea ei şi până în prezent). În continuare, candidatul legat la ochi, aruncă o floare pe mandala.

La fiecare dintre iniţierile care îi sunt acordate, discipolului se dă un nume nou. În cazul acesta, numele depinde de partea kyilkhor-ului pe care cade floarea aruncată de candidat.

Tabelul următor indica numele în general date în această iniţiere.

Locul unde a căzut floarea	Nume de bărbaţi	Nume de femei
în mijlocul mandalei	Eliberat de multiplicitate	Spaţiu infinit
la est	Natură minunată	Lumină ce luminează spaţiu!
la sud	Bucurie născută din sine	Lumina esenţei lucrurilor
la vest	Rege binecuvântat	Lotus ce cucereşte înaltul
la nord	Eliberat de limitările celor cinci simţuri	Minte egal extinsă în toate direcţiile

Discipolul trebuie să păstreze numele sale iniţiatice strict secrete în timp ce numele primit la intrarea în ordinul religios devine cel cu care un călugăr este cunoscut ulterior.

Recitarea liturgică continuă după ce a fost dat numele.

Discipolul: “Doamne, tu care ţi sceptrul, maestru debordând de înţelepciune, binevoieşte să luminezi ignoranţa celui care rătăceşte încă orb în cele trei lumi.”

Lama: “Fiu de viţă nobilă[58], care orbit de ignoranţă te-ai frământat atât de mult timp fără să afli ceea ce se găsea deja în tine, cu acest sceptru asemeni pietrei Yidjine (piatră fabuloasă care acordă îndeplinirea tuturor dorinţelor), îţi voi da puterea de a vedea lumina.”

Cu un sceptru de aur, lama dă la o parte bucata de mătase neagră care acoperea ochii discipolului. În acest moment, discipolul trebuie să aibă credinţa că ignoranţa sa este spulberată.

Lama: “Priveşte, fiu de familie bună, priveşte cu atenţie în interiorul tău; priveşte încet în jurul tău. Sunt multe lucruri de văzut.”

---

[58] Fiu al unei famili bune sau fiu al unor strămoşi nobili era un nume clasic deja în folosinţă în timpul vieţii lui Buddha. La acea vreme se aplica discipolilor care aparţineau castei hinduse a kshatriya-lor (nobilimea) în ; care îşi are obârşia însuşi Buddha, pentru a-i deosebi de brahmani (casta preoţilor). înainte ca Buddha să înceapă să predice, mulţi nobili se luau cu succes la întrecere cu brahmanii în domeniul filosofiei. în *angkur*-ul mai sus menţionat, numele “fiu al unor strămoşi nobili" este folosit la figurat. Se aplică (1) unei presupuse ascendenţe spirituale (se presupune că în timpul vieţilor anterioare candidatul a fost adoptat ca discipol de un maestru aparţinând unei ascendenţe spirituale), (2) unei ascendenţe de fapte bune din vieţile anterioare rezultând în naşterea candidatului sub formă de fiinţă umană dăruită cu inteligenţă şi dispusă să caute iluminarea spirituală.

în acest moment, se spune că cei cu mintea pură îl văd pe lama sub aspecte diferite, uneori sub forma unei zeităţi sau înconjurat cu raze de lumină emanând din corpul său sau fără formă fiind înlocuit de o "rază de lumină".

Lama îl întreabă pe discipol: "Ce vezi în mandala?"

Candidatul numeşte culoarea pe care o vede cel mai pregnant dintre cele folosite la desenul mandala-ei şi această culoare denotă natura "înţelepciunii" predominante în el.

Apoi lama indică succesiv cu sceptrul său de aur diferite părţi ale kyilkhor-ului (mandala) explicând discipolului sensul desenelor şi al diferitelor obiecte plasate pe ele. Fiecare obiect sau figurină este un simbol legat de concepţiile cosmogonice sau de constituţia psihologică sau psihică a omului, aşa cum este el conceput de către tibetani.

Acum am ajuns la ritualurile pentru "transmiterea puterii", la diferitele angkurs care constituie "iniţierea cu activitate". Aceste câteva angkur sunt denumite respectiv:

Angkur-ul maestrului mistic.

Angkur-ul tainic,

Angkur-ul cunoaşterii şi al înţelepciunii.

Angkur-ul cuvintelor simbolice.

1.ANGKUR-UL MAESTRULUI MISTIC.

Gesturile rituale ale acestui angkur constau în atingerea cu vase conţinând apă sfântă a celor patru puncte ale corpului unde, conform lamaiştilor, se află centrele de forţă psihică şi apoi în turnarea unei picături din această apă asupra fiecăruia din aceste locuri. Aşa cum s-a mai spus, pe kyilkhor sunt plasate cinci vase, unul în mijloc iar celelalte patru sunt plasate în direcţia celor patru puncte cardinale. Vasele poartă următoarele nume simbolice:

Vasul sferei existenţei,

Vasul naturii eterne,

Vasul înţelepciunii din ea însăşi născute,

Vasul eliberării de pasiuni,

Vasul înţelepciunii neîntârziat aducătoare de beatitudine.

Discipolul şade cu picioarele încrucişate cu atitudinea obişnuită a statuilor lui Buddha.

Lama, luând vasul care se află în mijlocul kyilkhor-ului îl aşează pe capul candidatului şi spune:

“Vasul sferei existenţei este umplut cu preţioasa apă a luminii. Fiu binecuvântat, acum, când ţi se oferă posibilitatea, pătrunde natura existenţei.” Limbajul mistic al Tibetului este plin de imagini specifice folosind termeni tehnici pentru care este dificil de găsit echivalent în limbile occidentale. Aici, sfera existenţei este de asemenea şi cea a “legilor universale”. În definitiv, este vorba a discerne natura fenomenelor materiale şi psihice care compun lumea.

Lama toamă o picătură de apă sfântă pe capul candidatului. Aceasta marchează purificarea centrului de energie pe care teoriile mistice îl localizează în vârful capului.

Lama. “Acest vas şi această apă sunt cele ale “înţelepciunii doctrinei radiind din interiorul vidului[59]”. Fiu binecuvântat, acum, când ţi se oferă posibilitatea, cunoaşte înţelepciunea care exprimă unitatea fundamentală a tututror lucrurilor. Fie ca această cunoaştere adevărată care sălăşluieşte în tine să se trezească.”

Vasul de la estul kyilkhor-ului este aşezat la inima candidatului.

Lama: “Apa[60] atotpătrunzătoare ce izvorăşte din ea însăşi umple vasul “naturii eterne”. Fiu binecuvântat, înţelege natura originară şi neînfricată a tuturor lucrurilor.”

O picătură de apă este turnată pe locul inimii[61], marcând ca şi mai înainte că centrul de energie al acestui loc a fost purificat.

Lama. “Acest vas şi această apă sunt cele ale inteligenţei prin ea însăşi luminoasă, pe care nimic nu o poate întuneca. Fiu binecuvântat, acum când ţi se oferă posibilitatea, cuunoaşte «înţelepciunea oglindă»”.

---

[59] Expresia este explicată ca: înţelepciunea imanentă a lucrurilor existente în vid. Pentru a înţelege această expresie, fiinţa trebuie să cunoască diferite sensuri ale termenului de *vid* din buddhismul mahâyanic

[60] Apa aici are sensul de fluid, de substrat. Spre exemplu spaţiul în concepţia tibetană este un gen de fluid care pătrunde totul. Aici este vorba de ceva mai mult, care pătrunde şi gândurile, sentimentele, legile naturale...

[61] Discipolul poartă costumul său obişnuit; nu este dezbrăcat sau acoperit cu o robă simplă de bumbac aşa cum este necesar pentru celelalte *angkur*- uri. Picătura de apă sfântă este turnată peste veşmântul său în regiunea inimii şi în cea a ombilicului.

“Înţelepciunea oglindă” este una din cele cinci înţelepciuni care acordă cunoaşterea adevărată a lucrurilor reflectate în ea şi, ca o oglindă care rămâne neschimbată, indiferent ce obiecte sau scene reflectă, ea contemplă senină acţiunile şi fenomenele.

Vasul de la sudul kyilkhor-ului este aşezat la gâtul candidatul.

Lama: “Apa preţioasă a dorinţei de cunoaştere umple vasul “înţelepciunii din ea însăşi născută”. Fiu binecuvântat, acum că îţi este oferită posibilitatea, izbuteşte în strădaniile tale.”

O picătură de apă este turnată pe gâtul candidatului. Lama: “Acest vas şi această apă sunt cele ale cunoaşterii dorite care, de la începutul veacurilor, există în “înţelepciunea născută din înţelegere”. Cunoscându-te pe tine însuţi, tu îţi vei realiza toate dorinţele. Fie ca “înţelepciunea care face totul egal” să fie prezentă în tine.”

Această expresie tehnică simbolizează înţelepciunea care dezvăluie unicitatea naturii tuturor fiinţelor. O astfel de înţelepciune este dobândită prin meditaţie contemplativă.

Vasul de la vest, este aşezat la ombilicul candidatului. Lama: “Preţioasa apă a fericirii care înnobilează acţiunea umple vasul eliberări de pasiuni. Fiule, primeşte puterea de a deveni lipsit de pasiuni.”

O picătură de apă este turnată pe ombilic şi astfel acest centru de energie este de asemenea purificat la fel cum s-a procedat şi mai înainte.

Lama: “Acest vas şi această apă sunt cele ale spiritul etern, imperturbabil şi plin de fericire care sub forma apei curgătoare a imortalităţii îşi croieşte drum prin centrii de forţă ai corpului (lotus), Cunoaşte “înţelepciunea discriminatorie”.”

Aceasta se referă la înţelepciunea care face distincţia între caracteristicile specifice şi ale tuturor obiectelor cunoaşterii şi le cataloghează corect.

Vasul de la nord este aşezat rând pe rând la fiecare din cele patru locuri atinse de celelalte vase, vârful capului, inima, gâtul si ombilicul.

Lama: “Apa preţioasă a acţiunilor bune umple vasul “înţelepciunii neîntârziat aducătoare de beatitudine”. Fiu binecuvântat, dobândeşte forţa atotputernică care aduce îndeplinirea ţelului tău.”

O picătură de apă este turnată pe fiecare din cele patru părţi ale corpului menţionate anterior pentru energizarea centrilor psihici plasaţi în locurile respective.

Lama: “Această apă şi acest vas marchează atingerea esenţei veşnic liberă, luminoasa radiaţie a energiei spirituale. Această înţelepciune prin ea însăşi luminoasă, prin ea însăşi liberă şi din ea însăşi născută, această mare forţă a eternităţii atotperfecte, cunoaşte-o ca fiind “înţelepciunea combinată cu activitate”.”

2.ANGKUR-UL SECRET

Acţiunile acestui ritual sunt la fel cu cele ale angkur-ului maestrului mistic descris mai înainte, dar în loc de vasele umplute cu apă sfântă se foloseşte un vas realizat din partea superioară a unui craniu uman. Acesta se aşează o singură dată şi în ordine pe cap, pe inimă, pe gât şi pe ombilic. Se presupune că acest tip de vas conţine poţiunea imortalităţii pusă în evidenţă printr-o tărie făcută din grâne sau prin ceai negru.

Textul liturgic, în mod considerabil mai scurt decât anteriorul, se referă la simbolul “tatălui şi al mamei”, personificând metoda şi cunoaşterea. Se referă de asemenea la curenţii de energie psihică ce circulă prin corp şi la schimburile de forţă care au loc între diferitele fiinţe în univers.

Concepţii şi simboluri de origine Shaiva predomină în acest angkur, care este foarte îndepărtat de stilul buddhist tradiţional.

3.ANGKUR-UL CUNOAŞTERII ŞI AL ÎNŢELEPCIUNII

Acesta nu implică acţiuni rituale de nici un fel. Ele au fost înlocuite cu “activităţile mentale” (yid kyi phyag rgya se pronunţă yid kyi chag gya). Cuvintele lui Lama se află în legătură cu teorii întrucâtva asemănătoare Vedantei hinduse. Aici se spune că lumea fenomenală este ireală, constituind un fel de spectru (în sanscrită lila) în care,

datorită inconştienţei, Absolutul apare involuntar şi indisolubil unit cu maya (iluzia).

Aici discipolul este invitat să privească manifestarea ca un joc (în tibetană rolpa) în care omul îşi găseşte bucuria, deşi ea ştie - şi tocmai deoarece ştie - că faptele la care este martoră, sunt lipsite de realitatea absolută. Lama îi mai comunică discipolului unele forme de meditaţie pe care trebuie să le practice.

4.ANGKUR-UL CUVINTELOR SIMBOLICE.

Aici, într-un mod extrem de pitoresc, lama descrie fazele contemplaţiei soarelui pe care le compară şi le pune în legătură cu cele ale formării lumilor, conform învăţăturii lamaiste.

"Între cer şi pământ, vânturile, când se întrepătrund unele cu altele, formează nenumărate dorjde răsucite" - imagine reprezentând agregarea atomilor.

Apoi asocierea minţii cu materia se face într-o manieră care aminteşte de teoriile şcolilor de filosofie Samkya.

Ignoranţa, acţionând ca o forţă, face ca mintea[62] să iasă din Vid şi să intre în "lumea celor cinci elemente". Mintea (mai precis conştiinţa) va intra acum în ciclul cel mare şi va trece succesiv prin regatele celor şase feluri de fiinţe, când fericită, când nefericită. Eliberarea este însă instantanee când mintea s-a recunoscut pe sine. Atunci ea evadează din lumea în care era închisă, se întoarce în Vid şi acolo îşi găseşte repausul.

Limba orientală, extrem de metaforica, îmbină aceste teorii aparent neclare cu elemente poetice imposibil de exprimat în altă limbă şi care pun în evidenţă realităţi de necuprins pentru mintea discursivă. Aici, mintea confuză este reprezentată ca un erou traversând în suferinţă o cărare îngustă şi chinuitoare, apoi evadând dintr-o închisoare, întorcându-se acasă şi adormind în culcuşul lui.

---

[62] **Mintea aici este folosit în sensul de principiu conştient.(n.t)**

INIŢIEREA “FĂRĂ ACTIVITATE”

În timp ce angkur-ul precedent poate fi conferit în locuinţa călugărului lama care trăieşte într-o mănăstire, ritualurile iniţierii “fără activitate”- trebuie îndeplinite într-un loc liniştit şi plăcut.

Mandala este de două ori mai mare decât la ritul anterior. Nu o voi mai descrie, evitând astfel repetiţii care ar plictisi cititorul. E suficient să spun că figurile şi obiectele care intră în constituţia ei diferă întrucâtva de cele folosite la iniţierea “cu acţiune”.

Timpul pregătirii lui lama este lung. EI trebuie să îndeplinească diferite ritualuri şi să mediteze timp de câteva zile. Dacă nu ar reuşi să facă acest lucru, “mintea şi cuvintele sale nu ar fi purificate” şi nu i s-ar putea da forţa necesară pentru a conferi angkur-ul. Ca şi angkur-ul precedent, şi acesta poate fi acordat mai multor discipoli în timpul unei singure ceremonii.

Chiar înainte de a intra în locul unde lama s-a închis pentru riturile pregătitoare, discipolul trebuie să se spele şi să se purifice cu fumul unor plante frumos mirositoare. Apoi, în timp ce loveşte două chimvale, se indentifică cu o anume zeitate terifiantă[63], închipuindu-se încojurat de un cerc de flăcări, ţinând în mână beţigaşe de tămâie, intră, apoi se prosternează în faţa lui lama şi a kyilkhor-ului, se aşează şi spune:

Discipolul: “Deşi greu de obţinut am obţinut un corp uman (şi m-am născut om şi nu o fiinţă dintr-o altă specie). M-am născut în ţinutul lui Jambu (literar înseamnă India, dar la tibetani se referă la ţinutul în care predomină învţătura buddhistă). M-am întâlnit cu un lama sfânt şi cu marea învăţătură. A venit vremea ca eu să intru pe calea mântuirii. Acum cer să fiu iniţiat în marea învăţătură.

În timpul succesiunii îndelungate şi dureroase de renaşteri am hoinărit precum un navigator pe un vas avariat în mijlocul oceanului, precum o pasăre prinsă în capcană, precum un călător pierdut pe un drum periculos, precum un condamnat în mâinile călăului său, cu toate acestea eu mă voi elibera acum.

---

[63] **Aceste zeităţi sunt terifiante pentru cei răi, perverşi şi pentru forţele care se opun evoluţiei spirituale.(n.t.)**

Eliberarea este o briză[64] blândă, fericire lipsită de teamă. Această iniţiere cuprinde mai multe angkur-uri şi două nivele: obişnuit şi excepţional.

NIVELUL OBIŞNUIT

După preliminarii oarecum lungi, discipolul imploră binecuvântarea strămoşilor spirituali ai lui lama care urmează să-l iniţieze; el îl laudă pe lama şi caută refugiu în Buddha, în învăţătura sa şi în Ordinul Religios. Apoi se leagă prin următoarele jurăminte:

"Nu îmi voi umili niciodată colegii discipoli, nu îi voi vorbi niciodată de rău.

Nu voi face rău animalelor.

Nu voi insulta oamenii care merită respect.

Nu voi face rău călugărilor.

Nu mă voi despărţii de maeştrii metodelor secrete.

Din această zi voi renunţa la toate ritualurile religioase.

Voi fi credincios jurămintelor mele.

Îmi voi folosi corpul, vorbirea şi mintea cât de bine pot.

Nu voi abandona învăţătura lui Buddha şi nici îndatoririle mele faţă de maestrul spiritual.

Nu voi trăda şi nici nu voi înşela nici o fiinţă vie,

Din acest moment până când voi deveni un Bodhisattva (fiinţă foarte evoluată care va deveni Buddha într-o viaţă viitoare).

Nu voi face nimic lipsit de bun simţ.

Voi fi atent la instrucţiunile ghidului meu spiritual.

Nu voi cauza suferinţă nici unei fiinţe.

Nu voi cere nimic pe calea beatitudinii.

Nu mă voi conforma dorinţelor lumii chiar dacă ar fi să mă coste viaţa.

Începând din această zi, nu mă voi încrede în cimitire şi sihăstrii (ca locuri mai potrivite decât altele pentru practicarea meditaţiei şi obţinerea iluminării).

---

[64]Aceste texte copiază stilul textelor budiste indiene, care sunt totuşi cunoscute tuturor călugărilor lama eruditi. "Briza blândă", considerată minunată într-o ţară cu climat cald. probabil că ar deveni o "briză călduţă" dacă imaginea ar fi de origine tibetană. Cu toate acestea, un vânt înviorător - nu cald - este considerat ca fiind extrem de plăcut de tibetani, care nu pot suporta căldura.

Voi renunţa la toate preocupările lumeşti.

Nu voi renunţa niciodată la preocupările spirituale (acelea care tind spre eliberarea spirituală, spre eliberare de ciclul renaşterilor, cum ar fi meditaţia).”

În palma candidatului este turnată o pictură de apă sfântă pe care acesta o va bea. Apoi urmează predica lui lama. Candidatului i se interzice să comunice cuvintele mistice precum şi diferite detalii ale angkur-ului unor neiniţiaţi.

NIVELUL EXCEPŢIONAL

La nivelul excepţional nu sunt folosite kyilkhor-uri, sau orice alt obiect ritual, discipolul cere angkur-ul în termenii următori: "O, lama; purtător al sceptrului învăţăturii, eu, fiul inimii tale, doresc angkur-ul marii împliniri fără ajutor exterior. Explică-mi, O lama, kyilkhor-ul ultim care este esenţa minţii noastre. Odată intrat înăuntru, în el, niciodată nu voi mai ieşi afară”.

Lama îi va spune: “Minunat şi fericit fiu, minte luminată care nu ai primit încă angkur-ul marii înţelepciuni, îţi voi explica kyilkhor-ul.

înlăturând toate raţionamentele, te eliberezi din legăturile acestei lumi, încetezi să iei şi să respingi adevărul care este inferior.”

Acesta este una din învăţăturii fundamentale ale misticilor lamaişti. Adevăr inferior sau aproximativ (the nad pronunţat tha ńied) este cel care se referă la lumea din jurul nostru, adevăr pe care îl considerăm real şi care este într-adevăr real în aceeaşi măsură în care noi înşine-suntem reali. Acest adevăr cuprinde distincţia între bine şi rău, plăcut şi neplăcut, etc., şi conduce la acceptarea unor lucruri şi respingerea altora. Cel care s-a ridicat la înţelegerea adevărului superior (ton tampa) vede dincolo de aceste dinstincţii şi atinge pacea.

Florile pe care discipolul este pe cale de a le arunca pe kyilkhor sunt tot atât de imateriale ca acesta din urmă. Ele sunt numite “florile cunoaşterii”, iar kyilkhor-ul este cunoscut ca “cel care nu are uşi”.

Candidatul îşi aruncă deoparte toga monastică, un act simbolic de renunţare la lucrările acestei lumi, chiar şi la cele mai sfinte, cum ar fi îndeletnicirile rituale din ordinul religios. El îşi duce mâinile la inimă şi le împreunează, îşi fixează privirea pe inima lui lama, iar apoi maestrul şi discipolul rămân în stare de meditaţie profundă.

Sihaştrii contemplativi în, general îşi încheie iniţierea cu, aceste meditaţii. Alţi maeştrii dau din nou discipolului să bea apă sfântă după ce meditaţia s-a terminat şi discută pe îndelete despre diverse opinii filozofice cum ar fl cele care se ocupă cu "sinele" (sau mai degrabă cu "non sinele"), cu cele "patru limite[65]" şi multe altele. Aceste prelegeri succesive constitue tot atâtea angkur-uri.

Natura extrem de tehnică a acestor dizertaţii nu permite apariţia lor altundeva decât într-un tratat pur oriental care ar da naştere unor lungi comentarii.

Se spune că a fi atent, iluminat, în largul tău (fară să fi tensionat prin efort), să rămâi în pace, fară să năzuieşti spre ceva şi fără să respingi orice ar fi, constituie iniţierea "excepţională" a "non-activităţii".

Uneori sunt relatate minuni care au survenit în timpul celebrării anumitor angkur-uri, fie de către oameni care susţin că le-au văzut personal, fie de către alţii care afirmă că acest lucru le-a fost spus de martori oculari. Nu este uşor de obţinut informaţii despre aceasta, deoarece iniţiaţii se pun zălog pe ei înşişi pentru păstrarea secretului referitor la circumstanţele inţieirii lor. Ei "încalcă" această promisiune doar foarte rar, când, după părerea lor, din încălcarea acestei promisiuni ar rezulta vreun bine spiritual pentru ceilalţi.

Miracolul poate fi în legătură cu firul pe care lama îl leagă de braţul candidatului. Această operaţie este adeseori realizată în ziua premergătoare iniţierii şi nu în timpul ritualului de iniţiere. Destul de frecvent, de fir sunt legate mănunchiuri de iarbă, spice de cereale sau alte obiecte mici.

Aceste obiecte au fost cu lama în timpul retragerii pregătitoare pentru iniţiere şi tibetanii cred că el le-a înzestrat cu proprietăţi deosebite printr-o focalizare specială a gândurilor asupra lor.

Candidatul iniţiat păstrează legătura (firul) asupra sa pe timpul nopţii, iar dimineaţa următoare lama însuşi o îndepărtează împreună cu iarba, orzul sau orice altceva ce a fost legat de ea. În acest timp discipolul îi povesteşte visele pe care le-a avut.

---

[65] **Aceste "patru limite" sunt: (1.) naşterea-moartea. (2.)permanenţa- discontinuitatea. (3.) existenţa - non-existenţa. (4.) universul manifestat (lumea fenomenală) - Vidul.**

Se spune că uneori cu aceste obiecte au loc transformări ciudate, li se schimbă forma sau culoarea, cresc sau scad în mărime, uneori chiar dispar de tot.

Acestea sunt considerate semne ce indică orientările cele tainice ale discipolului şi ele prezic viitorul lui spiritual.

Unii maeştrii le acordă cea mai mare importanţă, uneori ei amână ceremonia de iniţiere sau chiar, bazându-se pe aceste prevestiri refuză cu hotărâre să mai confere iniţierea.

Trecând peste acestea, minunile cele mai frecvent sunt apariţiile. Dacă admitem, precum tibetanii, că unele persoane sunt capabile să îşi facă gândurile vizibile şi chiar tangibile, creând o "fantomă" completă cu toate parţile ei, aceste fenomene pot fi cu uşurinţă explicate. Este de asemenea verosimil ca atunci când aceste fenomene au loc, atenţia celor prezenţi fiind concentrată pe una şi aceeaşi idee de personalitate, această dirijare într-o singură direcţie a atenţiei ajută considerabil la crearea acestor fenomene.

Tradiţiile şi legendele relatează un număr considerabil de fapte surprinzătoare, dar majoritatea sunt aproape identice şi există doar o mică diversitate de tipuri ale acestor apariţii.

Îi suntem îndatoraţi lui Milarepa pentru relatarea a ceea ce s-a petrecut în casa gurului său, Marpa, câteva zile după ce acesta din urmă l-a admis la cea mai înaltă iniţiere pe care era împuternicit să o acorde.

Milarepa urma curând să plece de la maestrul său. Aceasta era ultima lor întâlnire mistică: un fel de banchet[66] sacru însoţit de ritualuri în onoarea zeităţilor şi a strămoşilor spirituali ai lui Lama oficiant.

Dagmedma, soţia lui Marpa, a pregătit ofrande pentru călugării lama şi pentru Yidam-i, tormas (turte rituale) pentru Dâkini şi pentru Cheu Kyongs[67], iar discipolii iniţiaţi ai lui Lama s-au aşezat în faţa kyilkhor-ului, din care fac parte şi cei prezenţi la acest fel de ceremonie.

Apoi Marpa, în mijlocul cercului, a făcut mai multe miracole. Milarepa relatează că el a produs figurile lui Kiepa Dorje, Khorlo

---

[66] În tibetană, tsogogs hkhor, un ritual oarecum similar cu ganut-chakra tantricilor hinduşi. Totuşi. în vorbirea curentă, tshogs hkhor se referă doar la ofrande aşezate pe altar.

[67] Scris Chos skyong, "protector al religiei'', o clasă de fiinţe care au adesea origine demonică. Ele au fost subjugate de un magician sfânt şi obligate să jure că îşi vor folosi puterea pentru a apăra buddhiştii şi budismul de duşmanii lor.

Demchog şi ale altor câtorva Yidam-i, iar, în final, obiecte simbolice: clopoţelul de mână, roata, sabia, etc. Apoi au apărut silabele mistice Aum-A-Hum în alb, roşu şi respectiv albastru; de asemenea formula mantrică de şase silabe Aum-mani-padme-hum!. În încheiere discipolii au contemplat diverse apariţii scânteietoare.

De observat că, în ceea ce priveşte acest ultim gen de apariţii, aceste focuri silenţioase de artificii compuse din imagini mobile de diferite culori luminoase, sunt adesea contemplate de cei care urmează sistemul yoghin de pregătire. Această formă de foc este forma în care zeităţile se dezvăluie în riturile dubthab ale lamaiştilor.

Ceea ce considerăm mai interesant decât minunile îndeplinite de Marpa, este declaraţia pe care, conform lui Milarepa, el a facut-o discipolilor lui cu această ocazie: “toate aceste apariţii nu sunt decât miraje, formaţiuni magice lipsite de realitate”.

Un om pe care l-am întâlnit în ţinutul Ngolog-ilor[68] unde era capelanul (amchöd) unei căpetenii de trib mai puţin importante, mi-a povestit un incident remarcabil care a avut loc, spunea el, cu ocazia propriei iniţieri.

S-a întâmplat să fie în faţa locuinţei izolate a maestrului său, a cărei uşă era închisă precum o cerea ritualul, în timp ce înăuntru lama rostea frazele liturgice care îl evocau pe Heruka. Domnul atotputernic al grupării Dzogshenpa. În timp ce aştepta afară, a văzut un fel de ceaţă ce iradia din toată suprafaţa tăbliei de lemn care forma uşa. După câtva timp, ceaţa deveni gradat mai densă şi luă înfăţişarea unui Heruka gigantic, fără haine, purtând o coroană, împodobit cu coliere tăcute din capete de oameni morţi, aşa cum este descris în diferite cărţi şi tablouri. Atitudinea şi privirile sale erau aspre şi ameninţătoare. Când dădu cu ochii de fantomă, novicele îngrozit făcu inconştient un pas înapoi, dar şi aceasta (fantoma) avansă câţiva paşi.

Era mai mult decât putu să îndure bietul candidat la iniţiere. Cuprins de panică, începu să alerge nebuneşte în josul coastei muntelui, urmat de

[68] **Lângă izvoarele Râului Galben.**

amenințătorul Heruka, a cărui paşi enormi şi înceţi depăşeau fiecare cincizeci de paşi ai novicelui.

Urmărirea nu dură mult timp. Cu mintea tulburată, incapabil să aleagă direcţia corectă, fugarul intră într-o fundătură şi fii obligat să se oprească. Amintindu-şi sfaturile pe care le primise referitoare la pericolele de natură ocultă care îl aşteaptă pe călătorul Căii Scurte, nu se mai îndoi că i-a sosit ceasul. Oricât de ciudat ar părea această idee, în loc să-i mărească groaza, i-o anihilă. Recăpătându-şi calmul minţii, el se aşează în meditaţie cu piciorcle încrucişate şi cu ochii plecaţi.

Capelanul mi-a spus că nu era un simplu începător în pregătirea mistică atunci când i s-a întâmplat această aventură stranie, iar ideile sale privind existenţa şi esenţa zeităţii nu erau absolut deloc cele ale maselor. Cu toate acestea, el consideră că oricare ar fi natura actualului Heruka, el era o putere formidabilă.

Gândurile sale se întoarseră spre iniţierea ce-1 aştepta. Îşi imagina că, a renunţa la ea dintr-o lipsă de curaj l-ar face piardă toate realizările pe care le-a obţinut pe calea spirituală şi că ar trebui, apoi, să se nască de multe ori, ca un un om cu totul necunoscător al lucrurilor spirituale înainte să aibă o altă ocazie de a asculta valoroasele învăţături predicate de un maestru sfânt[69]. Această perspectivă îl înspăimântă mult mai mult decât fantoma. Se ridică, gata să înfrunte orice, hotărât să se întoarcă imediat la lama.

În timpul în care el rămăsese cu ochii plecaţi, el îl pierdu, firește, din vedere pe Heruka. Găsind curajul necesar să ridice privirea, văzu că fantoma se retrase. Forma ei uriaşă apăru acum barând intrarea în sihăstrie.

Capelanul mi-a spus că niciodată nu a fost în stare să înţeleagă clar ce s-a întâmplat ulterior. Îşi amintea vag unele incidente urmând unele altora cu o viteză ameţitoare. Alergând el ajunse la Heruka, păşi drept prin el, simţi o durere în frunte şi se regăsi în interiorul colibei, la

---

[69] Există o credinţă curentă printre buddhiştii din toate grupările, cum că naşterea ca fiinţă umană înzestrată cu inteligenţă şi având ocazia să audă predicată învăţătura lui Buddha sunt împrejurări rareori întâlnite în vieţi succesive. Când, ca un efect al unor cauze diverse, este posibil pentru I fiinţa umană să înainteze spre iluminare şi ea nu profită de acest prilej, rezultatul firesc al acestei lipse de interes în lucrurile spirituale este că se abate de pe calea Eliberării. După ce a căzut în acest mod, el trebuie să reînceapă truda chinuitoare capabilă să aducă înapoi şansa pe care a i neglijat-o înainte.

picioarele maestrului, în faţa kyilkhor-uhu iluminat şi parfumat cu tămâie.

După cum vă imaginaţi, nu am ezitat să relatez acest fapt straniu mai multor lama, cerându-le părerea despre acestea.

Unii înclinau să creadă că viziunea fantasmagorică a fost pur subiectivă. Omul, spuneau ei, pierduse contactul conştient cu împrejurimile şi trăise această aventură stranie într-un fel de transă. Cât priveşte cauza acestei transe, probabil că lama a transmis în mintea discipolului viziunea lui Heruka, iar discipolul a mai împodobit-o cu elemente din mintea lui. Sau, poate că emoţia simţită de novice odată cu apropierea iniţierii, a mărit tensiunea minţii sale deja concentrată asupra lui Heruka şi el singur a fost creatorul viziunii sale.

Alţii, dimpotrivă, au fost de părere că Heruka era o tulpa[70] produsă de exteriorizarea gândurilor lui lama, exteriorizare perceptibilă şi altuia. Odată fantoma creată, lama îi controla mişcărilc sau mai degrabă discipolul făcuse aceasta inconştient, acţiunile lui tulpa corespunzând cu trăirile pe care discipolul însuşi le avea. Teroarea sa a cauzat atitudinea ameninţătoare a lui Heruka şi, deoarece el a fugit, fantoma a început să-l urmărească.

Aici aş afirma că, după tibetani, sentimentele noastre influenţează foarte puternic faptele şi gândurile celor cu care venim în contact. Atât tâlharul de drumul mare cât şi tigrul, devin mai îndrăzneţi dacă omul pe care îl întâlnesc lângă o pădure simte teamă la vederea lor, chiar dacă nu îşi manifestă teama prin semne exterioare. Este la fel cu toate genurile de sentimente.

Ca de obicei în astfel de cazuri, fiecare persoană întrebată a avut o explicaţie de dat. Totuşi, explicaţiile date de cei care cred în existenţa lui Heruka, o fiinţă aparţinând altei lumi, ne-ar îndepărta prea mult de la subiect. În Tibet ca de altfel pretutindeni în est, există multe moduri distincte de a “crede în Dumnezeu”.

---

[70] **Creaţie magică (scris sprulpa)**

Capitolul V

INIŢIEREA MANI ŞI DIFERITELE ÎNŢELESURI ALE FORMULEI MANTRICE AUM MANI PADME HUM!

Din capitolul anterior cititorul a ajuns să înţeleagă că iniţierile în Tibet apar ca nenumărate porţi deschizându-se spre tot atâtea domenii de activitate. O minoritate restrânsă de călugări se limitează la a cere patru sau cinci iniţieri mistice conferite de călugării contemplativi. Aceşti aspiranţi la starea de Buddha sunt persoane solitare rareori văzute şi care foarte rar atrag atenţia compatrioţilor lor, călugări sau laici.

Este cu totul altfel în cea ce priveşte numeroşii iniţiaţi în doctrinele şi ritualurile pentru care sunt acordate angkur-uri speciale (aparent fară legături prea puternice între ele). În această categorie intră nenumăraţi maeştrii sau aşa zişi maeştri dintre care unii se bucură de o reputaţie bine meritată, deşi aceasta nu este întotdeauna întru totul recunoscută. Aceştia din urmă, sunt ghizi spirituali înţelepţi; ignorantul care are latentă în el posibilitatea de a-şi trezi înţelepciunea adormită, va constata la un moment dat că de un asemenea învăţător este ghidat încet, dar sigur.

Cea mai simplă iniţiere poate să conţină elemente filozofice ori mistice; acest lucru poate fi observat din diferitele interpretări ale binecunoscutei formule mantrice Aum Mani Padme Hum! şi din diferitele practici legate de aceste interpretări.

Călători laici şi chiar orientalişti afirmă, uneori prea uşor, că ceea ce ei nu înţeleg imediat e lipsit de sens. Autori eruditi în multe alte domenii mai importante, chiar şi în momentul de faţă traduc cuvântul Aum prin

exclamaţia banală “Ah!”, iar Amin este dat ca echivalentul lui hum. Nici că se poate face o greşeală mai mare.

Aum poate semnifica cele trei aspecte ale trinităţii hinduse: Brahma, Vishnu, Shiva; de asemenea Brahman, “cel fară de al doilea” din filozofia Advaita a Vedantei. Aum este simbolul Absolutului inexprimabil, e ultimul cuvânt care poate fi rostit, după care nu există decât tăcere. Sri Sankarâcharya îl numeşte “baza meditaţiei”[71], iar în Mundakopanishad[72] se afirmă ca Aum este arcul cu ajutorul căruia “sinele” individual ajunge la “Acela” (tat) universal care nu poate fi numit nici fiinţă nici nefiinţă.

Hinduşii consideră Aum ca fiind sunetul creator care construieşte lumile. Când misticul a devenit capabil să asculte toate sunetele şi vocile tuturor fiinţelor şi lucrurilor care există şi se mişcă, atunci el percepe unicul şi singurul Aum. Acest Aum vibrează în adâncimile “sinelui” său, iar cel care ştie cum să îl rostească în linişte ajunge la eliberarea supremă.

Se pare că tibetanii, care au primit mantra Aum din India, împreună cu mantrele cu care aceasta este asociată, nu au avut niciodată cunoştinţă despre diferitele înţelesuri pe care aceasta le deţine la vecinii lor, de dincolo de Munţii Himalaya şi nici despre locul remarcabil pe care îl deţine în filozofiile şi religiile lor.

Aum este repetat de lamaişti, împreună cu celelalte cuvinte ale formulelor sanscrite, fără să le acorde vreo importanţă specială, în timp ce alte silabe mistice, păstrate secrete sunt considerate ca fiind foarte puternice şi sunt folosite în mod corespunzător în riturile mistice şi magice.

Trecând la cuvintele următoare ale formulei, mani padme, înseamnă “bijuteria din lotus”. Se pare că aici găsim sensul imediat inteligibil şi totuşi interpretarea uzuală a tibetanilor nu ia în cosiderare acest înţeles literar, el fiind complet necunoscut majorităţii credincioşilor.

Aceştia din urmă cred că o repetare mecanică a formulei mantrice Aum mani padme hum! le asigură o naştere fericită în Nub Dewa Chen,

---

[71] **În comentariul din Mundakopanishad.**

[72] **Pranava este arcul. Atman este săgeata iar Brahman se spune că este ţinta." Pranava este una din denumirile silabei Aum; Atman este “sinele” individual.**

Paradisul occidental al supremei fericiri. Alţii, mai bine informaţi, au aflat că fiecare dintre cele şase silabe ale formulei se află în legătură cu una din cele şase clase de fiinţe însufleţite şi cu una dintre culorile mistice, după cum urmează:

Aum este alb şi în legătură cu zeii;
Ma este albastru şi în legătură cu non-zei[73];
Ni este galben şi în legătură cu oamenii;
Pad este verde şi în legătură cu animalele;
Me este roşu şi în legătură nefiinţele[74];
Hum este negru şi în legătură cu locuitorii purgatorilor.

Exisă opinii diferite în ceea ce priveşte efectul celor şase silabe asupra fiinţelor cărora le corespund. Unii spun că repeterea lor îi ajută pe aceştia din urmă să scape de naşterile viitoare şi îi conduce direct în paradisul occidental, Nub Dewa Chen.

Alţii consideră această idee ca fiind absurdă. Zeii, obiectează ei, nu au nevoie să fie conduşi într-un paradis din moment ce deja locuiesc într-unul sau altul din aceste locuri pline de fericire.

Cât despre evadarea din ciclul renaşterilor prin intrarea în Nub Dewa Chen şi aceasta este un non-sens. învăţătura buddhistă afirmă limpede că viaţa este tranzitorie în toate lumile, ori care ar fi acestea iar moartea este sfârşitul inevitabil al fiinţelor născute în ele.

Alţii văd efectele celor şase silabe într-o altă lumină. Ei afirmă că nu fiinţele din cele şase specii sunt eliberate din ciclul renaşterilor prin repetarea formulei Aum mani padme hum! ci, mai degrabă, omul care recită formula se eliberează de o renaştere în una sau alta din aceste lumi.

Mulţi tibetani pioşi de ambele sexe se mulţumesc să repete formula sacră, convinşi că îşi face efectul de una singură, prin ea însăşi, după ce ei au primit iniţierea care le asigură roadele formulei.

Cu toate că acesta pare incredibil există unele explicaţii referitoare la acest proces misterios.

Aum mani padme hum! serveşte ca suport meditaţiei, care poate fi descrisă întrucâtva după cum urmează:

Cele şase feluri de fiinţe sunt identificate cu cele şase silabe care sunt imaginate a avea culorile respective indicate anterior. Acestea din

---

[73]Lha-ma-yin, un fel de Titani mereu în război cu zeii pe care sunt geloşi şi peste ale căror locuinţe încearcă să se facă stăpâni. Ei sunt asura-şii mitologiei hinduse.

[74]Aceşti ne-oameni (mi ma yin) îi includ şi pe Yidag-i (pretâ-şii mitologiei hinduse). Corpul lor gigantic se aseamănă unui munte, iar gâtul lor este filiform. Cantitatea ridicolă de mâncare care poate să le intre pe gât este insuficientă pentru a-i hrăni pe aceşti monştrii neîncetat chinuiţi de foame şi sete. Când ei se apropie de apă, aceasta se transformă în foc. Pentru a alina suferinţele acestor fiinţe nenorocite, călugării Lama le oferă în fiecare dimineaţă să bea apă sfântă. Ca urmaie a ritului îndeplinit asupra ei, această apă nu se transformă în foc atunci când Yidag-ii vin să îşi potolească setea. În categoria "ne-oamenilor" sunt cuprinşi semi-zeii, fantomele şi spiritele de diferite feluri, atât binevoitoare cât şi răuvoitoare.

urmă formează un lanţ fără sfârşit care purtat de respiraţie, pătrunde în corp, intrând printr-o nară şi ieşind prin cealaltă.

Pe măsură ce concentrarea mentală devine tot mai completă lanţul este vizualizat, la nivel mental, lungindu-se. Silabele sunt purtate departe de expiraţie înainte de a fi absorbite, din nou, odată cu inspiraţia, şi totuşi, lanţul nu este niciodată întrerupt, se întinde ca o bandă de cauciuc şi rămâne tot timpul în contact cu cel care meditează.

Gradat, şi forma literelor tibetane se transformă, iar cei care "obţin fructele" acestui exerciţiu percep cele şase silabe ca fiind şase lumi în care nenumărate fiinţe aparţinând celor şase specii îşi fac apariţia, se mişcă, suferă, şi dispar.

Se vede astfel clar că cele şase lumi şi locuitorii lor sunt pur subiectivi; o creaţie a minţii din care s-au format şi în care sunt reabsorbiţi.

În descrierea ulterioară a exerciţiilor de respiraţie se va vedea că unele dintre ele constau în reţinerea respiraţiei fară expiraţie, iar altele în a nu reintroduce aerul în corp[75] printr-o inspiraţie urmând imediat după expiraţie, ceea ce este denumit în limbaj tehnic "a rămâne gol".

În timpul meditaţiei asupra formulei Aum mani padme hum! când cele şase silabe sunt rostite odată cu respiraţia, cel care meditează îşi imaginează naşterea celor şase specii de fiinţe. Această lume durează atâta timp cât suflul "rămâne în afara corpului". O nouă inspiraţie aduce înapoi, celui care meditează, toată fantasmagoria universului, ce este absorbit şi rămâne în el atâta timp cât îşi ţine respiraţia.

Cu ajutoul acestei practici, misticii mai avansaţi intră într-o transă în care literele formulei, fiinţele pe care le reprezintă şi tot ce are legătură cu aceasta sunt înghiţite de acel "ceva" pe care, din nevoia unui termen care să-l exprime, buddhiştii Mahâyâna l-au numit Vidul.

Apoi, ajungând la această viziune şi l-a înţelegerea directă a Vidului, ei sunt eliberaţi din iluzia lumii aşa cum o percepem noi şi, prin urmare, sunt eliberaţi din ciclul renaşterilor care rezultă din aceast iluzie.

Observăm asemnarea acestei teorii cu cea curentă în India referitoare la "zilele şi nopţile lui Brahman"; perioadele sale alternante

---

[75] **Folosesc intenţionat sintagma "în corp" în loc de expresia obişnuită "în plămâni", deoarece teoriile tibetane fie că nu cunosc, fie nu dau importanţă rolului jucat de plămâni.**

de activitate şi repaus sunt deasemenea reprezentate în cosmogonia hindusă prin "respiraţia" lui Brahman. Conform acestei învăţături. Universul este manifestat când Brahman expiră şi este reabsorbit când inspira.

"Când vine ziua, toate fenomenele ies din nemanifestat (aviakta). Când vine noaptea, ele sunt reabsorbite în el."[76]

"Toate fiinţele se întorc în forma mea materială (prakriti) la sfârşitul unei kalpa. La începutul urmtoarei kalpa le eman din nou."[77]

În meditaţia descrisă aici, tibetanii se substituie pe ei înşişi ipoteticului Brahman şi gândesc: fenomenele pe care le percep îşi au originea în forţa creatoare a minţii mele, ele sunt o proiecţie în exterior a ceea ce există în interior.

Acest lucru nu înseamă că nu există "ceva" obiectiv ci doar că lumea fenomenală, aşa cum o vedem noi, este un miraj fantastic, o materializare a formelor pe care noi le concepem.

Deoarece lucrarea prezentă nu se ocupă cu studiul filozofiei tibetane, în loc să mergem mai departe în această direcţie, vom examina încă una dintre multele interpretări ale formulei Aum mani padme hum!

Această interpretare nu i-a în considerare împărţirea în şase silabe, ci examinează formula în sensul literar "o bijuterie într-un lotus", aceste cuvinte fiind socotite simbolice.

Cea mai simplă interpretare este: în lotus (lumea) se află o piatră preţioasă (învăţătura lui Buddha). O altă interpretare consideră lotusul ca simbolizând "mentalul" în a cărei profunzimi meditaţia introspectivă dă naştere la cunoaştere, la adevăr, la realitate, la eliberare, la Nirvâna, aceşti termeni diverşi fiind diferitele denumiri ale unuia şi aceluiaşi lucru.

Am ajuns acum la o concepţie care are legătură cu una dintre cele mai izbitoare învăţături ale buddhiştilor Mahâyâna, prin care ei sunt diferiţi de buddhiştii Theravadini (adepţii Hinayâna-ei).

Conform acestei învăţături, Nirvâna, eliberarea finală, nu este neapărat distinctă de, şi opusă lumii fenomenelor (samsăra). Misticii o descoperă pe prima în inima celei din urmă. Nirvâna (bijuteria) există când există iluminarea. Samsâra (lotusul) există când există ignoranţa-

---

[76] **Bhagavud Gîta, VIII, 18.**
[77] **Ibid., IX, 7**

iluzie, care acoperă Nirvâna, tot aşa cum lotusul cu multele sale petale poate acoperi nestemata ascunsă în el[78].

Hum de la sfârşitul formulei, este o expresie mistică denotând furia. Este folosită în ritualuri al căror scop este subjugarea şi exorcizarea demonilor şi a zeităţilor care blochează evoluţia spirituală. Cum de au fost adăugate "nestematei în lotus" şi lui Aum - silaba sacră a hinduşilor - este un fapt explicat în mai multe moduri.

Hum este un fel de strigăt mistic de război, scos pentru a sfida inamicul. Cine sau ce este inamicul aici? Unii îl consideră ca fiind demonii, alţii ca fiind treimea de înclinaţii spre rău care ne ţine în ciclul renaşterilor: pofta, ura şi prostia. Gânditorii mai subtili consideră că duşmanul este "eu-l" imaginar pe care noi îl îndrăgim atât.

Hum mai semnifică mentalul eliberat de toate ideile privitoare la lucrurile obiective.

Formulei i se adaugă o a şaptea silabă pentru a fixa sfârşitul, după un număr de repetări, în general o sută opt, ca numărul de boabe din rozariul tibetan. Călugării tibetani pricepuţi în limbajul secret ne învaţă că această silabă, Hri, indică realitatea profundă ascunsă în spatele aparenţelor, esenţa fundamentală a lucrurilor.

Câtă vreme credinciosul obişnuit se va limita la iniţierea (lung) descrisă în paginile anterioare şi la repetarea mecanică a acestei cunoscute formule mantrice, altor credincioşi, în timpul iniţierilor de nivel mai înalt, le vor fi împărtăşite gradat diferitele ei înţelesuri mistice şi ezoterice.

[78]Am folosit tennenii sanscriţi Nirvâna şi samsăra deoarece sunt mai cunoscuţi. Tibetanii spun korwa (ciclul) pentru samsâra şi tharpa (eliberare) pentru Nirvâna.

Capitolul VI

RITUALURILE DUBTHAB

Un număr considerabil de angkur-uri (iniţieri) se află în legătură cu aşa numitele rituri, dubthab, care deţin un loc important în practicile lamaiste.

Termenul dubthab (scris sgrub thab) înseamnă "mijloc sau metodă de succes". Rezultatele spre care se spune că aceste metode conduc sunt împărţite în patru categorii:

1.Blânde sau paşnice (shiwa) pentru a obţine viaţă lungă, sănătate, noroc.

2.Expansive (gyaispa) pentru a obţine bogăţii şi faimă.

3.Dătătoare de putere (wangwa) pentru a obţine influenţă şi putere.

4.Teribile (tagpo)[79] pentru a putea obţine puterea de a cauza răul, de a ucide sau distruge în orice fel, prin metode oculte.

Cum se poate ajunge la aceste diferite rezultate? Unii spund că ele sunt lucrarea unor zeităţi care-şi acordă ajutorul celor care îi adoră în mod corespunzător. Alţii afirmă că scopul ritualurilor dubthab nu este să venereze zeităţile, ci mai degrabă le supună; ei mai spun că cel care este priceput în acest ritual este capabil să forţeze atât zeii cât şi demonii, să işi pună puterea la dipoziţia sa şi să i să supună întrutotul.

Aceste opinii sunt curente în Tibet, dar, conform lamaiştilor mai învăţaţi, ambele denotă o lipsă de înţelegere a concepţiilor pe care sunt bazate riturile dubthab[80].

În realitate, judecând după explicaţiile pe care le găsim in lucrările autorilor antici şi în cele date oral de maeştrii mistici contemporani,

---

[79] **Scris respectiv: Shiwa, rgyaspa. dbangwa, dragpo.**

[80] **În realitate tibetanii consideră zeităţile personificări ale unor energii (forţe) ce există atât în interiorul omului cât şi în afara lui. Prin punerea în legătură cu ele se realizează o ridicare a practicantului în planurile psihice care în mod obişnuit nu pot fi controlate. Apoi din aceste "lumi paralele" care guvernează din subtil şi lumea fizică se realizează acţiuni care vor avea efecte şi în planul fizic. Alţi tibetani consideră că aceste zeităţi se afiă numai în interiorul omului şi că ele nu au existenţă distictă Evocarea lor, de fapt, pune în evidenţă energia latentă şi în majoritatea cazurilor necontrolabilă, chiar a celui care realizează procedeul.(n..t.)**

esenţa metodei folosite constă în vizualizarea mentală a zeităţilor concepute ca imagini pe un ecran şi în vizualizarea unor serii de transformări prin care acestea trec în cursul ritualurilor foarte lungi şi complicate.

Fiinţele evocate de către dubpapo[81] nu sunt nici un fel de creaţii imaginare, ele sunt întotdeauna personalităţi cunoscute ale lumii zeilor şi demonilor, care de secole au fost venerate sau "îmblânzite" de către milioane de învăţaţi lama şi credincioşi.

Ocultiştii tibetani afirmă că aceste fiinţe au dobândit un fel de existenţă distinctă datorată nenumăratelor gânduri care au fost concentrate asupra lor[82].

Teorii similare sunt exprimate în scripturile sacre ale Indiei, în Brihad Aranyakopanishad, I, 4, 10. care este considerată ca fiind anterioară buddhismului, găsim aceste cuvinte: "Oricine venerează o zeitate cu acest gând în minte "El este unul, eu sunt altul" este un necunoscător şi, ca un animal, el este folosit de zei. Aşa cum, fără îndoială, multe animale întreţin omul, tot aşa, fiecare om întreţine zeii".

Cum fac oamenii aceste lucruri? Hrănind personalităţile subiective ale zeilor lor prin veneraţia pe care le-o oferă, mi-a spus un ascet hindus.

Maeştrii lama iluminaţi sunt pe deplin conştienţi de natura personajelor pe care le evocă, dar ei afirmă că prin acest fel de "acţiuni" mistice este posibil să se obţină efecte care altfel ar fi obţinute doar cu mare greutate. Care este explicaţia acestei ciudăţenii?

Tibetanii spun că atunci când în timpul celebrării unui rit, gândul călugărului oficiant devine concentrat asupra zeităţilor, acestea din urmă, care "deja există", devin pentru el încă şi mai reale şi mai puternice, indentificându-se pe sine cu ele, dubpapo se pune în legătură cu o acumulare de energie net superioară acelei pe care ar putea-o produce prin propriile sale eforturi.

Contactul cu această putere misterioasă se poate dovedi benefic pentru călugărul care celebrează ritualul, asigurându-i satisfacerea tuturor dorinţelor. Cu toate acestea, dacă nu este îndeajuns de priceput, în principal în dubthab-urile din categoria "teribilă", el poate fi tratat rău şi chiar ucis de personalităţile pline de forţă pe care le-a atras concentrarea sa mentală.

---

[81] Cei care oficiază ritualul dubthab.

[82] Tibetanii insistă foarte mult asupra acestui punct. Am dat câteva exemple în cartea Cu mistici şi magicieni in Tibet.

Misticii din Tibet consideră că zeii şi demonii, paradisul şi iadul, există doar pentru cei care cred în ele. Cu toate că există într-o stare latenţă în fiecare fiinţă, zeul creat şi însufleţit de mase are puterea doar asupra celui care vine în contact cu el. Este necesar un filament, pentru ca electricitatea aflată în stare latentă într-o baterie de acumulator să poată determina apariţia luminii în lampă. Această comparaţie, explică cu un grad considerabil de exactitate, ceea ce se află în minţile tibetanilor.

Majoritatea celor care celebrează ritualul dubthab nu sunt conştienţi de originea dualã a zeităţilor, pe care le venerează în timpul ceremoniilor rituale. Ei nu înţeleg că acestea din urmă sunt create ca entităţi distincte prin concentrarea mentală a maselor de credincioşi şi puse iarăşi în valoare temporar de gândul călugărului oficiant care acţionează ca un magnet atrăgând aceste forţe sau personalităţi oculte care existau deja. Mulţi dintre ei cred că scopul acestor ceremonii este de a impresiona mintea cu imaginea fiinţelor înzestrate cu o existenţă reală, care trăiesc în mod obiectiv în diferitele lor sălaşuri. Aceasta trebuie, după părerea lor, să aducă într-un contact strâns pe cel care oficiază ceremonia şi zeităţile pe care le-a onorat.

Cei care reuşesc să înţeleagă natura subiectivă a zeităţilor evocate în timpul ritualurilor dubhtab sunt sfătuiţi de maeştrii să nu privească aceste zeităţi ca pe nişte fantome neglijabile. Se spune în ritualul dubthab al lui Pal Khorlo Demchog că, până şi zeităţile create mental, sunt asemănătoare celor care se presupune că locuiesc în paradisuri şi alte locuri sacre. Cuvintele textului tibetan “ele (zeităţile) ar trebui considerate ca două aspecte într-unul singur, ele apar ca formă, dar în esenţă, sunt Vidul fără formă”.

Călugărul oficiant trebuie să-şi imagineze că diferitele zeităţi se află în diversele părţi ale corpului său şi să înţeleagă că ele toate există în el. Pentru a fixa mai bine această idee în minţile celor care practică acest dubthab, ritualul sfârşeşte prin a face ca zeii şi demonii care au fost proiectaţi de călugărul oficiant să reintre din nou în corpul său şi să fie absorbiţi înapoi în lama oficiant.

Cea mai bună modalitate de a oferi o idee cât de cât clară despre aceste rituri, atât de diferite de oricare altele practicate în vest, este să rezumăm unul dintre ele. Principalele linii ale procedurii sunt practic identice, oricare ar fi personalitatea evocată în timpul dubthah-ului.

Cel pe care îl iau acum ca model este dubthab-ul lui Dorje Jigsjyed, marele Yidam al grupării Bonetele Galbene[83].

Într-o încăpere perfect închisă, izolată, unde dubpapo (cel care îndeplineşte ritualul) nu riscă să fie văzut, sau deranjat, se aşează în faţa unei imagini a lui Dorje Jigsjyed.

Celebrarea ritului necesită ceea ce sunt denumiţi în limbaj tehnic "cei şapte membrii" ai serviciului religios, (yenlag bdum) adică: (I) prosternări, (2) ofrande aduse zeităţilor, (3) răscumpărări pentru păcatele comise, (4) aprecierile inspiraţiilor virtuoase, (5) dorinţa ca învăţătura lui Buddha să fie exprimată, (6) implorări către sfinţi să nu intre în Nirvâna - şi ca urmare să rămână în lume pentru a-i ajuta pe semenii şi, (7) folosirea tuturor meritelor acumulate pentru a dobândi starea de Buddha. În faţa imaginii lui Jigsjyed se aşează lămpi şi torma[84] iar în faţa; călugărului oficiant, pe o măsuţă, sunt aşezate un clopoţel, un dordje, un craniu uman folosit pe post de vas, un damarou[85].

Dubpapo, începe prin a cânta o litanie lungă ce constă în invocarea numelor diferitelor personalităţi, unele mistice, altele istorice. Fiecare grupă de patru nume este urmată de invocaţia:

"Acord-mi, te implor, îndeplinirea dorinţei mele".

Diferitele categorii de rezultate spre care ţinteşte oficiantul tocmai au fost menţionate. Dubpapo indică scopul precis a cărui îndeplinire o doreşte. De exemplu: Fie ca să fiu numit guvernator al provinciei cutare, ori cutare. Fie ca să prosper în afacerea mea. Fie ca să câştig procesul. Fie ca duşmanul meu să moară. Fie ca să fiu iubit de cutare sau cutare femeie. Fie ca să trăiesc mult. Unele ritualuri dubthab sunt îndeplinite pentru a obţine rezultate spirituale. Deşi poate să nu îşi rostească dorinţa cu voce tare, dupapo trebuie să o aibă tot timpul în minte când rosteşte fraza liturgică: "Acord-mi împlinirea dorinţei mele".

Apoi începe procesul creator. Călugărul oficiant vizualizează cum din corpul său se manifestă Dordje Jigsjyed. Yidam-ul are o singură faţă

---

[83] Titlul ritualului pe care îl urmez în descrierea mea este dpal rdorje bjigs hved kyi sgrubthabs.

[84] Prăjituri rituale în formă de piramidă.

[85] O tobă mică tinută în mână.

şi două mâini[86], în una ţine un cuţit[87] cu lamă curbată, iar în cealaltă craniul-pocal. Consoarta lui îl îmbrăţişează în postura rituală Yab-Yum, a tatălui şi a mamei.

Dubpapo trebuie să ţină minte ca Yidam-ul reprezintă metoda, iar soţia sa cunoaşterea. Ea îl cuprinde cu braţele pe Yab, deoarece metoda şi cunoaşterea formează o pereche indivizibilă. Oricare ar fi succesul spre care se aspiră, el poate fi obţinut doar prin uniunea celor doi.

Dordje şi clopoţelul simbolizează aceeaşi idee. În mâna dreaptă călugărul oficiant ţine dordje-ul. În mâna stângă el ţine clopoţelul din care sună în timp ce recită:

“Dordje este metoda, iar clopoţelul este cunoaşterea: ambele sunt adevărata esenţă a minţii purificate”.

Liturghia continuă, presărată cu declaraţii şi afirmaţii filozofice despre natura goală, în esenţă, a tuturor lucrurilor[88].

Lui Jigsjyed i se aduc ofrande, constând în flori, tămâie, lămpi, apă, mâncare, muzică, dar, în general, toate aceste lucruri există doar în imaginaţia oficiantului şi sunt fiecare reprezentate printr-un gest special.

Yidam-ul este ereat din nou; iarăşi şi iarăşi, el este înconjurat de diferiţi companioni şi atitudinile lor, obiectele pe care le ţin în mână, toate au un sens simbolic..

Dupapo trebuie să mediteze îndelung asupra acestui simbolism, până când simbolurile mor şi el vede, faţă în faţă, chiar lucrurile pe care ele le reprezintă, adică până când devine conştient de diferitele feluri de energie care produc fenomenele. Celebrarea celui mai simplu dubthab necesită trei sau patru orc; ritul trebuie repetat timp de câteva zile succesive. Pentru celebrarea marilor ritualuri dubthab este necesară o pregătire îndelungată, cu iniţierea indispensabilă făcută de un lama care posedă puterile cerute. Trebuie, de asemenea, să fie memorate volume întregi de slujbe, servicii liturgice şi este necesară o cunoaştere exactă a ceremonialului, a diferitelor meditaţii legate de fazele ritului. Ritualul trebuie repetat până când dubpapo îi stăpâneşte semnificaţiile exoterice,

---

[86] În unele din numeroasele sale forme, acest Yidam are mai multe capete şi nenumărate braţe.

[87] Instrument ritual care are forma întrucâtva asemănătoare cu a unei seceri.

[88] Aceasta înseamnă că orice este un agregat dc elemente instabile lipsite de “sine" prin ele însele. Unii adaugă o a doua idee: Absolutul este lipsit de toate calităţile pe care suntem capabili să ni le imaginăm, calităţi care l-ar limita. Nu este nimic din ce ar putea fi conceput dc mintea umană.

ezoterice şi mistice, mai mult chiar, până vede semne vădite care prorocesc succesul.

Un ritual ciudat, menţionat în diferite lucrări care tratează riturile dubthab, are legătură cu pregătirea nangchod-ului[89]. Trebuie clarificat de îndată faptul că toate ingredientele enumerate sunt imaginare, cum de altfel este şi craniul care nu este un craniu adevărat aşezat pe masa clăugărului oficiant.

Procesul este descris după cum urmează în ritualul dubthab conferit lui Jigsjyed, expus de Demtchog[90] şi alţii: Din Vid porneşte silaba Yam[91] şi din această silabă vine cercul albastru al aerului. Deasupra este silaba Ram şi cercul roşu al focului. Mai sus încă se află litera A, sunetul primordial. Din acesta apar trei capete de om formând un trident pe care se sprijină un craniu alb "la fel de vast ca spaţiu nesfârşit".

Cinci feluri de carne, fiecare simbolizat de către o silabă şi venind din cele patru puncte cardinale intră în craniu; de la est vine carnea de bivol, din sud cea de câine, din vest cea de elefant, iar din nord cea de cal. Centrul craniului furnizează carnea umană. Din punctele intermediare, ca de exemplu nord-est, vin produsele corpului: sângele, urina, etc. în mintea călugărului oficiant, fiecare dintre aceste ingrediente nu apare în forma lor reală, ci sub formă de litere şi silabe.

Deasupra craniului[92], dubpapo îşi vizualizează silaba Aum - albă, silaba A - roşie şi silaba Hum - albastră. Din fiecare cele trei silabe ţâşneşte o rază de lumină; aceste raze se întâlnesc şi se aprinde un foc pentru a încălzi carnea şi celelalte substanţe care se află în craniu. Fierberea le lichefiază. Lichidul astfel obţinut este considerat de către unii ca fiind dutsi, "poţiunea imortalităţii", iar de către alţii Elixirul Cunoaşterii "care dăruieşte iluminarea".

Această descriere i-a făcut pe unii autori[93] să îşi imagineze că o băutură de acest fel a fost practic băută de tibetanii credincioşi la

---

[89] Scris nang mtchod.

[90] Dubthab-ul lui Jigsjyed este al grupării "Bonetele Galbene"; cel al lui Demchog este mai ales practicat de grupările "Bonetelor Roşii". Ele sunt aproape identice.

[91] Yam este sămânţa aerului sau a vântului; *Ram* este cea a focului. Aceşti termeni mistici sunt imposibil de tradus. Iniţial ei au reprezentat sunete care, rostite cu intonaţia corectă (numărul cerut de vibraţii, cum s-ar spune în terminologia ştiinţifică modernă) erau considerate a fi creatoare. Lamaiştii au reţinut aceste silabe, deşi le folosesc mai ales obiectivându-le forma. Am indicat acest lucru în cartea Cu mistici şi magicieni în Tibet. Ele provin de la hinduşi.

[92] Aceasta trebuie imaginată mental ca un craniu în formă de pocal, ca cele din care beau asceţii naldjorpu, adepţii "Căii Scurte". Uneori ei înfăşoară aceste pocale înfiorătoare cu argint şi le adaugă un capac de aur şi un suport reprezentând trei cranii umane care simbolizează trecutul, prezentul şi viitorul.

[93] Vezi Jaske în dicţionarul său Tibetan-Englez, la cuvântul nangmehod

celebrarea ritualurilor lor obişnuite. Acest lucru este incorect. Călugării lama de la care am căutat să aflu informaţii asupra acestui aspect mi-au spus că în orice caz una dintre cărnurile cerute pentru pregătirea acestei supe nu se găseşte în Tibet, şi anume carnea de elefant.

Cu toate acestea, cum ritualurile dubthab sunt de origine hindusă şi nepaleză, este posibil ca supa fantastică ce a devenit simbolică în Tibet, să fi fost cu adevărat preparată în altă parte. Profunzimile absurdităţii în care superstiţia l-a atras pe om nu apare ca imposibil de pătruns.

Capitolul VII

GIMNASTICA RESPIRAŢIEI. POVESTEA UNUI GURU

Am spus deja că unele iniţieri au legătură cu antrenamentul pentru controlul respiraţiei. Acest fel de respiraţie, necunoscut în vest, a fost practicat în India timpuri imemoriale. În timpul vieţii lui Buddha, acum 2500 de ani, era foarte popular, iar brahmanii acelei perioade învăţau multe exerciţii pentru dobândirea unei stăpâniri aproape absolute asupra expiraţiei şi inspiraţiei.

Care este scopul acestor exerciţii? Ar fi mai uşor de spus care nu este scopul lor. Tratatele de yoga descriu sute de astfel exerciţii, care au în vedere tot felul de scopuri materiale sau spirituale. Unele sunt menite să conducă la dezvoltarea intelectului, la iluminare; altele să înzestreze simţurile cu o putere de pătrundere supranaturală sau să aducă în fiinţă noi capacităţi: altele sunt pentru a preveni indigestia, pentru a face vocea armonioasă, pentru a atrage iubirea tuturor femeilor sau pentru a permite practicantului să fie îngropat de viu şi să revină la viaţă câteva săptămâni mai târziu, după ce a intrat în stare cataleptică. În descrierea acestor efecte nemaipomenite şi a altora încă şi mai neobişnuite i s-a dat frâu liber celei mai extravagante fantezii.

Favoarea acordată acestor practici de către oamenii din India nu a fost în nici un fel diminuată de trecerea secolelor. Există doar câţiva hinduşi care nu se dedau la asemenea practici zilnic sau măcar o practică în forma restrictivă de a-şi ţine respiraţia în timpul repetiţiei rapide a unei formule mantrice la rugăciunea de dimineaţă; de asemenea sunt numeroşi cei care cer în taină instruirea în aceste practici.

Maeştrii nu lipsesc. În timp ce hindusul nu ezită să devină discipol, el este tot atât de dispus să se ridice la rangul de maestru. Ingenuitatea pe care o dovedeşte în ambele cazuri este amuzantă. Am văzut multe asemenea exemple şi acum voi cita două.

Într-o seară, în Calcutta, unde stăteam cu nişte prieteni, în cartierele indigene, am văzut, printr-o fereastră, doi bărbaţi aşezaţi unul în faţa celuilalt, cu picioarele încrucişate, într-un atelier din faţa locuinţei mele. Unul dintre ei nu purta nimic altceva decât un monoclu, celălalt foarte tânăr, era îmbrăcat în cea mai edenică simplitate.

Bărbatul cu monoclu era guru-l; el îi dădea elevului atent o lecţie de exerciţii de respiraţie. L-am văzut blocându-şi nările, expirând cu violenţă sau încet sau ţinându-şi respiraţia, indicând cu un aer de superioritate umflarea venelor de la gât şi de la tâmple. După diverse trucuri acrobatice, maestrul şi elevul, cu picioarele încrucişate, au început să sară ca broaştele, fiecare lovindu-şi partea posterioară cu călcâiele. Maestrul îşi scosese monoclul şi îl ţinea în mână, ca un dirijor care îşi mânuieşte bagheta, şi, în timp ce bătea ritmul, îşi încuraja novicele prin voce şi gestică. Scena era luminată de o lumânare fixată pe sol, iar lecţia a ţinut până când lumânarea s-a consumat.

Într-o dimineaţă, câteva zile mai târziu, am văzut un băştinaş, îmbrăcat după moda europeană, ieşind din casa de peste drum. Am fost imediat atrasă de faţa sa, deoarece purta monoclu. L-am recunoscut pe guru-l nud şi m-am întrebat ce profesie avea când era îmbrăcat în haine obişnuite. Punând câteva întrebări, am descoperit că era vânzător la un magazin de stofe.

Cu altă ocazie, când locuiam în Benares, un bărbat îmbrăcat ca un sannyâsin (ascet) înaintă prin grădină până la balconul unde mă aflam eu.

“Doamnă”, spuse el într-o engleză perfectă, “sunteţi amabilă să-mi daţi opt annas (o jumătate de rupie)?’’

Atitudinea sa nu era cea a unui cerşetor; el s-a exprimat politicos, dar nu umil, îşi stabilise singur suma pe care o cerea de pomană şi acum, fixându-şi calm privirea asupra mea, îmi aştepta răspunsul.

“Nu păreţi deloc a fi un cerşetor, Swamiji”[94] am spus eu, dumneavoastră păreţi a fi un adevărat gentlemen. Sunt conştientă de faptul că un sannyâsin trebuie să-şi cerşească, mâncarea, dar acesta este un obicei vechi, acum este foarte rar urmat de membrii respectabili ai ordinului dumneavoastră.” “Am absolvit o universitate din Anglia”, răspunse el. “La întoarcerea, în ţară a izbucnit ciuma, tata, mama şi soţia mea sunt cu toţii morţi. Am fost cuprins de disperare, am cerut să intru în ordinul sarmyâsin-lor şi mi-am început imediat peregrinările. Am ajuns aici aseară...”

Povestea tragică pe care mi-o spusese acest om putea fi adevărată. Ciuma provocase recent multe morţi, chiar şi la Benares.

---

[94] **Doamne – Maestre – Stăpâne.**

“Ce puteţi face cu opt annas?” Am întrebat eu. “Vă voi da cu bucurie câteva rupii în cazul unor nevoi mai presante.”

“Vă mulţumesc”, răspunse interlocutorul meu. “Opt annas se vor dovedi mai mult decât suficiente pentru astăzi. Mâine nu voi mai avea nevoie de ajutor.”

Am insistat, dar fără nici un folos. Coborând în grădină i-am înmânat moneda pe care o ceruse. Cu o plecăciune politicoasă îşi luă rămas bun.

Trei zile după acest incident am mers la mormântul faimosului ascet Bashkarânanda, pe care îl vizitam ocazional în memoria sfântului bătrân a cărui elevă fusesem în tinereţe. Când m-am apropiat de acel loc, m-am întâlnit cu un grup, în frunte cu gentlemenul-sannâsyn. Pe faţa adepţilor săi se vedea acea expresie de fervoare intensă specifică discipolilor hinduşi care-şi însoţesc maestrul.

El înainta cu un calm încrezător. Toiagul său de bambus, cu simbolul renunţării la cele trei lumi[95], ţinut în sus, în mâna sa subţire şi maronie, semăna cu toiagul unui cioban. El m-a recunoscut, mi-a zîmbit cu modestie şi cu un gest aproape imperceptibil arată cu toiagul spre mica sa turmă de credincioşi. “Vedeţi!” semnifica gestul: “acum sunt un guru. iar discipolii mei credincioşi, al căror număr va creşte, se vor îngriji de toate nevoile mele. Cele opt annas primite de la dumneavoastră au fost suficiente.”

Era omul un impostor? Fără îndoială că nu atât de mult ca alţi “maeştrii”. Era un om învăţat şi, sunt sigură, capabil să prezinte multe teorii filozofice. Se poate că în timp ce le prezenta altora să se fi simţit el însuşi puternic atras de marile învăţături hinduse, de fascinanta viaţă ascetică de pe malurile Gangelui şi să fi devenit cel puţin tot atât de entuziasmat ca oricare dintre discipolii săi. India este ţara celor mai uimitoare minuni.

Atât timp cât un guru improvizat se mulţumeşte să discute idei filozofice, doar mintea elevului se află în pericol, dar când ei devin profesori de exerciţii psihosomatice, primejdia se extinde la sănătatea corpului. Acesta este cazul, în special, în ceea ce priveşte exerciţiile respiratorii. Tot felul de accidente sc petrec cu cei care îmbrăţişează

---

[95] Renunţarea la lumea prezentă, la lumea strămoşilor - de glorie postumă - şi la lumea zeilor (paradisul). O clasă de *sannyăsin-i* cuprindeau acest toiag simbolic în înzestrarea lor religioasă, ducându-1 pretutideni cu ei.

aceste practici fară înţelepciune: expectoraţii cu sânge, timpane perforate şi diferite alte probleme.

Toate exerciţiile sunt concepute pentru a armoniza funcţiile naturale ale organismului. Nici un maestru mistic autentic nu recomandă vreodată discipolilor săi să adopte practici ce s-ar putea dovedi vătămătoare. Într-adevăr, exerciţiile respiratorii sunt o metodă inventată pentru obţinerea calmului şi controlului mental deplin, atunci când sunt practicate în locuri unde aerul este suficient de pur.

Buddha, după ce le-a experimentat în întregime, a respins practicile fizice ale brahmanilor şi nu a acordat o importanţă deosebită exerciţiilor de respiraţie în metoda lui spirituală, poate chiar a renunţat cu totul la ele. Faptul că unele dintre aceste practici sunt folosite de către buddhişti se poate datora discipolilor săi care s-au întors la ele după moartea maestrului. Dar, deoarece Buddha nu a lăsat nimic scris de el însuşi şi deoarece tradiţia referitoare la discursurile sale a apărut în scris doar târziu după moartea lui, nu se poate şti nimic sigur despre această problemă.

Oricum ar fi. Scripturile canonice ale buddhismului primitiv doar menţionează "luarea în considerare a inspiraţiei şi expiraţiei ca un mod de cultivare a atenţiei" şi bineînţeles că astfel de exerciţii intră în sfera de practici de instruire mentală care sunt şi acum transmise numai de la maestru la discipol.

Se poate da ca exemplu aşa numita "contemplare a corpului", una dintre cele "patru atenţii fundamentale". Această practică este descrisă după cum urmează:

"Elevul se retrage în pădure, la rădăcina unui copac sau într-un alt loc singuratic; acolo el se aşează cu picioarele încrucişate, corpul drept şi cu mintea atentă şi concentrată. Mai întâi el inspiră, apoi expiră, în timp ce respiră profund el este conştient de aceasta şi se gândeşte: "eu inspir profund". În mod similar, când inspiră scurt el ştie aceasta. Când face expiraţii lungi sau scurte el este conştient de ele. El gândeşte: "Sunt pe cale să inspir sau sunt pe cale să expir", şi acţionează în conformitate

cu aceste gânduri, antrenându-se pentru a-şi linişti şi a-şi stăpâni această funcţie fizică”.

La ce conduce această practică? Comentariul unui călugăr buddhist, (Nyanatiloka) bun cunoscător al tradiţiilor ortodoxe ale Theravadianilor. explică:

“Discipolul, prin atenţie şi focalizare asupra inspiraţiei şi expiraţiei, atinge cele patru transe: prima transă: eliberarea de pofte trupeşti, de mânie, de îndoială, de gânduri agitate, dar rămâne prizonier în raţionamente, reflecţie, extaz, beatitudine şi dependent de concentrare mentală. După înlăturarea raţionamentelor şi a reflexiei, reţinând extazul şi beatitudinea, discipolul obţine pacea interioară şi unitatea minţii care se naşte din concentrare; aceasta este a doua transă. După înlăturarea extazului, discipolul rămâne într-o stare de beatitudine nediferenţiată cu simţurile treze, conştient, experimentează în inimă starea despre care înţelepţii spun: “fericit trăieşte cel cu mintea calmă şi netulburată”; aceasta este a treia transă, şi mai departe, când discipolul a înlăturat chiar şi beatitudinea, abandonează bucuriile şi suferinţele trecute înmagazinate în propria fiinţă, intră într-o stare de calm complet, în starea neutră, conştientă, a celei de a patra transe.”

Practicantul se gândeşte pe ce este bazată inspiraţia şi expiraţia şi descoperă că inspiraţia şi expiraţia presupun existenţa unui corp. Corpul este totuşi doar un nume pentru suma celor patru elemente principale din care este format şi pentru organele şi calităţile care se bazează pe ele, şi anume: ochi, ureche, nas, limbă, piele, formă, sunet, miros, gust, pipăit. Condiţionată de contactul dintre simţuri şi obiectele simţite, se trezeşte conştiinţa şi prin conştiinţă se trezesc toate cele cinci Aspecte ale Existenţei: aspectul bioenergetic constând în senzaţii, aspectul mental constând în percepţii, formaţiunile subiective, conştiinţa şi aspectul material, adică forma.

Cele patru fundamente ale atenţiei, anume: contemplarea corpului, a senzaţiilor, a gândurilor şi a fenomenelor subiective, fac perfecte cele “şapte elemente ale iluminării”: atenţia, percepţia corectă, cercetarea

adevărului, energia, aspiraţia, concentrarea mentală şi siguranţa de sine. La rândul lor, acestc şapte elemente duc la înţelepciune şi eliberare[96].

Călugării lama învăţaţi sunt familarizaţi cu aceste teorii dar, în această privinţă, practica exerciţiilor respiratorii prezintă doar un vag interes pentru ei.

Cu excepţia câtorva meditaţii, cum ar fi cele asupra formulei Aum mani padme hum! descrisă anterior, în care inspiraţia şi expiraţia servesc ca un fundament pentru contemplaţia mistică, exerciţiile respiratorii ţintesc, în general, la lamaişti spre obţinerea unor performanţe conexe cu planul fizic.

Primul lucru cerut unui om care doreşte să se pregătească conform uneia dintre metodele care vizează una dintre neobişnuitele performanţe este controlul desăvârşit al respiraţiei. Pentru a-l dobândi, sunt recomandate următoarele exerciţii[97]:

Inspiraţi încet pe nara dreaptă şi expiraţi încet pe nara stângă.

Inspiraţi încet prin nara dreaptă şi expiraţi rapid şi cu forţă prin nara stângă.

Acelaşi exerciţiu în direcţie inversă.

Inspiraţi puternic printr-una din nări şi expiraţi rapid prin cealaltă; faceţi exerciţiul şi invers.

Inspiraţi şi expiraţi la început rapid, apoi încet prin aceeaşi nară.

Inspiraţi simultan prin ambele nări. apoi expiraţi în acelaşi fel.

Reţineţi respiraţia. Printr-o practică adecvată, retenţia poate fi menţinută pentru o perioadă foarte lungă de timp.

Începătorii adesea măsoară durata de timp petrecută în retenţia respiraţiei atingând succesiv cu vârful degetelor fruntea, apoi fiecare genunchi şi apoi pocnesc din degete. De fiecare dată când pocnesc din degete ei numără unu apoi doi, apoi trei. etc. Sau, începătorul repetă mental o formulă şi, cu ajutorul unui rozariu, numără de câte ori a repetat-o în timp ce era în retenţie.

---

[96] În frazeologia buddhistă, "eliberare" înseamnă mântuire.

[97] În ceea ce priveşte aceste exerciţii de respiraţie, tibetanii, în general, *nu* consideră lucrurile atât de detailat ca hiduşii, chiar şi cei mai respectaţi maeştrii se rezumă la a preda doar câteva.

Aşa cum o persoană îşi ţine respiraţia fară să expire, tot aşa ea trebuie să înveţe să expire fără să inspire imediat după aceea, şi să "rămână pe vid", aşa cum este tehnic denumit.

Trebuie ca practicantul să fie capabil să scurteze inspiraţia înainte să ajungă la finalul inspiraţiei şi să expire aerul deja Inhalat. Exerciţiul invers ar trebui de asemenea făcut: să fie Scurtată expiraţia înainte de sfârşitul ei şi apoi să inspire.

Discipolul trebuie, de asmenea, să înveţe să inspire extrem de încet şi apoi să expire în acelaşi fel, fie pe gură, fie pe nări, - uneori presând buzele astfel încât să lase între ele o deschizătură ât vârful unui ac de pin. Şi invers trebuie să inspire cu forţă, introducând rapid o cantitate mare de aer în plămâni, care trebuie apoi goliţi prin expulzarea violentă a aerului prin nări. Acest exerciţiu produce un zgomot asemănător celui făcut de foalele unui fierar.

Multe alte lucruri trebuie învăţate, cum ar fi respiraţia superficială "la adâncimea gâtului", cum spun tibetanii, apoi la nivelul nervului central pe care ei îl situează în mijlocul pieptului, lângă partea superioară a stomacului, apoi "la nivelul ombilicului". Unii dintre ei de asemenea, practică inspiraţia aerului prin rect şi determină aerul să pornească în sus prin intestine; ei realizează şi alte practici ciudate, în timpul cărora exerciţiile de respiraţie sunt combinate cu diverse posturi neobişnuite.

Capitolul VIII

EXERCIŢII SPIRITUALE ZILNICE

Discipolul unui maestru tibetan, indiferent dacă este un simplu novice sau dacă i-au fost deja acordate unele iniţieri, îndeplineşte zilnic diferite practici, conform unui program stabilit de călugărul lama pe care l-a ales să îi fie ghid spiritual. Doar cei care au ajuns la capătul căii, după ce au ajuns până la finalul diverselor stadii de iniţiere, se consideră că sunt eliberaţi de această îndatorire. Din aceasta nu rezultă că toţi discipolii renunţă apoi cu totul la aceste practici, dar ei devin liberi să adopte regulile care ei consideră că li se potrivesc cel mai bine şi să le modifice după voia lor. Într-adevăr, cea mai mare parte a misticilor, fie că sunt membri ai mănăstirilor, fie schimnici, trasează pentru propria lor persoană un fel de "îndatorire sacră", dedicând anumite momente ale zilei sau ale nopţii pentru diferite practici spirituale. Cei care au abandonat ajutorul îndatoririlor sacre sunt aproape toţi ermiţi, absorbiţi într-o continuă contemplaţie mistică ce nu este întreruptă de acţiunile lor din viaţa de zi cu zi.

Practicile recomandate discipolilor diferă în mare măsură unele de altele. Ele depind de caracterul novicelui, de inteligenţa sa, de capacităţile şi nevoile sale spirituale şi chiar de constituţia sa fizică. Ele mai depind şi de damngag (învăţătura ezoterică tradiţională) pe care o urmează şi, mai ales, de modul în care maestrul său priveşte eficacitatea (corespunzătoare) diferitelor exerciţii.

Trebuie avut grijă să nu ne gândim la toate acestea din punctul de vedere al vesticilor ale căror ereditate mentală, mod de gândire şi de a vedea lucrurile sunt foarte diferite de cele ale asiaticilor şi care, în majoritatea cazurilor, văd în asemenea practici nişte simple constrângeri neacceptabile.

De exemplu, voi rezuma programul de exerciţii destinat pentru discipolii iniţiaţi damngag lana med pa[98].

Cuprinde patru perioade cunoscute sub numele de thune, rezervate meditaţiei: prima la răsăritul soarelui, a doua la amiază, a treia la apus şi a patra înainte de culcare. Le vom examina pe rând.

I. La răsărit - tema meditaţiei: în ce mod lanţul de cauze şi efecte, care constitue lumea şi Nirvâna este dincolo de ea, apar ambele din Vid.

II. La amiază - tema meditaţiei constă din trei sintagme enigmatice similare, celor tratate cu respect de către discipolii chinezi şi japonezi ai lui Bodhidarma (grupărilor Ts'an şi Zen).

Corpul meu este ca un munte.

Ochii mei sunt ca oceanul.

Mintea mea este ca cerul.

Discipolul nu primeşte nici o indicaţie despre modul în care trebuie să folosească aceste trei sintagme. Se spune că ele pot să inspire reflecţii, să îl conducă la stări de concentrare mentală care se învecinează cu extazul sau îi îngăduie să înţeleagă anumite aspecte ale Realităţii.

Dar oare cu adevărat se ascund atât de multe realizări în spatele acestor comparaţii stranii? Acest lucru este susţinut de practicanţi şi să-l negăm a priori, fară să testăm în acelaşi mod în care discipolii tibetani o fac şi fară să trecem prin instruirea prescrisă lor ar fi, probabil, o atitudine pripită.

În timp ce natura stărilor extatice produse de aceste trei sintagme rămâne secretul celor care le-au folosit în modul prescris, nu este imposibil să descoperim ce reflecţii induc acestea în unii începători. Ceea ce urmează sunt câteva dintre aceste reflecţii pe care le-am aflat de la tinerii novici, cu permisiunea şi în prezenţa ghizilor lor spirituali. Voi încerca să le traduc cât se poate de corect într-o limbă occidentală.

---

[98] Scris blana med pa, literal "nu există ceva mai înalt". Acestea sunt învăţăturile ati anuliara yoga profesate de gruparea Dzogschen.

CORPUL MEU ESTE CA UN MUNTE

“Muntele este bătut de furtună; corpul meu este cuprins în vârtejul activităţilor exterioare. Aşa cum muntele rămâne impasiv şi stabil în mijlocul furtunii, tot aşa corpul meu, “închizând porţile simţurilor” se poate stăpâni de a reacţiona prin manifestări reflexe, atunci când percepţiile şi senzaţiile îl asaltează ca unuragan.”

“Muntele îşi dă solul pădurii, care îşi înfige rădăcinile în el. Nenumărate plante îşi iau hrana din munte... Este un simbol al caritătii, al dăruirii de sine”, gândeşte un alt discipol.

“Detaşare”- spune al treilea.

“Anotimpirile vin umil unul după altul, acoperind muntele cu o mantie de verdeaţă sau de zăpadă; el le suportă cu un fel de indiferenţă”.

Maeştrii zâmbesc; toate acestea sunt doar raţionamente mărunte cărora nu trebuie să li se acorde atenţie.

Altul explică: “ridicându-se din pământul vast, fiind una cu el, fiind pământul însuşi, muntele nu ar trebui considerat ca separat. Toate speciile (inclusiv propiul meu corp) răsar din temelia comună a tuturor lucrurilor (Kungji) şi rămân legate de aceasta. Ele nu sunt nimic altceva decât Kungji[99]”

Maestrul zâmbeşte din nou. Sunt dispusă să spun că acest învăţăcel este, probabil, pe calea cea bună, dar călugărul lama, deja a vorbit: Meditează, nu teoriile trebuie găsite. Trebuie să înţelegi şi să realizezi...”.

OCHII MEI SUNT CA OCEANUL...

Un tânăr călugăr declara: “Oceanul reflectă lumina soarelui şi a lunii, umbrele mişcătoare aruncate de nori, o mulţime de imagini. Acestea nu ating decât suprafaţa, nici una nu pătrunde în adâncimi. În

[99] **Traducerea literală a lui Kungji este “baza sau cauza oricărui lucru”. Tibetan ii folosesc această expresie pentru a traduce termenul sanscrit ălaya vijnăna,” locul sau sălaşul conştiinţei”, pe care unii o privesc ca pe Conştiinţa Universală. Kungji este mai de grabă Substanţa Universală, dar tibetanii refuză stabilească natura acestei “baze a tuturor lucrurilor”. Ei îl numesc pentru a indica absenţa tuturor calităţilor pe care noi le putem concep Este intr-adevăr Absolutui incognoscibil.**

mod asemănător, imaginea obiectelor pe care o reflectă ochii ei nu ar trebui să-mi afecteze mintea.”

Maestrul remarcă: “Ce cea spui este excelent ca idee, dar pentru o fiinţă este necesar mai mult decât trasarea unui cadru de reguli de conduită. Meditează!”

Un alt discipol îi răspunde tânărului călugăr, vorbind încet, cu vocea pierdută ca a cuiva care visează: “Dacă oceanul ar absorbi toate imaginile care se imprimă pe suprafaţa lui, nici una nu ar mai putea să tulbure puritatea suprafeţei sale limpezi. Permiţând imaginilor reflectate de ochi să se scufunde în adâncimile minţii, până când toate formele sunt cufundate în aceasta iar umbrele lor nu mai tulbură vederea, putem să vedem dincolo de ele”. Maestrul rămâne tăcut, el priveşte spre discipolii aşezaţi la picioarele lui, nici unul nu răspunde invitaţiei tăcute. Înţeleg oare cei care rămân tăcuţi enigma mai bine decât cei doi novici care au vorbit? - Sunt de părere că aceştia din urmă sunt încă departe de a fi rezolvat problema.

MINTEA MEA ESTE CA CERUL.

“În spaţiul imens al cerului apar nori. Ei vin de nicăieri şi merg nicăieri. Nu există nicăieri o casă a norilor. Ei se stârnesc în spaţiile goale ale cerului şi se dizolvă în ele, ca gândurile în mintea umană.”

Acest vorbitor pleacă de la învăţătura buddhismului primitiv care nu recunoaşte existenţa unei “minţi” diferită de gânduri, un fel de receptacol pentru elaborarea proceselor mentale. Mă aventurez să răspund, după modelul învăţaţilor lama, citând un text din scripturile canonice, dar această manifestare inoportună de erudiţie îmi aduce o uşoară dojană blândă.

“Controversa îşi are locul la cheuda[100]” spus lama. “Aici nu este vorba de repetarea cuvintelor sau a părerilor altuia. Cunoaşterea se dobândeşte prin contact personal.” Acest discipol ca şi predecesorii săi este trimis înapoi la meditaţiile sale.

---

[100] **Scris tchos grav, o şcoală ataşată colegiului de filosofie în marile mănăstiri, studenţiilor se întâlnesc acolo periodic pentru dezbateri pe baza cunoştiinţelor dobândite.**

Meditaţia asupra celor trei sintagme tocmai luate în considerare este urmată de o alta, după următoarele reguli:

“Las în urmă trecutul: tot ce am fost sau am făcut, iubirile şi urile mele, durerile şi bucuriile mele.

Las de o parte viitorul: planurile, dorinţele, speranţele, temerile, etc.

Rămâne agregatul efemer care formează “eu-l” meu chiar în acest moment, îl examinez analizând fiecare din părţile sale.

De unde vine această senzaţie? - Unde va merge când va înceta? - De unde vine această idee? - Unde va merge când va dispare?”

Aceeaşi investigaţie este aplicată fiecăruia dintre cele cinci elemente care, conform buddhiştilor, alcătuiesc personalitatea şi anume: formă, percepţii, senzaţii, structuri mentale şi conştiinţă. Scopul acestor investigaţii introspective este de a face discipolul să se convingă că elementele “aşa numitului eu” sunt toate efemere, că este imposibil de atribuit o origine primară acestei procesiuni de percepţii, senzaţii şi idei, aflată într-o perpetuă mişcare sau de a da o formă fixă oricăreia dintre ele, toate fiind lipsite de realitatea fundamentală, de “eu”.

Continuând în acest mod, discipolul se apropie de înţelegerea aceleia dintre cele optsprezece forme ale Vidului recunoscute de lamaişti, care este denumită rang djine tong-pa-gnid[101] “vid în el însuşi”.

Şi astfel meditaţia se întoarce în punctul de plecare al oricărui fenomen.

“Totul este Vid" şi în acest Vid, fenomenele care constituie universul, aşa numita personalitate şi aşa numita existenţa, dobândesc o existenţă proprie aparent independentă.

III. La apus se observă intrarea şi ieşirea respiraţiei şi se practică diferite tehnici de respiraţie. Gândul este din nou direcţionat spre aparenta opoziţie dintre vid şi fenomene. Expirând, cel care practică acest exerciţiu se gândeşte “Ignoranţa apare, ea există”. Inspirând, el se gândeşte “ea nu există: se dizolvă în Vid”. Apoi, expirând din nou, se gândeşte “Cunoaşterea apare; ea există” urmată, după inspiraţie, de gândul “Ea nu există, ea se dizolvă în Vid”.

---

[101] **Scris rang bshin stongspa gnid.**

Un exerciţiu înrudit cu acesta din urmă este practicat în timpul mersului de către călugării buddhişti din Birmania şi Ceylon. în timp ce fac un pas, se gândesc: “se nasc mintea şi corpul”, la următorul “ele au dipărut” şi aşa mai departe. Formula este adeseori murmurată, fie în pali, fie în limba locală pentru a fixa mai bine atenţia. Scopul acestei practici este de a imprima în minte realitatea impermanenţei, a schimbării şi a devenirii continue.

IV. Când discipolul este pe cale să adoarmă, el se aşează în “postura leului“, adică pe partea dreaptă, cu capul odihnindu-se pe palma mâinii drepte[102]. Contemplaţia fixată decurge după cum urmează:

Novicele îşi imaginează că în inima sa se află un vas octogonal de cristal conţinând un lotus cu petale colorate în cele cinci culori mistice: alb, roşu, albastru, verde şi galben. În centrul lotusului stă litera A, de dimensiuni mari şi conturată în scânteieri de lumină orbitoare.

El îşi închipuie o altă literă, de culoare albă pe vârful capului său. Din acestă literă apar nenumărate litere A mici şi albe, care năvălesc ca un torent spre A-ul luminos din vasul de cristal trec prin el şi se întorc în A-ul de pe cap, formând un lanţ nesfârşit.

Un alt A, de culoare roşie (unii spun că un roşu maroniu) este imaginat ca fiind în regiunea perineului. Din acest A izvorăşte un curent de mici A de aceaşi culoare; aceştia se ridică spre A-ul luminos imaginat în inimă şi se întorc la cel roşu care i-a emanat, încercuind partea inferioară a corpului, aşa cum literele albe o încercuiesc pe cea superioară.

Când atenţia slăbeşte, iar somnul îl cuprinde pe discipol, el întrerupe ambele procese şi absoarbe toate literele A în A-ul central, iar acesta se îngroapă în lotusul care îşi închide petalele.

Apoi din floare izbucneşte un şuvoi de lumină. în acest moment, discipolul trebuie să aibă în minte “Totul este gol”. Apoi el pierde conştiinţa locurilor unde se află. Ideea camerei şi a casei în care se află, aceea de lume, de “eu”, toate dispar complet.

---

[102] **Aceşti hindusi si budhhisti dorm în aceasta pozitie în general fara pernă.**

Dacă cumva se trezeşte în timpul nopţii, naljorpa trebuie să reţină gândul de “lumină”, viziunea “luminii”, până la excluderea oricărui alt lucru şi fară să introducă cea mai mică idee de “formă”.

Cel mai important rezultat al acestui exerciţiu este de a pregăti mintea pentru înţelegerea Vidului.

Un rezultat mai obişnuit prezintă trei nivele. La cel mai înalt dintre ele, discipolul nu mai visează. La nivelul mediu, când persoana visează, ea este conştientă că evenimentele şi acţiunile au loc în starea de vis. La nivelul inferior, apar numai vise plăcute.

Unele persoane afirmă că cel care visează se trezeşte atunci când se suspectează că visează sau mai exact că starea semicoştientă care îi îngăduie să ştie că visează, marchează apropierea trezirii. Acesta nu este nicidecum cazul celor care antrenaţi în practica meditaţiei introspective care devin, într-adevăr capabili să-şi controleze aceste stări.

Naljorpa care nu au ajuns încă la o linişte mentală pentru a dormi fără să viseze, în visele lor sunt pe deplin conştienţi că dorm şi contemplă imagini lipsite de realitate şi aşa se întâmplă că, fără să se trezească, ei se lasă în voia reflecţiilor asupra obiectelor visurilor lor. Uneori ei contemplă suita de aventuri pe care le trăiesc în somn ca şi cum ar fi o piesă de teatru. Unii au afirmat că au ezitat să comită în vis fapte pe care nu le-ar fi făcut în stare de veghe sau alţii ignorând prescripţiile lamaiste s-au decis să-şi calce scrupulele în picioare, pentru că ştiau că fapta lor nu va fi reală.

Tibetanii nu deţin monopolul în astfel de sofisticării. Dacă pot să-mi permit o mică digresiune, voi relata modul neobişnuit în care o doamnă mi-a făcut confidenţe cu privire la un vis care, acum câteva secole, probabil că ar fi dus-o la rug.

Această doamnă a visat diavolul, în mod suprinzător, diavolul era îndrăgostit de ea. El şi-a dorit să o strângă în braţele sale şi o îngrozitoare tentaţie o cuprinsese. Fiind o catolică credincioasă, ideea de a ceda tentaţiei o umplu de groază şi totuşi era mânată de o curiozitate senzuală mereu crescândă. Dragostea lui Satan! Ce adâncimi de voluptate necunoscute unei soţii caste nu ar putea fi dezvăluite!... Ce

experienţă extraordinară! Cu toate acestea, sentimentele religioase erau pe punctul de a triumfa în această luptă când o lumină neaşteptată străfulgeră prin mintea doamnei care dormea, înţelese că totul era un vis. Şi din moment ce era doar un vis....

Nu ştiu dacă tânăra credincioasă şi-a confesat "păcatul" şi ce a spus părintele confesor despre acesta, dar este o realitate faptul că un lama nu arată nici un fel de indulgenţă pentru păcatele comise în astfel de circumstanţe. După părerea lor, reprezintă consecinţele mentale ale unui act, fie el bun sau rău, făcut în vis, sunt identice cu cele pe care acelaşi act le-ar fi avut în stare de veghe. Voi reveni asupra acestor lucruri.

În acest moment al pregătirii sale, novicele poate dormi toată noaptea fară să se trezească să mediteze la miezul nopţii aşa cum fac asceţii mai avansaţi. El trebuie totuşi să se trezească în zori sau de preferinţă puţin înainte de ivirea zorilor.

Primul său gând trebuie să fie pentru A-ul din inima sa. .

Există două moduri de a acţiona. Cel obişnuit, folosit de începători, constă în vizualizarea literei A scăpând din inimă şi rămânând suspendată în aer. Ea este contemplată ca un simbol al Vidului şi se face un efort pentru a obţine concentrarea perfectă a gândului asupra ei.

În cadrul celei de a doua metode, pentru uzul discipolilor mai avansaţi, A-ul face de îndată un salt în spaţiu şi dispare, ca şi cum ar fi absorbit în infinit. Apoi discipolul rămâne absorbit în meditaţia asupra Vididui. Când răsare soarele, meditaţia continuă cu exerciţiul descris la secţiunea I.

Un rezumat atât de condensat ca cel de faţă nu reuşeşte să aducă îndeajunsă lumină asupra adevăratei valori a acestor practici, făcând cunoscut doar aspectul straniu, ciudat, aparent pueril.

Eu nu sunt calificată să apăr aceste practici dar, cu toate acestea, este corect din parte mea să afirm că privite în lumina explicaţiilor date de un lama competent, capătă o cu totul altă înfăţişare.

De exemplu A[103]-ul, asupra căruia se meditează nu este doar o simplă literă a alfabetului, mai degrabă ea este simbolul indestructibi al realităţii, al existenţei fără început sau sfârşit, al legii universale. Prin concentrarea atenţiei asupra literelor care se revarsă ca apa unui râu, discipolul în sfârşit înţelege ideea de curenţi de energie curgând prin el, ideea de schimburi continue şi reciproce între el şi lumea exterioară, ideea unităţii acelei activităţi universale care creează aici un om, acolo un copac, mai încolo nişte prundiş, precum şi multe alte idei, după cum spun cei care practică aceste exerciţii.

Ideea unui vid, ataşată acestor diverse practici, se leagă de "sinele" indivizibil a cărui existenţă este negată în toate fiinţele şi lucrurile, conform învăţăturii fundamentale a buddhismului aşa cu este exprimat în limba tibetană: kanzag dag med pa tchos dag med pa, fiinţa este golită de "sine", toate lucrurile sunt golite de "sine".

Aceasta este o traducere a formulei tradiţionale buddhiste: toate componentele sunt efemere, toate componentele sunt dureroase - toate lucrurile sunt golite de "sine" (Dhammapada).

Lamaiştii au insistat în special asupra acestei învăţături a non-eului divizând. Ei spun că la un nivel inferior de iluminare propria persoană este percepută ca un vârtej de forme mereu schimbătoare, dar ideea "eului" existent în altă parte este păstrată. Înţelegerea faptului că toată existenţa este pătrunsă de "sine[104]" indică un grad mai mare de iluminare.

Exerciţiile zilnice conturate vag aici şi altele similare sunt menite să fixeze atenţia începătorului, chiar dacă el nu le înţelege imediat scopul şi sensul lor.

Meditaţia care se realizează la amiază ţinteşte spre realizarea stăpânirii de sine. Practica ei dă discipolului posibilitatea de a coborî în adâncimile propriei fiinţe, o regiune de calm perfect, de unde va fi capabil să se aprecieze fară pasiune acţiunile, sentimentele şi gândurile sale.

---

[103] Simbolul lui A îl întîlnim şi în creştinism când Isus spune "Eu sunt alfa şi omega" - A este începutul oricărei exprimări. El este văzut ca începutul exprimării universului din vidul absolut şi în acest început sunt conţinute toate dezvoltările ulterioare.(n.t.)

[104] Este evident că sinele, aici, este diferit de sinele-atman din concepţia hindusă. Sinele fiind legat de aspectul de esenţă separată.

Capitolul IX

CUM SĂ DORMIM ŞI CUM SĂ UTILIZĂM TIMPUL DEDICAT SOMNULUI - CUM SĂ NE SUPRAVEGHEM ÎN STAREA DE VIS PENTRU A NE DISCERNE TENDINŢELE ŞI ASPIRAŢIILE NOASTRE LATENTE

Călugări lama din gruparea Gelugspa (Bonetele Galbene), discipoli ai lui Tsong Khapa au o înclinaţie mai mică spre viaţa contemplativă decât colegii lor din gruparea Bonetelor Roşii. Cea mai mare parte a ermiţilor care trăiesc în solitudine aparţin uneia sau alteia dintre grupările Bonetelor Roşii, cum ar fi cea a lui Karmapa, a lui Sakyapa sau a lui Dzogchenpa. Membrii grupării Gelugspa care doresc să trăiască retraşi se mulţumesc în general să ocupe una dintre colibele denumite tscims khang (locuinţe pentru meditaţie), construite separat, dar nu departe de o mănăstire, dacă nu cumva se alătură unei colonii de ritddpa-şi (ermiţi) ale căror locuinţe individuale sunt grupate în locuri pusti. Membrii mai bogaţi ai grupării Gelugspa au locuinţe în locuri liniştite, unde pot să se retragă atunci când doresc să se izoleze.

Meditaţiile lor sunt de regulă mai puţin ciudate şi complicate decât cele ale misticilor naljorpa. Totuşi, nu trebuie să ne imaginam că ei se limitează doar la meditaţia intelectuală. Dimpotrivă, mulţi dintre cei “roşii” recunosc faptul că diferitele exerciţii pe care le practică sunt doar “cârje” pentru a ajuta infirmitatea lor mentală să progreseze de-a lungul căi spirituale până când toate riturile sunt lăsate la o parte, în timp majoritatea celor “galbeni" par să privească ritualismul ca fiind esenţial şi fac dovada unei mai mari ezitări în a-1 repudia.

Cei mai avansaţi în pregătirea psihică insistă asupra importanţei păstrării autocontrolului, chiar şi în timpul somnului. În această privinţă, ei îl urmează pe Tsong Khapa, care dedică acestui subiect mai multe pagini ale remarcabilei sale lucrări, Lamrim.

Voi reda acum elementele principale ale acestei practici. Tsong Khapa afirmă că este important ca timpul sacrificat somnului să nu fie irosit, devenind inert ca o piatră, sau permiţând minţii să se scufunde în vise incoerente, absurde sau dăunătoare.

Manifestările dezordonate ale activităţii mentale cărora o persoană li se abandonează în vis cauzează o irosire de energie care ar fi putut fi utilizată într-un scop folositor. În plus, acţiunile şi gândurile persoanei care visează sunt identice, în ceea ce priveşte rezultatele lor, cu acţiunile şi gândurile din starea de veghe. De aceea este bine să nu acţionăm greşit nici când dormim.

Am arătat deja că lamaiştii împărtăşesc aceste concepte, iar aici vom afla cum unul dintre cei mai iluştri lamaişti pledează în favoarea lor. Acest lucru va surprinde pe mulţi occidentali. Cum poate o acţiune imaginară să aibă acelaşi rezultat ca una reală, vor întreba ei? Trebuie oare ca un om să fie băgat în închisoare pentru că a visat că a furat portmoneul unui călător?

Comparaţia nu este bună, ea nu corespunde cu punctul de vedere al lamaiştilor. La ei nu este o chestiune de "închisoare" sau de "judecător" care condamnă hoţul. Credinţa în răsplata faptelor bune sau rele de către o Putere personală şi conştientă nu există la tibetani. Chiar şi în concepţiile religioase populare, rolul lui Shinje, Judecătorul morţilor, constă doar în aplicarea legilor inflexibile, stabilite nu de el şi pe care nu le poate modifica în nici un fel. Mai mult, Tsong Khapa şi discipolii lui nu se ocupă de masa obişnuită de credincioşi. Conform învăţăturii lor, cele mai serioase consecinţe ale unui gând sau ale unei acţiuni constau în modificările psihice pe care le produc în persoana care este autoarea lor.

Actul material atrage asupra făptuitorului consecinţe materiale vizibile, care sunt mai mult sau mai puţin plăcute, dar actul mental carc l-a precedat (adică voinţa de a îndeplinii actul material) perverteşte sau îmbunătăţeşte autorul actului într-un Rinod invizibil, creează în el afinităţi şi tendinţe oculte care sunt, pentru el, încântătoare sau

dezastruoase, iar această schimbare tainică a caracterului persoanei poate, la rândul ei, să determine rezultate materiale.

Tibetanii acordă o importanţă considerabilă domeniului subconştientului, deşi în mod obişnuit ei nu îi dau această, denumire. Ei afirmă că manifestările naturii noastre profunde sunt împiedicate să apară de constrângerile sub care ne aflăm cand suntem treji. Cauza acestor constrângeri provine din faptul că atunci când suntem treji suntem conştienţi de condiţia noastră socială, de mediul în care trăim, de învăţăturile şi exemplele pe care memoria ni le aduce în faţă, precum şi de nenumărate alte lucruri. Secretul acestei naturi reale se găseşte în impulsurile care nu se nasc din consideraţii conştiente bazate pe aceste date. Somnul, desfinţând în mare măsură aceste constângeri, eliberează mintea de lanţurile în care este ţinută în timpul stărilor de veghe şi permite impulsurilor naturale să aibă o rază mai mare de acţiune.

De aceea, cel care acţionează în vise este adevărata persoană, iar acţiunile sale, deşi imaginare din punct de vedere al unui om care este treaz, pentru cei care sesizează sunt foarte reale ca voinţă şi implică toate consecinţele legate de aceasta. Bazându-se pe aceste idei, maeştrii misticismului recomandă observarea atentă a comportării avute în starea de vis pentru persoanele care vor să ajungă la cunoaşterea de sine. Totuşi, ei sfătuiesc discipolul să afle în ce măsură starea de veghe influenţează conştiinţa din vis.

Într-un cuvânt, opinia misticilor tibetani este aceea că intenţia este echivalentă cu fapta. Criminalul devine criminal chiar în momentul în care s-a hotărât să comită crima. Deşi ulterior s-ar putea întâmpla ceva care să îl împiedice să o săvârşească, acest lucru nu schimbă cu mult starea psihică a criminalului.

Dacă ar fi să recunoaştem valabilitatea acestei teorii, înseamnă că o crimă comisă într-un vis denotă tendinţe criminale, pe care doar stăpânirea diferitelor influenţe care acţionează asupra celui care visează, le ţine sub control când acesta este treaz. Şi, cum s-a spus anterior, toate

consecinţele formei mentale (duje[105]) care este voinţa de “a ucide”, rezultă automat de aici.

Tibetanii cunosc faptul că visele pot fi produse de circumstanţe reale care determină în cel care doarme senzaţii pe care el le transpune, în timp ce visează, în viziuni fantasmagorice. De exemplu, un om căruia îi este frig când adoarme poate să viseze că a ridicat cortul în zăpadă, împreună cu tovarăşii săi. Dar, dacă în timpul aceluiaşi vis el fură o cuvertură ori o manta, fie prin viclenie, fie prin forţă de la unul din tovarăşii săi şi se înveleşte în ea pentru a se încălzi, atunci cu siguranţă omul respectiv are tendinţe egoiste.

În Tibet, ca şi în alte ţări, sunt fiinţe care cred în visele premonitorii, deşi călugării lama învăţaţi nu încurajează superstiţia în această direcţie. Ei spun că visele marii majorităţi a oamenilor apar dintr-o imaginaţie necontrolată în timpul somnului. Singurele indicaţii pe care le pot deduce din aceste vise sunt, după cum s-a afirmat, cele care se referă la tendinţele secrete ale caracterului.

Un număr foarte mic de naljorpa, care au dobândit capacităţi psihice speciale, au uneori vise premonitorii, sau află în stare de vis, lucruri care au loc la distanţe mari. Dar aceste informaţii misterioase sunt primite, de marea majoritate a lor, în timpul unui fel special de transă când subiectul nu este nici adormit, nici neapărat cufundat în meditaţie. Câteodată avertismentul ia forma unor apariţii simbolice subiective.

Modul în care o persoană se străduieşte să devină “un naljorpa care nu doarme” este prezentat după cum urmează: “Când a venit vremea să dormi, ieşi afară, spală-ţi picioarele şi întinde-te în postura leului pe partea dreaptă, cu picioarele întinse şi cu piciorul stâng pe cel drept.

Apoi însuşeşte-ţi percepţia luminii, sesizând la perfecţie toate caracteristicile clarităţii. Dacă naljorpa se umple de această claritate când adoarme, mintea sa nu va fi învăluită în întuneric în timpul somnului.

Readu-ţi în memorie învăţătura lui Buddha. Meditează asupra ei până în momentul în care te va cuprinde somnul; ai mare grijă să alungi

---

[105] Scris **hdu byed**

orice idee vicioasă care s-ar putea ivi în interiorul tău. Acţionând în acest mod, timpul petrecut în somn; nu diferă de cel petrecut în stare de veghe. Mintea ta va continua, inconştient, procesele mentale spre care ai direcţionat o în stare de veghe şi, deşi eşti adormit, vei continua să practici virtutea."

Este bine, de asemenea să păstrăm activă "conştiinţa trezirii". Corpul fiind copleşit de somn, mintea ar trebui totuşi să rămână lucidă şi vigilentă. "Somnul tău ar trebui să fie la fel de uşor ca cel al unui animal sălbatic. Atunci vei fi capabil să te trezeşti exact în momentul asupra căruia te-ai hotărât."

Capitolul X

CONTEMPLAREA SOARELUI ŞI A CERULUI

Contemplarea soarelui şi a cerului pot să formeze o parte din exerciţiile spirituale zilnice ale unui sihastru. Dimineaţa devreme, la răsărit, sau seara, la apus, practicantul îşi fixează ochii asupra soarelui, străduindu-se să nu clipească. La început vede un număr de puncte care joacă, cauzate de lumina orbitoare, dar după o vreme rămâne doar un singur punct întunecat. Când acesta devine perfect nemişcat, el şi consideră mintea ca fiind focalizată şi capabilă să intre în meditaţie adevărată. Între stadiul iniţial de lumină orbitoare şi momentul în care este fixat unicul punct, se poate revela o întreagă viziune de basm. Fire fine formează nenumărate desene apar diverse personaje. Fiecare dintre aceste apariţii este explicată şi descrisă în tratate ilustrate care se ocupă cu acest fel contemplaţie.

Altor discipoli li se recomandă să contemple cerul, uneori se limiteze la această unică practică până la excluderea celorlalte. În acest ultim caz, ei ar trebui să îşi aşeze sihăstria într-un loc care să domine o întindere de ţinut nelocuit şi sterp, la orizontul căruia nu apare nimic care să tulbure uniformitatea, unii stau culcaţi pe spate şi contemplă bolta cerului, împiedicând astfel munţii sau alte lucruri să pătrundă în câmpul vizual. Această practică trebuie să ducă la primul dintre extazele "fără formă" aflate în legătură cu percepţia nemărginirii spaţiului". Se presupune că această postură întinsă şi contemplarea cerului prilejuiesc o indescriptibilă stare de spirit, de uniune cu universul.

Odată, un lama mi-a spus: "Aşa cum avem nevoie de oglindă ca să ne vedem faţa, tot aşa putem folosi cerul pentru a vedea în el reflectarea minţii noastre". Un alt pustnic s-a exprimat în termeni întrucâtva similari acestora. El mi-a explicat că cerul este folosit ca o oglindă. În ea apare imaginea lui Buddha, reflecţia Cunoaşterii şi a Înţelepciunii ascunse în noi. Deoarece noi nu suntem conştienţi de existenţa lor,

cerul-oglindă ajută la revelarea lor. Mai întâi începătorul crede că are o viziune şi că priveşte o revelaţie externă, dar înţelege ulterior că el contemplase o proiecţie a propriei sale minţi. Apoi el poate să înceteze să mai privească cerul, deoarece vede cerul şi universul întreg în interiorul său, ca fiind o creaţie repetată la nesfârşit a propriei sale minţi.

O practică stranie - care nu are nimic de-a face cu actualul meu subiect, deşi o menţionez din cauza particularităţii sale - constă în citirea pe bolta cerească a predicţiilor referitoare la starea sănătăţii unei persoane sau la apropierea morţii. Acest lucru este menţionat în una din lucrările lui Lama Yang Tig, intitulată The Death-proving Mirror ("Oglinda care arată moartea") şi mi-a fost descris oral după cum urmează: Foarte devreme dimineaţa sau în jurul serii, când cerul este foarte senin, discipolul trebuie să stea afară, în picioare, complet dezbrăcat, cu braţele şi picioarele întinse, ţinând în mână un toiag sau un rozar. În această poziţie, el priveşte "cu ochii şi cu mintea" în inima umbrei sale. Privind la ea cu atenţie maximă el va distinge o lumină albastră pală. Când această lumină este percepută clar, el îşi ridică ochii şi priveşte cerul. Dacă îşi vede distinct, ca într-o oglindă, imaginea întreagă proiectată pe cer. cu cele patru membre şi cu toiagul sau rozariul în mână, atunci el are o sănătate perfectă. O imagine neclară sau cu lipsuri indică o sănătate precară. Dacă discipolul nu îşi vede deloc imaginea pe cer, atunci el se apropie de moarte.

Capitolul XI

CONDUCĂTORII DALAI LAMA

Probabil că mulţi cititori se întreabă de ce nu a fost încă menţionat Dalai-Lama în prezenta carte. Cum ea tratează exclusiv iniţierile lamaiste, se pare că Dalai-Lama ar trebui să ocupe cel mai important loc în ea, ca mare maestru al iniţiaţilor. Vom examina acum această problemă.

Deşi Tibetul începe să fie mai bine cunoscut şi deşi au fost publicate câteva cărţi serioase despre această ţară, străinii sunt foarte puţin informaţi în legătură cu Dalai-Lama şi cu rolul pe re îl are. Cei mai bine informaţi autori - în general oficialităţi britanice care fie că au venit în contact direct cu Dalai-Lama, fie au întreţinut relaţii diplomatice cu delegaţii săi - n-au descris mai mult decât personalitatea politică a conducătorului Tibetului, aceasta fiind tot ce i-a interesat pe cititorii lor. În afară de aceşti, scriitori, persoane care nu numai că nu au pus niciodată piciorul pe pământ tibetan, dar nici nu posedau formaţii demne de încredere referitoare la locuitorii acestei ţări, se lasă în voia unor fabulaţii care nu au absolut nici o bază. Unii l-au reprezentat pe Dalai-Lama ca pe o fiinţă care înţelege vorbeşte toate limbile pământului. Alţii au afirmat, în mod dogmatic, că este “papa” buddhiştilor. Iar alţii au vorbit despre el, ca despre un magician angajat de obicei în îndeplinirea unor miracole de cea mai fantastică natură, în timp ce unii şi-au imaginat că palatul său, Potala, ar fi un fel de “sanctuar accesibil profanilor şi populat de super-oameni, hierofanţi, paznici ai temutelor secrete.

Toate acestea sunt pure închipuiri, Dalai-Lama este mai întâi de toate un suveran temporal: monarhul autocrat al Tibetului.

În cartea “Cu mistici şi magicieni în Tibet” am făcut o schiţă a lui Dalai-Lama în rolul său de avatar (tulku) al lui Chenrezigs. Aici voi completa detaliile date deja pentru a evita o înţelegere greşită în ceea ce priveşte acest foarte nobil personaj al lumii lamaiste.

Cei care poartă acest titlu sunt succesorii primilor Mari Lama ai grupării Bonetelor Galbene. Pentru a ne familiariza cu istoria lor, trebuie să ne întoarcem la momentul fondării acestei grupări de către Tsong Khapa, adică în secolul al XV-lea. Leagănul acestor conducători este mănăstirea Gahlden, la aproximativ doisprezece mile distanţă de Lhassa. A fost construită de Tsong Khapa într-un loc care contrastează cu aşezările, alese în mod obişnuit pentru ridicarea gompa-urilor (mănăstirilor). Acestea, în solitudinea lor mândră şi oarecum austeră, sunt de obicei aşezate pe înălţimi, în timp ce Gahlden este aşezată într-o căldare muntoasă. Două alte mănăstiri, datând din aceeaşi perioadă şi fondate de discipoli ai lui Tsong Khapa, privesc de la egal piscurile munţilor şi domină câmpia de la baza lor, dar acestea sunt destul de vizibile pentru trecători, în timp ce Gahlden este atât de bine ascunsă într-o cavitate largă în formă de pâlnie, încât este întru-totul posibil pentru călătorul care străbate potecile învecinate, să nu aibă nici cea mai vagă bănuială că în apropiere se află un mare edificiu monastic.

Tradiţia spune că Tsong Khapa a prevăzut sosirea unor vremuri când învăţătura sa va fi atacată şi răsturnată în Tibet şi astfel el a dorit să asigure călugărilor, discilopilor săi, un loc liniştit pentru refugiu şi pentru păstrarea învăţăturilor date de el, în folosul generaţiilor viitoare.

Tsong Khapa a fost primul stareţ al mănăstirii Gahlden şi tot acolo şi-a sfârşit viaţa. Un mausoleu splendid din aur şi argint

solid, împodobit cu pietre preţioase şi înconjurat de un fel de cort, a fost ridicat pentru el într-un templu mare construit în mijlocul mănăstirii. Numeroşi pelerini - printre care am fost şi eu, vizitează mormântul în fata căruia ard fără contenire mii de lampi.

Tsong Khapa a fost pur şi simplu un maestru religios, a continuat munca începută cu temeritate de Atisa şi discipolul Domtön (scris Bromston), şi a făcut tot ce a putut pentru a reforma disciplina monastică foarte neclară a clerului tibetan. Pentru acest motiv, discipolii săi erau numiţi gelugspa (dgelugspa), "cei care au obiceiuri virtuoase". Au primit numele de "bonete galbene" din cauză că Tsong Khapa a stabilit ca ei să poartă acopereminte galbene pe cap, spre a fi deosebiţi de ceilalţi călugări care purtau roşu. Totuşi această explicaţie simplă nu a fost suficientă pentru cei fermecaţi de extraordinar.

Se spune că o zeitate feminină numită Dordje Naldjorma i s-a înfăţişat lui Tsong Khapa şi l-a sfătuit să schimbe culoarea şi forma bonetelor discipolilor săi asigurându-1 că, dacă ei ar purta bonete galbene, ar triumfa asupra rivalilor lor "bonetele roşii".

Prescurtând binecunoscutele denumiri de Bonete Galbene şi Bonete Roşii la forma mai scurtă de gruparea "galbenă" şi gruparea "roşie", anumiţi străini îşi imaginează că unii dintre călugării lamaişti poartă robe galbene, iar alţii roşii. Costumul monastic este de culoare rubinie, iar forma este aceeaşi pentru toate grupările şi ambele sexe. De asemenea şi călugării celei mai importante ramuri a religiei antice a tibetanilor indigeni, albii Bon, au adoptat aceeaşi îmbrăcăminte. Doar forma bonetei, culoarea ei şi cea a mantiei - un fel de haină numită dagam (zlagam) pe care lamaiştii o poartă în timpul slujbelor religioase fac posibilă recunoaşterea grupării cărora aparţin cei care o poartă.

Ne înşelăm dacă ne închipuim că Tsong Khapa urmărea să aducă lamaismul înapoi la învăţătura buddhismului primar prin eliminarea acumulărilor de origine hindusă şi Bon-şamanistă. El era tot atât de "ritualist" ca şi fostele Bonete Roşii şi a aderat la cea mai mare parte a superstiţiilor lor. Punctele esenţiale ale reformei sale se refereau la disciplina monastică. În timp ce Bonetele Roşii îngăduie consumul de băuturi fermentate şi pretind celibatul doar de la călugării care au primit hirotonisirea cea mare (gelong[106]), Tsong Khapa a interzis căsătoria şi folosirea băuturilor fermentate tuturor membrilor clerului, fără distincţie[107].

Maestru religios venerat de un mare număr de discipoli, Tsong Khapa nu a fost niciodată o autoritate infailibilă a Bisericii. Nici nepotul său Khasdub Dje (Khasgrub je), care l-a urmat, nici ceilalţi călugări lama, despre care se presupunea că sunt reîncarnări ale acestuia din urmă şi au fost rând pe rând stareţi ai mănăstirii Gahlden, nu au fost investiţi cu puterea de a impune credincioşilor convingeri sau de a-i excomunica pe cei ale căror puncte de vedere difereau de ale lor. Acesta este un prerogativ care nu a fost acordat nimănui, niciodată la buddhişti.

Fără a ţine seama de declinul intelectual al unor buddhişti care au căzut înapoi în superstiţie, spiritul învăţăturii primare este încă viu şi este îndeajuns de puternic pentru a împiedica clerul să renunţe la libertatea cercetării, atât de insistent prescrisă de Buddha discipolilor săi. Atitudinea intransigentă adoptată de buddhiştii de altădată asupra acestui punct poate fi observată în numeroase pasaje din scripturile Pâli. Voi cita una din Kalâma suttra.

Nişte tineri i-au adus la cunoştinţă lui Buddha că maeştrii diverselor şcoli filozofice din ţara lor predicau atât de multe doctrine diferite încât nu mai ştiau în care să creadă şi i-au cerut sfatul. Buddha a răspuns:

"Nu daţi crezare credinţei tradiţiilor, chiar dacă ele au fost ţinute la mare onoare timp de mai multe generaţii în locuri diferite. Nu trebuie să

---

[106] Scris *dgeslong*, literal "călugăr cerşetor virtuos".

[107] Este cunoscut faptul că buddhismul interzice folosirea băuturilor fermentate tuturor aderenţilor săi, atât mireni cât şi clerici. Lamaismul este foarte neclar asupra acestui punct.

daţi crezare nici unui lucru numai pentru că mulţi oameni vorbesc despre el. Nu daţi crezare credinţei înţelepţilor din trecut. Nu daţi crezare la ceea ce voi înşivă v-aţi imaginat, nutrind convingerea că vă inspiră vreun zeu. Nu daţi crezare nici unui lucru doar datorită autorităţii exclusive a maeştrilor sau preoţilor voştri. Ci cercetaţi cu inima deschisă şi credeţi ceea ce voi înşivă aţi descoperit şi aţi verificat că este înţelept. Ghidaţi-vă comportamentul după aceasta."

Oricare ar fi modificările pe care cei din şcoala Mahâyâna le-au introdus ulterior în învăţăturile lui Buddha, ei nu au făcut compromisuri asupra acestui punct. Aproape că poate fi spus că au accentuat necesitatea independenţei spirituale.

Puţinele pasaje din ritualul iniţierilor mistice citate în această lucrare demonstrează importanţa pe care o acordă lâmaiştii libertăţii interioare. Se poate vedea foarte clar că adevărata "iniţiere" este cea pe care mintea şi-o conferă ei înşişi şi că toate celelalte sunt doar mijloace pentru a realiza aceasta.

Şi astfel, deşi stareţii mănăstirii Gahlden, ca succesori ai lui Tsong Khapa, s-au bucurat de o oarecare superioritate printre membrii grupării gelugspa, această superioritate a rămas întotdeauna numai onorifică şi ei nu au exercitat nici un fel de constrângere spirituală efectivă asupra călugărilor şi mirenilor care aparţineau acestei grupări.

Titlul de "conducător" al grupării Bonetelor Galbene - uneori atribuit lor de scriitorii străini şi folosit de mine pentru că este o denumire cu care vesticii sunt familiarizaţi - de fapt nu corespunde nici unui fel de funcţie oficială. Stareţii mănăstirii Gahlden nu au fost în mod special menţionaţi nici ca maeştrii mistici care deţin vreo tradiţie orală specială (damnag) referitoare la vreo metodă de pregătire psihică. Monopolul asupra damnag-urilor şi implicit asupra iniţierilor asociate lor, pare a fi deţinut de grupările Bonetelor Roşii ale căror rădăcini sunt îngropate în trecut, într-o vreme când lumea religioasă a Tibetului încă mai comunica cu buddhiştii Indiei.

Mai multe secole înainte de naşterea lui Tsong Khapa, doi mari lama remarcabili, cel al Karmapa-şilor şi mai ales cel al Sakyapa-şilor şi-au

însuşit puterea clerului în problemele laice prin înlăturarea nobililor feudali care împărţeau ţara de la stingerea ultimei dinastii regale. Într-adevăr Marele Lama al şcolii Sakya a devenit rege, datorită împăratului Khubalai' Khan (primul împărat chinez al dinastiei mongole, sec. al XIII-lea) care, ca suveran al Tibetului, l-a numit la conducere.

Cu toate acestea, reforma lui Tsong Khapa, deşi introducea o disciplină mai strictă în ceea ce priveşte o parte a clerului lamaist, nu a reuşit deloc să ţină în frâu setea lor pentru posesiuni lumeşti şi titluri. Puterea exercitată de către Marele Lama al grupării Sakya a stârnit invidia stareţilor de la Gahlden.

Lobzang Gyatso, al cincilea dintre ei în ordinea succesiunii, şi-a atins scopurile obţinând sprijinul unui prinţ mongol care pusese stăpânire pe Tibet. Acest prinţ a distrus influenţa grupărilor “roşii”. Un mare număr al mănăstirilor lor au fost şterse de pe faţa pământului, altele au fost confiscate în folosul Bonetelor Galbene, iar membrii acestor mănăstiri au fost integraţi cu forţa în ordinul acestora din urmă. Suveranitatea politică a Tibetului a fost încredinţată lui Lobzang Gyatso de către protectorul său mongol, aşa cum a fost încredinţată cu aproape patru secole în urmă de alt mongol, Khubalaî Khan, Marelui Preot al grupării Sakya.

După înnobilarea sa regală, Lobzang Gyatso s-a proclamat ca fiind un avatar al lui Bodhisattva Chenrezigs, protectorul Tibetului, iar pe propriul său maestru ca un avatar al misticului Buddha Opagmed.

Mănăstirea Gahlden, acunsă între munţi într-o regiune pustie, nu mai putea oferi adăpost pentru călugărul care era acum rege, deşi el era obligat să păstreze pe tron o ambianţă religioasă şi chiar să poarte îmbrăcăminte monastică.

În sec. al XVII-lea, marele rege Srongbsten Gampo, a construit un palat-fortăreaţă, acum în ruine, pe muntele Potalei la Lhassa. Nici o altă aşezare nu s-ar fi putut găsi mai potrivită pentru noul suveran. Tradiţia consacrase acest loc, asociindu-1 cu amintirea celor mai faimoşi regi tibetani, iar aspectul curios al dealului, ridicându-se izolat în mijlocul unei văi imense, îl făcea în cel mai înalt grad corespunzător pentru a

servi ca piedestal al locuinţei unui suveran divin. Lobzang Gyatso a început construcţia extraordinarului edificiu care, cu adăugirile succesive din vreme în vreme, a fost menit să devină Potala contemporană.

Adevărul este foarte departe de sanctuarul misterios construit în imaginaţia unora. Fără îndoială că Potala cuprinde mănăstire al cărei stareţ este Dalai-Lama, dar este o mănăstire ca toate celelalte în ceea ce priveşte ritualurile oficiate în ea. Singura diferenţă care se manifestă constă în caracterul distinct aristocrat. Doar fii familiilor nobile şi înstărite sunt acceptaţi să fie călugări. Preţul obligatoriu pentru aceştia din urmă este mare. Se cere de la ei să acopere un număr de cheltuieli necesare întreţinerii mănăstirii şi a oaspeţilor săi, plătind astfel pentru onoarea de a fi un trapa[108] al mănăstirii private a lui Dalai-Lama.

Este potrivit să adaug că şi meritul candidaţilor este luat în [considerare şi devine esenţial atunci când cer intrarea în acest grup al celor aleşi. Averea şi strămoşii nobili nu sunt de ajuns; despre călugării Potalei se spune că sunt eruditi şi de regulă este adevărat. Acestor descendenţi ai familiilor bogate, care sunt scutiţi de orice grijă materială, le sunt asiguraţi cei mai buni profesori şi, cum nu au nimic altceva de făcut decât să studieze, celor înzestraţi cu calităţile necesare nu le este foarte dificil să dobândească acel gen de erudiţie scolastică pe care Tibetul o onorează atât de mult.

Ne aflăm încă la o distanţă mare de culmile misticismului, adevărul este că nu trebuie să ne aşteptăm să le găsim la Potala într-o mai mare măsură decât în oricare din marile mănăstiri: Sera, Gahlden, Depung şi anexele lor de lângă Lhassa. În aceste istituţii lamaiste grandioase se află oameni de o inteligenţă remarcabilă, savanţi eruditi, filosofi cu o uşoară înclinaţie sceptică sau epicuriană şi, de asemenea, un număr mic de călugări lama care sunt cu adevărat evlavioşi în forma specială de pietate buddhistă care ia aspectul compasiunii. Cât despre misticii

---

[108] **Trapa. "elev", este numele tuturor membrilor clerului care nu au titluri cleziastice. Doar cei care deţin astfel de titluri au dreptul de a fi numiţi aşa. Cu toate acestea se obişnuieşte ca, atunci când se adresează unor călugări învăţaţi sau bătrâni, să li se dea din politeţe titlul de Lama.**

tibetani, aceştia, ca şi fraţii lor hinduşi, preferă solitudinea şi aleg să locuiască în deşert.

Adevărul ne impune să dezbrăcăm Potala şi suveranul ei de aureola fantastică pe care unii oameni au ţesut-o gratuit în jurul lor; totuşi, trecând în cealaltă extremă, nu putem concluziona din acest motiv că Dalai-Lama şi călugării săi eruditi sunt lipsiţi de învăţătura secretă refuzată lor de nişte maeştri aproape inaccesibili.

Cred că m-am exprimat în mod clar, cu câteva ocazii asupra acestui punct. Nu este nimic ezoteric în legătură cu buddhismul, fie în forma sa lamaistă, fie printre grupările mai ortodoxe. Buddha i-a spus acest lucru, distinct şi categoric, discipolului şi vărului său Ananda, pe care unii oameni necunoscători ai Scripturilor buddhiste, l-au desemnat în mod nechibzuit ca fiind păstrătorul învăţăturii secrete.

Cu puţin timp înainte de moartea sa, Buddha îi răspunde vărului său, când acesta l-a întrebat dacă nu mai are nimic să-i înveţe pe discipolii săi: "Am dat învăţătura fără nici un fel de restricţie, Ananda, fără să fac nici o distincţie între exoteric şi ezoteric. Eu nu sunt ca acei maeştrii care îşi ţin pumnii strânşi sau care ascund anumite lucruri"[109].

De aici reiese că nu putem avea vreo îndoială în ceea ce priveşte faptul că purtătorii titlului de Dalai-Lama au avut toate condiţiile pentru a primi o instruire deplină în cele mai nobile învăţături mistice şi filosofice ale lamaismului. în ceea ce mă priveşte, mă aflu în situaţia de a afirma că actualul Dalai-Lama este deosebit de priceput în aceste învăţături şi ar fi pe deplin capabil să le expună.

Lui Dalai-Lama i se conferă angkur-uri ca oricărui alt adept al lamaismului. Tsong Khapa, marele lor predecesor spiritual, a solicitat "iniţieri" de la mai mulţi maeştrii, nu numai în tinereţe, dar şi când era deja faimos şi avea un grup numeros de discipoli.

Amintiţi-vă că esenţa primirii unui angkur nu indică neapărat totala inferioritate a celui care îl primeşte faţă de cel care îl acordă. Sunt cazuri când doi călugări lama schimbă angkur-uri în cadrul unei iniţieri

---

[109] **Mahaparinibbânasutta.**

reciproce, sau (pentru a rămâne ideii sensului conceptului de angkur), ei îşi comunică unul diversele puteri pe care le posedă fiecare în parte.

Binenţeles că este imposibil de ştiut ce angkur-uri mistice a primit un Dalai-Lama, sau chiar dacă s-a îndreptat vreodată spre calea mistică. Este la fel de imposibil de ştiut ce angkur-uri este capabil Dalai-Lama să acorde. Acesta este un secret pe care fiecare maestru îl păstrează pentru sine. Ceea ce este posibil de constatat este că nici un Dalai-Lama nu a pretins că ar fi maestru al misticismului sau ghid spiritual şi că nu la Potala recurg cei e se află în căutarea iluminării spirituale. Angkur-urile oferite câtorva privilegiaţi de către Dalai-Lama sunt mai ales in ordinul exoteric, cel mai frecvent atribuit este cel al lui Chenrezigs.

Doisprezece Dalai-Lama s-au succedat la Potala înainte de ivirea actualului călugăr-rege. Cea mai mare parte dintre ei au murit tineri, şi numai doi dintre ei - din motive foarte diferite - au devenit faimoşi.

Primul dintre aceştia este Lobzang Gyatso, denumit frecvent "Marele al Cincilea". El a fost cel care a dobândit influenţa clerului asupra vieţii laice; ca suveran, el a avut reputaţia unui om capabil, energic, care nu refuza să etaleze pompa şi ceremonia atât de plăcute tibetanilor.

Celebritatea succesorului său, al şaselea dintre Dalai-Lama o origine mai puţin onorabilă, deşi merită o menţionare mai specială datorită unei tradiţii care afectează subiectul nostru.

Destinul nefast al acestui copil l-a făcut să fie considerat încarnarea lui Lobzang Gyatso şi avatar al lui Chenrezigs, remarcabil de inteligent, ar fi fost fără îndoială, atât un rege strălucit cât şi un poet deosebit dacă purtătorii acestui titlu, deşi autocraţi, nu ar fi fost obligaţi să respecte o disciplină monastică ce impune un celibat strict. Aceasta s-a dovedit a fi ruinarea lui Tsong Yang Gyatso.

Titlul de avatar (tulku) nu poate fi repudiat; un Dalai-Lama nu abdică. Tânărul a cărui ambiţie nu a putut ţine sub control atracţia simţurilor a răspuns dezaprobării cu sfidare şi a dat frâu liber înclinaţiilor sale fireşti. Tsong Yang Gyatso a scris multe poeme care

încă mai sunt extrem de populare în Tibet. Ele dau glas suferinţelor şi luptelor Marelui Lama. Iată o traducere liberă a unora dintre ele:

Aşa cum cineva priveşte lung la piersica ispititoare
De neatins în vârful unui piersic,
Tot aşa am privit şi eu la fecioara de viţă nobilă
Fermecătoare şi plină de tinerească vigoare.
Umblând cu grijă pe a mea cale
Pe draga mea minune înmiresmată am întâlnit,
Turcoazul nestemat eu l-am găsit,
Dar vai îndată să-l arunc a trebuit.

Fecioară spre care inima mea tresare,
A mea de s-ar putea să fi,
Aş şti că în dar am câştigat
A Oceanului măreaţă perlă.

Tăcere, guri batjocoritoare,
Djolmo[110] să cânte în pădurea de răchite
Teribili de-ar fi demonii şi zeii
Ce mă pândesc din al meu spate.
Voi face ca să fi dulcele măr
Ce chiar aici în faţa mea se află.

La cel mai minunat dintre Lama am mers
Să îl implor mintea să îmi îndrume.
Dar ea, chiar şi în prezenţa lui,
S-a eliberat şi a fugit la iubita mea.
În van evoc a maestrului meu chip
Ea nu se înfăţişează minţii mele
Dar, fară să îl chem, al prea iubitei chip
În minte îmi apare copleşitor şi îmbătător.

[110] **Numele unei păsări cântătoare.**

Fără încetare a mele gânduri mă poartă-n depărtări,
Dacă ar zbura tot astfel spre sfânta învăţătură.
Chiar în această viaţă, într-adevăr
Un Buddha desăvârşit aş deveni.
Pe vârful muntelui, la est răsare,
Şi străluce a lunii albă splendoare.
Iar în gândurile mele
Faţa iubitei, răsare şi străluce.
Cu mintea răvăşită,
Nopţile odihnă nu-mi aduc,
Iar zilele nu-mi împlinesc dorinţa
Şi inima mi-e frântă-n aşteptări sublime.

Următoarele două versuri care dau o descriere clară al celui de-al şaselea Dalai-Lama, sunt cunoscute de toţi tibetanii:

La Potala sunt nobilul Tsang Yang Gyatso,
Dar în oraş sunt un libertin, un crai notoriu.

Ce au crezut tibetanii despre modul ciudat în care augustul Cenrezigs le-a apărut în acest neobişnuit avatar? Credinţa dă putere omului să vadă toate lucrurile într-o lumină aparte; fără să acuze excentricităţile lui Tsang Yang Gyatso, majoritatea tibetanilor au continuat să creadă în el.

Dar chinezii, care la vremea respectivă exercitau o dominaţie efectivă asupra Tibetului, s-au dovedit mai puţin îngăduitori. Ei l-au detronat pe înflăcăratul Dalai-Lama şi în final l-au condamnat la moarte, spre marea indignare a tibetanilor. Degeaba le-au prezentat un alt tânăr pe care îl aleseseră, afirmând că Tsang Yang Gyatso nu era adevăratul avatar şi că a fost numit din greşeală. Cei credincioşi au refuzat să îl recunoască ca fiind Dalai-Lama şi au aşteptat cu nerăbdare reîncarnarea nefericitului Tsang Yang Gyatso.

Despre acest lucru, se spune că Tsang Yang Gyatso ar fi lăsat prezicerea următoare, care ca şi versurile anterioare, este foarte populară în Tibet:

Pasăre albă, dă-mi aripile tale,
Căci nu voi merge în depărtări;
Şi după ce voi ocoli Lintangul
Mă voi întoarce repede aici.

În realitate a fost descoperit în provincia Lintang (Tibetul de est), un copil care îndeplinea condiţiile necesare pentru recunoaşterea sa ca reîncarnare a lui Dalai-Lama.

Evenimentele redate anterior sunt evenimente istorice. Motivul pentru care am stăruit îndelung asupra lor este pentru a face cunoscută neobişnuita personalitate a lui Tsang Yang Gyatso.

S-ar părea că el a fost iniţiat în anumite metode care permit sau poate chiar încurajează - ceea ce nouă ni s-ar părea depravare. Într-adevăr, aşa ar sta lucrurile în cazul oricui altcuiva decât al unui "iniţiat" în acea instruire unică despre care este greu să vorbim în afara unui tratat medical.

Ceea ce ne face să credem că Tsang Yang Gyatso a fost adeptul acestor practici este, pe lângă alte argumente, o povestire evident fatastică, chiar dacă simbolismul ei este perfect limpede pentru oricine care cunoaşte instruirea respectivă, iată povestea:

Tsang Yang Gyatso se afla odată pe terasa cea mai înaltă a palatului său de la Potala, însoţit de cei care erau scandalizaţi de comportamentul său imoral.

"Da, am amante, dar şi voi cei care mă învinovăţiţi aveţi. Dar credeţi voi că relaţia cu o femeie este acelaşi lucru pentru voi ca şi pentru mine?"

Apoi se apropie de marginea terasei şi urină peste balustradă. Lichidul coborî spre pământ, iar apoi "ascensionă" înapoi spre terasa de

sus şi se întoarse în corpul Marelui Lama prin acelaşi canal prin care ieşise.

Acum Marele Lama se adresă celor din jurul său:

"Faceţi şi voi la fel, iar dacă nu puteţi, atunci înţelegeţi odată că relaţiile mele cu femeile sunt diferite de relaţiile voastre cu femeile."

Redată în acest mod, povestirea apare pur şi simplu ca o farsă, dar putem foarte bine să credem că este versiunea denaturată a unui eveniment real.

O categorie de ocultişti tibetani predau o modalitate de antrenament pe jumătate fizic şi pe jumătate psihic, ce cuprinde practici neobişnuite, cum ar fi determinarea lichidului seminal se întoarcă în corp atunci când este pe cale să fie irosit în timpul uniunii sexuale sau să îl reabsoarbă după ce a fost ejaculat.

Pentru justificarea utilităţii acestor exerciţii sunt date motive bizare.

În primul rând, nu este vorba doar de a reţine în interior energia în care, conform tibetanilor, se află conţinută în sămânţa vieţii (asceţii care practică în mod strict celibatul fac acest lucru de la sine), ci este vorba de trezirea acestei energii latente şi apoi abţinerea de la irosirea ei. În al doilea rând, se spune că energia inerentă spermei poate fi îmbogăţită în timpul actului sexual cu un element de energie feminină pe care şi-l însuşeşte şi îl ia cu sine atunci când are loc resorbţia.

Unii îşi imaginează că astfel pot practica un soi de vampirism subtil prin absorbţia forţei psihice a unor femei deosebite, pe care le consideră zâne încarnate.

Semnul distinctiv pe care-l adoptă cei capabili de astfel de fapte este părul lung, legat într-o singură pleată care atârnă pe spate. Cu toate acestea, în zilele noastre, un număr considerabil de naljorpa au adoptat această coafură "fară să aibe dreptul să facă astfel"- m-a informat un "iniţiat".

Se spune că novicii se antrenează în această practică exersând tragerea unui lichid (apă sau lapte) de-a lungul canalului uretrei.

Se pot face multe cosideraţii despre acest aspect extraordinar al ştiinţei secrete a Tibetului. Putem însă fi siguri că, oricât de ridicole sau

respingătoare ne-ar părea aceste practici, nu există nimic obscen sau defrânat la cei care le practică, şi nici nu au ca scop final obţinerea de plăceri senzuale.

Hinduşii cunosc şi ei tehnica specială tocmai menţionată. Ea este descrisă în diferite lucrări de Hatha yoga. Au împrumutat-o oare tibetanii de la hinduşi prin nepalezii cu care au menţinut relaţii constante de-a lungul secolelor ce au urmat introducerii buddhismului în ţara lor? Este foarte posibil; totuşi, originea acestor practici (ca şi a întregului sistem tantric cu care sunt înrudite) este încă un mister pentru noi.

Atât în India cât şi în Tibet există oameni care susţin - şi nu fară temei - că termenii folosiţi în descrierea acestor practici reale nu au legătură cu obiectele pe care în mod obişnuit le indică.

Într-adevăr. tibetanii au un limbaj mistic numit "limbajul Dakînî-lor", cuvinte împrumutate din limba populară care au un anumit sens pentru oamenii obişnuiţi, dar au un alt sens pentru iniţiaţi.

Astfel, ne putem întreba dacă cei care afirmă că interpretarea metaforică ar fi singura autentică, de fapt nu "purifică" uneori în mod arbitrar o învăţătură care a fost la origine foarte materială sau dacă nu cumva partizanii practicilor materiale nu au pângărit o învăţătură care a fost iniţial spirituală.

Probabil că nici o altă alternativă nu se va oferi minţii unui vestic, dar acesta nu este cazul orientalilor care nu construiesc intre lucrurile minţii şi cele ale corpului barajul etanş pe care secolele noastre de cultură ne incită să-l punem.

Un "iniţiat" în căutarea experienţelor supreme sau un sclav al simţurilor exacerbate sau poate, ambele în acelaşi timp, cel 5-al şaselea Dalai-Lama a lăsat o amintire ce stârneşte simpatia.

"Lumea bună" din Lhssa îi dedică un fel de cult neoficial pe jumătate secret. În acest oraş, un misterios semn roşu marchează anumite case în care tradiţia spune că Tsang Yang Gyatso se întâlnea cu frumoasele sale prietene. Din când în când, oamenii obişnuiţi ating aceste semne cu fruntea ca un omagiu adus tânărului libertin care a fost un avatar (reîncarnare) al Domnului Mistic al Compasiunii Infinite.

Deoarece Tsang Yang Gyatso îmi oferă ocazia, voi relata acum o povestire pe care am auzit-o şi care are legătură cu subiectul în discuţie.

Eroul acestei povestiri este Sri Sankarâcharya (maestrul Sankara), căruia brahmanii îi sunt îndatoraţi pentru că le-a redat condiţia privilegiată, compromisă de predicarea învăţăturii raţionale şi anti-rituale a lui Buddha.

Personalitatea aproape în întregime legendară acestui maestru, aşa cum ne apare din biografii, trebuie să fi fost remarcabilă. Din nefericire, un soi de politică de castă s-ar părea că a umbrit subtilitatea intelectului său, făcând din Sankara apărătorul unor teorii sociale învechite, complet opuse panteismului elevat pe care îl predica.

Povestea care va urma este foarte cunoscută în India, unde a circulat timp de multe secole fără ca discipolii marelui filosof să fie capabili să-şi dea seama de ridicolul pe care îl aruncă asupra maestrului. În anii din urmă, unii intelectuali hinduşi, influenţaţi probabil de ideile occidentale adoptate în perioada studiilor lor la facultăţile din Anglia, au devenit conştienţi de caracterul grotesc al experienţei atribuite lui Sankara şi acum o neagă. Cu toate acestea, unii adepţi ai Tantrismului hindus îi apără autenticitatea şi îi dau o semnificaţie care face referiri la genul de instruire în care se pare că a fost iniţiat şi Tsang Yang Gyatso. Mă grăbesc să spun că această opinie este susţinută doar de câţiva Tantrika.

Ei bine, în timp ce Sankara călătorea prin India căutând adversari remarcabili cu care să se poată duela în discuţii contradictorii în cadrul unor turniruri filosofice, după obiceiul acelor vremuri, el l-a provocat pe un maestru numit Mandana, discipol al vestitului Batta. Acesta predica învăţătura rituală Karma-mimansa, conform căreia eliberarea poate fi obţinută doar prin slujbe religioase, jurăminte, sacrificii făcute zeilor, etc., iar Sankara afirma că dimpotrivă, eliberarea este rodul Cunoaşterii.

Au căzut de acord asupra faptului că, cel care va fi învins în cursul discuţiei, să devină discipolul învingătorului şi să-i adopte modul de viaţă. Prin urmare, deoarece Mandana era laic, Sankarâcharya ascet (sannyâsin), dacă argumentele primului ar fi triumfat, acesta din urmă ar fi trebuit să renunţe la (veşmântul religios şi să îşi ia o soţie, în vreme

ce, în caz contrar, Mandana ar fi fost nevoit să îşi părăsească soţia şi casa şi să îmbrace roba portocalie de bumbac purtată în India de toţi cei care s-au dedicat marii renunţări[111].

Disputa a avut loc în public. După o pledoarie îndelungată, Mandana se trezi fără alte argumente şi Sankara se afla pe cale le a-l reclama ca discipol, când soţia mireanului înfrânt, o femeie foarte învăţată pe nume Bharati, interveni:

"În Sfintele Scripturi", spuse ea lui Sankara, "se afirmă că soţul şi soţia formează o singură persoană. De aceea, învingându-l pe soţul meu, ai triumfat doar asupra unei jumătăţi a fiinţei noastre. Victoria ta poate fi considerată completă doar şi eu voi fi biruită de tine". Filozoful nu putu să mai spună nimic, deoarece cererea lui Bharati se baza pe texte tradiţionale.

El începu o nouă discuţie cu ea. Femeia descoperi repede că învăţătura şi măiestria ei în ceea ce priveşte controversa nu puteau rivaliza cu cele ale oponentului său, astfel că a salvat situaţia printr-o stratagemă, cu măiestria specifică femeilor.

Scripturile Sfinte ale hinduşilor includ printre ştiinţe şi dragostea senzuală. Bharati îl întrebă pe interlocutorul său ascet unele lucruri asupra acestui subiect. El se ruşină şi se tulbură. El îi explică învăţatei şi abilei femei că din fragedă tinereţe, filosofia îi ocupase toate gândurile şi, ca sannyâsin care făcuse jurământul castităţii, femeile şi tot ceea ce avea legătură cu ele îi erau cu totul străine. Totuşi el nu credea că ignoranţa sa era ireparabilă; el se considera suficient de capabil pentru a dobândi cunoaşterea care îi lipsea. Era doar o problemă de timp. Ridică atunci întrebarea: îmi va acorda Bharati o lună pentru a mă autoinstrui? La sfârşitul acestei luni, vom relua discuţia.

Acum Bharati se dovedi a fi imprudentă. Ea subestima puterile oponentului ei; sau poate se gândi că un timp atât de scurt va fi

---

[111] Sannyâsinul hindus este mort nu nu mai pentru această lume, ci şi pentru toate celelalte. El şi-a celebrat propria slujbă funerară şi pentru a arăta că nimic nu-1 mai leagă de societate, şi-a ars Cingătoarea purtată de hinduşi ca semn distinctiv al castei lor. În ziua hirotonosirii sale, el rosteşte formula triplei renunţări: Aum bhu sayastan m ayd Aum bhuva sanyastan mayâ. Aum sva sanyastan mayâ. Prin aceasta el afirmă că renunţă la lumea noastră şi la celelalte două care îi urmează pe scara celor şapte regiuni suprapuse care, conform hinduşilor, se ridică deasupra pământului. Acest lucru este adesea explicat ca renunţarea la lucrurile acestei lumi, la cele ale lumii strămoşilor (adică viaţa de după moarte permisă de persistenţa amintirii personalităţii noastre în memoria (generaţiilor viitoare) şi la cea a lumii zeilor (adică a tuturor paradisurilor).Nici un hindus, cu excepţia unui sannyasin, nu îndrăzneşte să rostească această formulă sacră şi terifiantă. Cel care ar rosti-o ar deveni automat sannyasin, deoarece toate legăturile sale familiale, sociale şi spirituale sar rupe.

insuficient pentru a-i da posibilitatea să stăpânească ştiinţa cerută. De aceea ea consimţi, iar Sankarâcharya porni în căutare de maeştrii.

Cum la acea dată se întâmplă ca un rajah pe nume Amaruka să moară, Sankara, care nu putea să îşi înceapă studiile în persoana filosofului ascet deja atât de cunoscut, privi această moarte ca pe o posibilitate extraordinară pe care ar putea-o folosi.

El spuse discipolilor săi să îi ţină corpul cu grijă, într-un loc izolat, apoi, folosindu-şi forţa şi capacităţile yoghine, părăsi corpul său fizic şi intră în cel al prinţului care era dus spre rugul funerar. Corpul lui Amaruka învie şi fu condus înapoi la palat spre marea bucurie a multelor sale rani-i (soţiile oficiale) şi a unui număr considerabil de amante frumoase.

Sankara s-a dovedit a fi un învăţăcel plin de zel, surprinzându-le în mod plăcut pe femeile ce fuseseră oarecum neglijate de rajahul defunct, care era înaintat în vârstă. Miniştrii şi membrii Consiliului au remarcat şi ei că inteligenţa prinţului lor devenise cu mult mai mare de la învierea sa. Actualul suveran părea cu totul diferit faţă de rajahul mărginit la minte pe care îl ştiau de atâţia ani. Urmarea a fost că atât femeile de la palat, cât şi membrii Consiliului de Stat au ajuns să creadă că spiritul unui puternic siddha[112] se folosea de corpul răposatului Amaruka. Temându-se că i-ar putea părăsi pentru a-şi relua propriul său corp, miniştrii au ordonat ca în toată ţara să fie organizată o cercetare pentru a se găsi un corp neînsufleţit ascuns în vreun loc îndepărtat şi că, de îndată ce va fi găsit, să fie ars.

Sankara devenise atât de absorbit de studiile sale încât pierduse orice amintire a adevăratei sale personalităţi şi nu avea nici cel mai mic gând de a re-intra în corpul filosofului-ascet care zăcea undeva în paza câtorva discipoli. Cu toate acestea, când ziua fixată pentru întoarcerea sa trecu, văzând că maestrul lor nu a venit înapoi, aceştia au început să se neliniştească. Ajungând să afle de cercetarea ordonată, neliniştea lor se transformă în groază pură. Câţiva dintre ei au plecat în grabă la palatul

[112] **Un om care deţine o putere supranaturală.**

lui Amaruka, au reuşit să intre şi, sub ferestrele rajahului, au cântat un imn filosofic compus de Sankarâcharya însuşi.

Acest cântec a trezit memoria maestrului lor. Şi sufletul său a părăsit instantaneu corpul lui Amaruka şi s-a reîntors în propriul său corp care tocmai fusese descoperit şi deja se afla în acel moment pe rugul funerar.

Filosoful nostru, acum pe deplin competent, se întoarse la Bharati, o ului cu vasta sa învăţătură şi femeia fu nevoită să se recunoască învinsă.

Evenimentele reale au fost denaturate, spun cei care sunt hotărâţi să considere cele povestite aici ca lucruri nici măcar intenţionate. Adevărul este că Sankara, într-un anumit moment al existenţei sale, trebuie să fi dobândit o forţă psihică ce îi lipsea, cu ajutorul practicilor care necesită raporturi intime şi dragostea unei femei. Las responsabilitatea acestei opinii pe seama celor care o profesează.

Oricum ar fi stat lucrurile cu marele filosof hindus, este sigur că Milarepa, un celibatar foarte virtuos şi neînduplecat, i-a ordonat discipolului său Restchungpa să convieţuiască o vreme cu o femeie pe care i-a indicat-o. Tradiţia spune că perechea a ales să locuiască într-o peşteră retrasă din munţi, un amănunt menit a demonstra că adepţii acestor practici nu sunt libertini şi că au în vedere alte lucruri decât satisfacerea simţurilor[113].

Într-adevăr, oricare ar fi scopul avut în vedere, buddhismul nu recunoaşte nici o practică de acest fel, iar în Tibet aceste practici nu sunt incluse în lamaismul oficial.

Rolul lui Tashi-Lama este asemănător cu cel al lui Dalai-Lama. Unica diferenţă dintre ei este că acesta din urmă, ca avatar, este conducătorul temporal al Tibetului, în timp ce Tashi-Lama nu este. Rezultatele concrete ale acestei diferenţe sunt considerabile. Acest lucru a fost constatat când actualul Tashi-Lama a fost constrâns să fugă din Tibet pentru a scăpa de puternicul său coleg.

Deoarece purtătorii titlului de Tashi-Lama nu se ocupă oficial de politică şi trăiesc în sihăstrie la proprietăţile lor din provincia Tsang, ei

---

[113] O altă tradiţie spune spune că nu Restchungpa avea nevoie de o tovarăşă, ci mai degrabă femeia, ea însăşi discipolă a lui Milarepa, a fost cea care s-a bucurat de un privilegiu special datorită companiei lui Restchungpa. Ulterior, cuplul s-a desfăcut, iar temporarul cuplu soţ-soţie au trăit împreună izolaţi de lume precum pustnicii.

sunt consideraţi pioşi şi preocupaţi cu aspectele religioase într-o mai mare măsură decât Dalai-Lama, deşi în această privinţă, marea majoritate a tibetanilor nu fac nici o distincţie între ei.

Tashi-Lama este considerat în aceeaşi măsură ca şi Dalai-Lama reprezentant al unei linii de maeştrii care transmite, de la un discipol la altul, o învăţătură tradiţională orală. Titlul lor oficial este Tsang Penchen rimpoche. Penchen este adaptarea tibetană a cuvântului sanscrit pandit, însemnând erudit, mai ales unul priceput în filosofie. Acest titlu atribuie deci celor care sunt numiţi Tashi-Lama, reputaţia de filosofi mai degrabă decât cea de mistici contemplativi.

Tsang Penchen este Marele Lama al mănăstirii Tashilhumpo (prosperitate nesfârşită) de la Shigaze. De aici au primit numele de Tashi-Lama, cum îi denumesc străinii, căci acest nume nu este răspândit în Tibet.

Indiferent ce s-ar crede despre teoria populară care îi consideră pe aceşti călugări lama ca reîncarnări ale unuia şi aceluiaşi individ, pare evident că toţi cei care poartă titlul de Tashi-Lama sunt vestiţi pentru firea lor plăcută şi pentru marea lor bunăvoinţă. De acest lucru s-au convins pelerinii care i-au vizitat în secolele trecute, iar primirea ce mi-a fost făcută mie îmi îngăduie să adaug şi propria mea mărturie.

Imediat după Dalai-Lama şi Tashi-Lama, în această ierarhie se află un alt mare avatar, cel al lui Dorje Phagmo[114] care se manifestă sub forma unei femei şi al cărui tulku este Doamna Lama, stareţa unei mănăstiri situată lângă lacul Yamdok în Tibetul de Sud.

Tibetanii nu îşi închipuie că această personalitate elevată a lumii lamaiste este în mod special mai erudită în ceea ce priveşte misticismul, decât sunt cei doi eminenţi tulku-şi ai lui Chenrezigs şi Opagmed, Dalai-Lama şi Tashi-Lama. De fapt, nici un tibetan nu se aşteaptă să îi vadă pe aceşti Avatari ai Marilor Lama devenind capi ai unor şcoli filosofice, conducând discipoli de-a lungul Căii Cunoaşterii ori conferind iniţieri mistice. Emanaţii ale unor fiinţe superioare zeilor, ei

[114] **Zeiţă din panteonul tantric.**

sunt, mai presus de toate, protectori[115]. Tibetanii consideră că protecţia lor asupra Tibetului asigură prosperitate şi fericire universală, iar binecuvântările care sunt solicitate bunătăţii acestor Lama preamăriţi vor fi regăsite în avantaje concrete în această viaţă sau în alta.

[115] "Kyabon rimpoche (skyabs mgon rinpoche) '"protector valoros' este titlul cu care Dalai-Lama este cunoscut supuşilor săi. Titlul Dalai-Lama este folosit doar de către străini. Tashi-Lama are şi el dreptul la titlul de "protector valoros", dar nu îi este atribuit atât de frecvent, cu excepţia regiunii Shigaze. Discipolii câtorva Mari Lama care trăiesc departe de centrul Tibetului, se adresează maestrului lor cu numele de "protector". O astfel de măgulire nu poate fi îngăduită nici la Lhassa nici la Shigaze. O amendă mare ar fi cea mai mică pedeapsă ce s-ar abate asupra celor care ar face acest lucru sau asupra lui Lama care s-ar îngădui o astfel de numire, ce este rezervată încarnărilor divine "tulku".

Capitolul XII

MICUL ŞI MARELE VEHICUL

Hinayâna şi Mahâyâna sunt termeni familiari celor care au citit lucrări despre buddhism; de aceea ar părea de prisos să fie explicaţi. Cu toate acestea, deoarece sensul atribuit lor de către buddhişti, în special de lamaiştii iniţiaţi, diferă într-o mare măsură de cel folosit în vest, este bine în acest stadiu să ne ocupăm de semnificaţia acestor termeni.

În limbajul orientaliştilor, expresiile hinayâna (în tibetană theg meri) şi mahâyâna (în tibetană thegpa chenpo), se referă la o împărţire a buddhismului în învăţătura primitivă şi învăţături mai recente, prezentând fie dezvoltări, fie o denaturare a învăţăturii antice.

Scopul meu nu este să înfăţişez concepţiile filosofice ce caracterizează cele două "vehicule". În plus, această diviziune a lumii buddhiste în două fracţiuni evident distincte este întru totul teoretică şi doar pe departe legată de realitatea în sine.

În primul rând numele de hinayâna, "micul vehicul", dat odinioară de tradiţionalişti oponenţilor lor, nu este acceptat de către aceştia din urmă. Buddhiştii din Birmania, Thailanda şi toţi ceilalţi pe care străinii îi includ printre hinayânişti, nu se consideră - şi pe bună dreptate - inferiori co-religionarilor lor din China, Japonia şi Tibet în probleme referitoare la filosofia buddhistă. Dimpotrivă, ei declară că se află în posesia singurei doctrine autentice, cea a Theraşilor: a celor Antici.

Buddhiştii din Asia de Nord, pe care străinii îi denumesc mahâyânişti fără deosebire, sunt de regulă mai reţinuţi în acceptarea acestui titlu.

Aici mă voi ocupa doar de tibetani, mai ales de maeştrii mistici care instruiesc un damnag şi acordă iniţieri mistice şi ezoterice.

S-a spus că expresia "marele vehicul", în sensul de vehicol încăpător, indică o învăţătură mai larg acceptată de majoritatea

buddhiştilor decât cea a Anticilor, îmbrăţişată doar de puţini, ca fiind mai în măsură de a conduce credincioşii la eliberare.

Această interpretare - pe care într-adevăr nu am găsit-o răspândită în Asia - este necunoscută lamaiştilor. După părerea lor, mahâyâna trebuie înţeleasă ca un vehicul "mare" în sensul de elevat.

Dacă li se spune că elaborarea doctrinelor mahâyâna trebuie atribuită lui Asvagocha. lui Nâgârjuna, ori vreunui alt filosof buddhist, ei protestează vehement împotriva acestei opinii. Argumentul lor este că aceşti maeştrii au predicat învăţături aparţinând "marelui vehicul", dar că nu ei l-au inventat. Această învăţătură a "marelui vehicul" a existat dintotdeauna; ea este constituită din învăţături elevate pe care minţile obişnuite nu le pot înţelege. Conform lamaiştilor, de aici reiese că, în loc să fie un vehicul larg, uşor accesibil maselor, mahâyâna este mai degrabă un vehicul elevat şi puternic, accesibil doar elitei.

Misticii lamaişti nu consideră că scripturile lor canonice aparţin în întregime mahâyânei. Ei includ în cadrul învăţăturii vehiculului inferior lucrări care tratează moralitatea cotidiană, regulile disciplinei monastice şi tot ce are legătură cu acestea. Ei nu încetează să repete că eliberarea este o chestiune pur spirituală: este posedarea "cunoaşterii", eliberarea (tharpa sau tohva[116]) din iluzie, iar toate aceste precepte şi reguli contribuie la aceasta doar ca o pregătire preliminară care rafinează mintea.

Lamaiştii nu recunosc existenţa a doar două vehicule. Ei vorbesc de multe "vehicule", fiecare din sistemele filosofice pe care le includem în mahâyâna încercând să îşi sublinieze propria importanţă.

Cu toate acestea, "vehiculele" de obicei menţionate pot fi rezumate la cele care urmează:

1.Micul vehicul (theg men).

2.Vehiculul rang-sangyai-şilor, adică "al Buddha-şilor prin ei înşişi şi pentru ei înşişi", care nu predică învăţătura.

---

[116] **Scris grolwa.**

3.Vehiculul lui Changchub semspa, care dedică întreaga lor energie practicii compasiunii nemărginite şi lucrează pentru fericirea şi iluminarea omenirii.

4.Vehiculul minunat fară egal (blana med pa thegpa).

Micul vehicul, denumit mai frecvent vehiculul celor "care ascultă" (nien thös kyi thegpa), corespunde hinayânei. Acesta duce în Nirvâna minţile incapabile să înţeleagă învăţăturile subtile ale mahâyânei pe o cale foarte lungă. În plus, tibetanii spun că adepţii acestui vehicul urmăresc să se elibereze doar pe ei din durere şi suferinţă, fără să lucreze şi pentru eliberarea celorlalţi, iar din acest motiv ei sunt din punct de vedere spiritual inferiori altruiştilor bodhisattva-şi (Changchub semspa).

Judecata astfel exprimată de tibetani referitoare la cei "care ascultă" este eronată şi pleacă de la o totală lipsă de înţelegere nu numai a doctrinei buddhiste originare, dar şi a dezvoltărilor ei mistice şi filozofice în cadrul mahâyânei, după cum vom constata ulterior.

Vehiculul rang sangya-şilor, asa cum este conceput de lamaişti, este al intelectului pur. Rang sangyai-ul este un autentic Buddha. El a dobândit cunoaşterea prin experimentare, introspecţie şi contemplaţie, iar acum se bucură de fructul iluminării sale spirituale. El nu predică nici o doctrină şi nici nu face vreo muncă ce are ca scop binele celorlalţi. Portretul pe care i-1 fac lamaiştii îl prezintă ca pe un superintelectual, o fiinţă extrem de mentală în tumul său de fildeş. Numele care îi este dat uneori este "cel care înţelege o singură cauză", semnificând că înţelege Vidul, dar nu şi compasiunea. Acest personaj important nu este simpatizat în Tibet. Acolo este acuzat de egoism, iar acuzatorii săi nu par să îşi dea seama de marea lui asemănare cu eroul atât de preamărit în "învăţătura minunată în cel mai înalt grad" (blana-medpa) care se ridică la starea de non-activitate absolută.

Vehiculul Changchub semspa-ilor (sanscrită: bodhisattva) este "Marele vehicul", adică strict aşa-numita mahâyâna. Acesta este caracterizat de scopul adepţilor săi, care nu este Nirvâna, ci starea de Bodhisattva, ce caracterizează o fiinţă a cărui inimă se revarsă plină de

compasiune pentru suferinţele şi mâhnirile celorlalţi şi care are forţa de a-i ajuta. Oricum, aceasta este caracteristica sa cea mai remarcabilă. Totuşi, pentru ca această compasiune să fie recunoscută în Tibet ca fiind mahâyânică trebuie să fie însoţită de înţelegerea "Vidului". Lipsa acestei înţelegeri ar coborî compasiunea la nivelul inferior al milei obişnuite.

Tong gnid Nyingdje zung jug[117], "Vidul şi Compasiunea combinate", este motto-ul adepţilor tibetani ai acestui vehicul. Bodhisattva îşi exercită în mod practic compasiunea în momentul în care s-a eliberat din iluzia realităţii lumii aşa cum o percepem. Atitudinea sa mentală, greu de înţeles de către cei care nu au ajuns la ea ei înşişi, este descrisă cu limpezime în lucrarea intitulată "Tăietorul de diamant" (The Diamond Cutter). Acolo citim că "vremea ca Bodhisattva să ofere daruri a venit doar atunci când el nu mai este legat de nimic". Se mai spune acolo că "atunci când Bodhisattva a adus la starea de Nirvâna un număr mai mare de fiinţe decât firele de nisip de pe malurile Gangelui, el trebuie să înţeleagă că nu a salvat pe nimeni". De ce aceasta? Pentru că dacă el crede că a eliberat un număr oarecare de fiinţe, el păstrează încă ideea de "sine" separat, iar în acest caz nu ar fi un Bodhisattva.

Acestea sunt învăţături confuze, ale căror termeni suni traduşi în limbile occidentale cu dificultate şi necesită, în acelaşi timp, lungi comentarii.

Cel de al patrulea vehicul este blana med pa thegpa, literal "nu există un altul superior". Adepţii acestuia susţin, printre alte învăţături, faptul că Nirvâna şi lumea fenomenală (nangsi[118]) sunt în esenţă identice, două aspecte ale unuia şi aceluiaşi lucru, sau mai degrabă, două moduri la fel de iluzorii de a vedea Realitatea.

Separat de aceste patru vehicule, mai există vehiculul mistic (snags kyi thegpa). tantric sau magic (rgyudkyi thegpa) şi altele.

---

[117] **Scris stong nidsning rdje zoung hjug.**
[118] **Scris snang srid.**

Rolul şi personalitatea unui bodhisattva sunt înţelese în mod diferit în cadrul acestor numeroase vehicule, dar toate îi atribuie un loc important şi este un lucru obişnuit ca un aspirant să primească angkur-ul bodhisattva-şilor înainte de a fi admis la "iniţierile" mistice.

Este incert dacă bodhisattva-şii au constituit sau nu un subiect al predicilor lui Buddha. Poveştile vieţilor sale anterioare - Jakata - în care el apare ca un bodhisattva, sunt în mod evident invenţia unui ordin inferior de discipoli care au remodelat relatările hinduse sau au inventat altele de acelaşi fel. În plus, comportamenul lui Buddha istoric a fost scutit de excentricităţile prin care se disting mulţi bodhisattva. Nici învăţătura lui nu îi încurajează. Modelul pe care îl aşează în faţa discipolului este figura înţeleptului care a aruncat definitiv cele zece lanţuri[119], care a atins seninătatea neclintită a minţii şi care trăieşte în Nirvâna.

Prin urmare, acei buddhişti a căror minte nu s-a putut ridica la înălţimea acestui gen de perfecţiune spirituală au făcut din bodhisattva un erou fantastic a cărui compasiune excesivă se exprimă adeseori în acţiuni neverosimile, uneori chiar în fapte supărătoare pentru bunul simţ, de-a dreptul crude sau imorale.

Cea mai cunoscută poveste a unui bodhisattva, cea care stoarce lacrimi de la mii de simpli credincioşi din cel mai îndepărtat capăt al tropicalului Ceylon până în stepele nordice ale Mongoliei, este cea a lui Vessantara.

Vessantara a făcut un jurământ să nu refuze niciodată să dea orice i s-ar cere, pentru ca prin această acumulare de sacrificii şi fapte bune să ajungă vrednic de a deveni un Buddha.

Fiind prinţ şi moştenitor al tronului, el dărui unui rege duşman nestemata magică ce asigura prosperitatea şi victoria în regatul tatălui său[120]. Aflat în posesia talismanului, duşmanul invadează ţara şi îi masacrează locuitorii. Liniştea eroul nostru nu a fost în nici un fel

---

[119] Cele zece lacăte care împiedică fiinţa să atingă eliberarea finală sunt: (1) Credinţa în "sine"; (2) îndoiala: (3) Credinţa în eficacitatea ritualurilor şi *a* ceremoniilor; (4) Dorinţele carnale; (5) Mânia; (6) Dorinţa de a trăi într-o lume mai puţin materială decât a noastră (lumea formei pure); (7) Dorinţa de a trăi într-o lume mai subtilă (lumea fără formă); (8) Mândria; (9) Neliniştea; (10) Ignoranţa. (6) şi (7) pot fi interpretate ca ataşamente pentru existenţa în forme mai elevate şi totuşi să continue să trăiască viaţa personală. Acestă dorinţă este legată de credinţa într-un "eu" separat.

[120] Într-o altă versiune piatra preţioasă este înlocuită cu un elefant alb.

tulburată de acest dezastru. El rămăne credincios jurământului său - acesta este singurul lucru important. Miniştrii tatălui său arată foarte puţină preţuire pentru o astfel de virtute transcedentală şi îl exilează. Soţia sa credincioasă insistă să îi împărtăşească soarta, împreună cu cei doi copii ai lor, şi astfel ajung să trăiască în pădure, într-o colibă mică şi sărăcăcioasă, într-o zi îşi face apariţia un brahman bătrân, care nu avea pe nimeni să îl slujească şi cere copiii lui Vessantara ca slujitori ai săi. Acesta îi dă brahmanului de îndată şi cu dragă inimă. Fetiţa şi fratele ei îşi imploră tatăl să îi ţină la el deoarece brahmanul cel crud îi tratează brutal, dar prinţul nu vrea să îşi calce jurământul. Chiar se felicită pentru că a avut un prilej atât de minunat de a manifesta perfecţiunea caritătii sale. Curând i se oferă un alt prilej: de această dată el o dă pe soţia sa. Până la urmă. el acceptă să îi fie scoşi ochii pentru a fi daţi unui orb care "i-ar putea folosi să înlocuindu-şi proprii săi ochi şi astfel să îşi recapete vederea".

Autorii acestor povestiri aveau o cu totul altă concepţie despre drepturile capului familiei. Pentru ei, acesta era deţinătorul legiuit al soţiei şi al copiilor săi. Prin faptul că i-a dat brahmanului, el pur şi simplu a dispus de ceea ce îi aparţinea. Prin urmare, acest act al lui bodhisattva nu îi supără; ei consideră mai degrabă că este un act de renunţare la ceva foarte drag - de aici măreţia sacrificiului. Aceste noţiuni necivilizate fiind în prezent schimbate considerabil, chiar şi la noţiunile strâns legate de cultura veche, admiratorii lui Vessantara afirmă frecvent că soţia şi copiii săi au consimţit la acel sacrificiu.

Bineînţeles că povestea se termină cu bine; brahmanul cel bătrân era un zeu care şi-a luat acea înfăţişare deoarece dorea să îl pună la încercare pe Vessantara. El îi redă soţia şi copiii, un alt zeu "îi înapoiază ochii, care acum sunt mai frumoşi ca niciodată"[121], iar regele duşman îi restituie nestemata.

Suntem tentaţi să ne întrebăm dacă nu cumva conştiinţa autorilor acestor povestiri nu a protestat în mod involuntar şi nu a dorit să

[121] **O altă poveste repetă acelaşi miracol. Prinţului Kulana i s-au scos ochii din ordinul reginei, soacra lui trădătoare, al cărui amant a refuzat să devină. Virtutea lui a fost în final recompensată, iar ochii îi sunt înapoiaţi.**

împiedice ca victimele prea-milostivului lor erou să sufere. Totuşi, eu cred că tolerarea acestei opinii ar fi o greşeală, deoarece pentru autori doar prinţul prezintă interes, doar pe el nu au vrut să îl lase în voia adversităţilor soartei. Ceilalţi erau numai figuranţi care nu prezentau nici un fel de interes.

Astfel de lucruri se petrec frecvent, nu numai în poveşti, dar şi în realitate. Caritatea excesivă pe care un bodhisattva o priveşte ca pe o îndatorire a sa se transformă uneori în nimic altceva decât într-un egoism monstruos.

Unii lama mistici refuză să recunoască această istorisire ca fiind legată de mahâyâna, oricât ar fi de renumită pe teritoriul ţării lor. Mi-au spus că are toate caracteristicile "micului vehicul". Eroul ei doreşte ca el să se bucure de extazul de a răspândi fericire şi iluminare în lume; el nu s-ar desfăta la fel de mult dacă aceeaşi fericire şi iluminare ar fi dăruite lumii de către un alt Buddha. El este plin de credinţă în realitatea "sinelui" şi, de asemenea, îl priveşte pe Buddha ca pe o persoană. El nu a înteţes natura lui reală ca fiind cea a "înţelepciunii" universale. Pe de altă parte, aceiaşi lama acceptă faptul că există astfel de povestiri despre bodhisattva care reprezintă spiritul mahâyânic. Cea care urmează este foarte cunoscută în ţările buddhiste:

Un tânăr prinţ rătăcea printr-o pădure (se spune că ar fi Buddha istoric într-una din vieţile sale anterioare). O secetă neobişnuită secase toate izvoarele, albiile râurilor nu erau decât nisip şi prundiş, frunzele copacilor erau prefăcute în praf de arşiţa cotropitoare a soarelui, iar toate animalele fugiseră în alte părţi. În mijlocul acestei singurătăţi, prinţul văzu într-un hăţiş din apropiere o tigroaică slabă care era pe moarte, cu puii în jurul ei. Sălbăticiunea îl vede şi ea. În ochii ei se poate citi dorinţa arzătoare de a se arunca asupra prăzii atât de apropiate şi astfel să îşi hrănească puii pe care nu-i mai poate alăpta şi care vor muri în curând de foame ca şi ea. Dar îi lipseşte forţa ca să se ridice şi să facă saltul. Rămase întinsă, o fiinţă vrednică de milă în suferinţa ei maternă şi în dorul ei de viaţă.

Văzând aceasta, tânărul prinţ cuprins de o compasiune plină de iubire, iese de pe cărare, înaintează spre tigroaica ce nu-l poate ataca şi îi oferă propriul corp ca hrană.

Cea mai frumoasă parte a acestei poveşti, este că desconsideră obişnuitul miracol din final. Nu intervine nici o divinitate, prinţul este devorat de viu, iar peste misterul ce ar putea urma cade cortina.

După toate probabilităţile, aceasta este doar o legendă, şi totuşi cred - nu întru totul neîntemeiat - că o acţiune de acest fel ar putea într-adevăr să se petreacă. Este dificil să pătrundem înţelesul adâncimilor compasiunii şi ale renunţării de sine la care au ajuns unii mistici buddhişti.

Faptă esenţialmente mahâyânică, ce stârneşte veneraţia maselor lamaiste faţă de bodhisattva-şii mistici cum este Chenrezigs, este renunţarea la Nirvâna.

Într-adevăr, câştigând datorită virtuţii lor dreptul de a intra în Nirvâna, altruismul lor arzător, viu şi puternic îi face să renunţe la acest drept pentru a continua să îşi ajute semenii muritori - lucru pe care Buddha-şii care au ajuns în Nirvâna nu îl mai pot face.

Succesul acestei elucubraţii sentimentale a fost enorm în Tibet. Întâlnim un ecou al lui în numeroasele rituri în timpul cărora sfinţii Lama şi alţi eroi sunt implorați să nu intre în Nirvâna pentru a continua să-şi protejeze semenii. Nu poate fi imaginat nimic care să fie mai în dezacord cu învăţătura dată de buddhism decât ideea că Nirvâna poate fi respinsă.

Este posibil să se renunţe la intrarea într-un paradis care este un loc stabilit, dar Nirvâna este, în esenţă, starea produsă de la sine prin dispariţia ignoranţei, iar cel care a ajuns la Cunoaştere, nu se poate împiedica, oricât de mult ar dori, să fie ceea ce este[122].

Maeştrii mistici nu au o înţelegere greşită asupra acestui punct şi fară să ţină seama de popularitatea lor, aceste noţiuni eronate referitoare

---

[122] **Cu toate acestea nici ideea de a renunţa la nirvâna nu este întru-totul eronată. Contradicţiile care se ivesc şi care sunt de nedepăşit pentru o minte obişnuită, dispar în momentul atingerii unui alt nivel de conştiinţă. (N.t.)**

la componentele unui bodhisatthva nu îşi află locul în învăţăturile date unui discipol care a fost admis la iniţieri la nivelele mai înalte.

Dorinţa de a deveni un Buddha indică pentru ei o neînţelegere totală a ceea ce ei numesc “mintea unui Buddha”. Buddha umani sau cei care sunt în stare să apară sub diferite alte forme în alte lumi sunt doar manifestări (tulku) ale acestei “minţi” pe care trebuie să ne ferim să ne-o imaginăm ca pe o “persoană”.

Unii lama se folosesc de parabole neobişnuite pentru a-şi exprima părerea referitoare la eforturile legendarilor bodhisattva şi ale celor care şi-ar dori să îi imite.

Imaginează-ţi, mi-a spus unul dintre ei, că în timp ce soarele străluceşte, un om este hotărât până la îndărătnicie să aprindă o lampă, lampa lui, pentru a asigura lumină pentru el sau pentru altcineva. În van i se atrage atenţia că este ziua în amiaza mare, că soarele îşi revarsă strălucirea asupra tuturor lucrurilor. El refuză să beneficieze de acestă strălucire, ceea ce el vrea este o lumină produsă de el însuşi. Este foarte posibil ca nebunia acestui om să se datoreze faptului că el nu percepe lumina soarelui; pentru el aceasta nu există, deoarece un ecran opac îl împiedică să o perceapă. Ce este acest paravan? Este dragostea prea mare pentru eu-l propriu, pentru personalitatea şi pentru propriile îndeletniciri, pentru raţionamentul (rtogpas) cel diferit înţelegerea adevărată (rtogpa).

Aici avem întregul misticim tibetan, învăţătura sa fundamentală este: nu este nimic de “făcut” ci de “desfăcut”. Am spus şi în alt loc că lama din ordinul contemplativ compară pregătirea spirituală cu un proces de curăţire sau de plivire. În timp ce o elită puţin numeroasă de gânditori profesează aceste idei şi altele similare, credinţele populare referitoare la bodhisattva se zbat în mlaştina absurdităţii şi dau naştere multor incidente comice.

În prezent ele îi înzestrează pe unii lama cu mijloacele prin care să justifice nepotrivirile de comportament menite să îi supere pe credincioşi şi prin care să le trasforme în fapte lăudabile, pline de abnegaţie şi dăruire. Vom vedea cum se petrece acest lucru.

Lama-conducătorul unei grupări, al unei linii de maeştrii sau doar stareţul unei mănăstiri, dar în orice caz un tulku[123] - răspândeşte în mod inteligent zvonul că, după ce a ocupat acelaşi scaun de abate sau orice alt post în timpul reîncarnărilor sale succesive, a ajuns acum la cea din urmă. Perfecţiunea sa spirituală a atins stadiul final; după moarte el va intra în Nirvâna.

Care va fi soarta credincioşilor pe care i-a protejat în ultimele secole, acum că sfântul lama sau marele magician care îl întrupa va înceta să se mai nască în această lume? Ce se va alege de aceşti orfani acum abandonaţi şi lăsaţi în voia nenumăratelor feluri de spirite rele pe care prea-puternicul şi binefăcătorul lama fusese în stare să le ţină la distanţă? Turma de credincioşi va fi de acum decimată de molime, grindina le va distruge trupurile şi mulţimi întregi de morţi nu vor putea ajunge în Paradisul Marii Beatitudini, deoareace până atunci lama înlesnea aceasta îndeplinind ritualurile necesare pentru cei ale or familii puteau să îi răsplătească cu generozitate serviciile.

Marele Lama nu poate să prevadă toate aceste calamităţi fară strângere de inima. Pentru a nu îngădui ca mirenii şi călugării să sufere de pe urma fericitei sale eliberări, el se va sacrifica pe sine. Va renunţa la Nirvâna şi va continua să se renască. Dar cum pot fi oprite efectele nobilei sale perfecţiuni să-şi urmeze cursul şi să îl ia din această lume? Există o singură şi foarte dureroasă cale: să se abată de pe calea virtuţii şi să comită, plin de resemnare, un păcat.

Atunci când lama a depus jurământul celibatului, adesea păcatul ales pentru a fi comis constă în luarea unei soţii, în mod oficial sau altfel.

Căsătoria Marelui Lama al grupării Karmapa, ai cărui predecesori, începând din secolul al doisprezecelea au fost celibatari, este atribuită unei astfel de manifestări de compasiune. Aş adăuga faptul că tibetanii, oameni mucaliţi din născare în ciuda aspectului lor rustic şi al superstiţiilor, îi acceptă pe aceşti prea-compasivi lama într-un spirit de zeflemea.

---

[123] **Călugări lama pe care străinii îi numesc incorect Buddha-şi în viaţă. Vezi cartea Cu mistici şi magicieni în Tibet.**

Am jucat odată, fără voie, un rol în una din aceste comedii. Trebuie să-mi fie scuzat faptul că nu menţionez numele protagonistului, un bărbat drăguţ şi foarte inteligent, un prieten al progresului şi care are cunoştinţe printre europenii stabiliţi la graniţa cu China. Deoarece este posibil ca ei să citească aceste rânduri şi să le traducă, consider că discreţia este indispensabilă.

La acea vreme, mă aflam la mănăstirea Kum Bum. Într-o zi, mi-a fost adus la cunoştiinţă faptul că o doamnă din Lhassa călătorea prin părţile acelea şi dorea să mă vadă. Am primit-o cu inima deschisă. În timpul discuţiei, am aflat că era soţia "morganatică" a unui tulku, stareţul unei mănăstiri bogate a grupării Bonetelor Galbene, a cărui compasiune l-a făcut să aleagă mariajul ca mijloc de a renunţa la Nirvâna. Doamna era luxos îmbrăcată şi foarte fermecătoare. O expresie particulară a feţei ei mi-a atras atenţia.

După ce a plecat, i-am spus servitorului care mi-o prezentase:

"Femeia aceea avea ceva neobişnuit. Este o Ihamo (zeiţă) care şi-a luat formă omenească."

Am făcut acestă remarcă în glumă şi am fost uimită să văd că a fost primită cu cea mai mare seriozitate.

Bărbatul căruia îi vorbisem era originar din Lhassa şi îl cunoştea foarte bine pe soţul frumoasei mele vizitatoare, fiind omul lui de încredere cu mulţi ani în urmă. Mă întrebă plin de nerăbdare.

"Este într-adevăr aşa, venerabilă doamnă că aţi observat semne deosebite la ea?"

"Bineînţeles", am răspuns eu, continuând gluma; "este o Ihamo încarnată. Faţa ei are o nuanţă albăstrie."

Pielea unor femei tibetane care sunt mai brune are uneori o nuanţă uşor albăstruie sau liliachie[124]. Se presupune că acest fapt arată că femeia care prezintă această particularitate este o zeiţă încarnată.

"Înseamnă că Lama a avut dreptate în ceea ce a văzut la Lhassa", spuse servitorul.

---

[124] **Nu trebuie să ne închipuim că toate femeile tibetane au pielea închisă la culoare. Multe femei din proviciile centrale au pielea albă şi diferă de femeile chineze deoarece au obrajii roşii.**

La cererea mea, îmi spuse povestea fostului său stăpân. Acesta era într-una din casele sale din Lhassa. Într-o zi, când se plimba pe terasa casei[125] sale, el observă o tânără femeie care cosea pe unul din acoperişurile casei vecine.

Lama, un bărbat robust, în vârstă de aproximativ treizeci de ani, fără să aibă nimic de făcut în oraşul sfânt, probabil că trecea prin unul din cele momente de singurătate apăsătoare când nu se putea abţine să nu viseze la o zeiţă necunoscută. Atât a doua zi, cât şi în ziua următoare o văzu din nou în acelaşi loc. Fără să stea mult pe gânduri, el îşi trimise omul de încredere - cel care îmi spunea povestea - la părinţii fetei pentru a-i cere mâna. El îşi justică cererea explicându-le că el a descoperit, datorită clarvederii sale paranormale, semne care arătau că fata era o zeiţă încarnată. În plus, el a înţeles în timpul meditaţiilor sale profunde că trebuie să se căsătorească cu ea ca să nu intre în Nirvâna, spre folosul celor din jur.

Astfel de declaraţii venite de la un Mare Lama şi susţinute de daruri substanţiale, nu puteau să nu-i convigă pe oamenii umili a căror fiică era "zână" în această lume. Ei şi-au dat de îndată consimţământul.

În acest fel, s-a întâmplat ca vorbele mele să se dovedească o confirmare valoroasă a afirmaţiilor lui Lama. Eu observasem pe faţa soţiei sale faimoasele "semne" de care până atunci probabil că numai el îşi dăduse seama. Nu am putut să-mi iau cuvintele înapoi... doamna era o zeiţă exilată.

Nu a durat mult până când părerea căreia îi dădusem glas să ajungă la urechile ei şi până la urmă, a fost adusă la cunoştinţa lui Lama însuşi. Acesta a fost în mod clar încântat, după cum am descoperit foarte curând din valoarea cadoului pe care mi l-a trimis, în schimbul celor câteva daruri mici pe care le-am dăruit soţiei sale.

Doi ani mai târziu am fost oaspetele lui în mijlocul singurătăţilor din Tibetul de Nord unde se ridică mănăstirea lui, pe unul din versanţii care înconjoară o vale pustie şi care e plină de comori de artă acumulate timp de secole.

---

[125] **Casele din Tibet au acoperişurile plate; climatul plăcut al ţării face posibilă folosirea lor permanentă pentru muncă sau pentru conversaţii.**

Eroina acestei întâmplări trăia într-o casă de vară încojurată de grădini, în apropierea mănăstirii. Indiferent dacă era zeiţă sau nu, disciplina monastică interzicea ca locuinţa ei să se afle în incinta mănăstirii..

Ea mi-a arătat bijuteriile, hainele din brocart scump şi stofele ţesute cu fir de aur... o prosperitate nesigură căreia i-ar putea pune capăt oricând moartea soţului ei sau sfârşitul capriciului său pentru ea.

Comiterea o dată a păcatului care l-a privat de Nirvâna este suficientă pentru a asigura reîncarnarea Marelui Lama spre binele celor care îl urmează. Repetarea acestui păcat ar fi de prisos şi aliata lui Lama în această activitate caritabilă ar deveni astfel inutilă. Călugării care nu au îndrăznit să protesteze împotriva voinţei stareţului lor, ar fi primi cu bucurie vestea îndepărtării tinerei soţii, a cărei prezenţă în imediata apropiere a mănăstirii este o încălcare a disciplinei grupării lor.

Masa impunătoare a vastei mănăstiri, cu templele, cu venerabilele palate, cu locuinţele sale izolate construite semeţ pe culmile învecinate eclipsau sărăcăcioasa reşedinţă de vară care se ascundea în umbra mănăstiri. Sărmana zeiţă!

Deşi tibetanii îi ridiculizează în mod discret pe Lama care folosesc căsătoria ca pe un mijloc de a evada din Nirvâna, totuşi dovedesc o indulgenţă considerabilă în judecarea comportamentului lor. Indulgenţa lor se datorează în parte faptului că principiile morale tibetane nu dramatizează iubirea. Poate din cauză că tibetanii se supun, chiar incoştient, influenţelor învăţăturilor religioase care acordă minţii o importanţă mai presus de orice altceva, ei consideră manifestările pasiunii senzuale atât ca fiind banale cât şi ca prezentând doar un slab interes .

Cu toate aceste indulgenţa arătată tulku-şilor care într-un fel sau altul violează regulile monastice, izvorăşte din teama nedesluşită pe care aceştia o inspiră aproape întotdeauna, chiar şi tibetanilor puţin superstiţioşi. Se presupune că ei posedă puteri supranaturale şi magice care le dau posibilitatea să descopere ce se spune despre ei şi să se răzbune în mod corespunzător. Ei mai cred că cel care îl critică pe Lama

- protectorul său - rupe legăturile psihice ce îi leagă şi astfel se privează automat de protecţia lui.

Mai poate fi adăugat faptul că masele de credincioşi în general nu se aşteaptă ca Marii Lama să fie sfinţi sau să ducă o s. viaţă ascetică. Acest lucru este cerut doar anumitor sihaştri. Statutul înalt acordat tulku-şilor este bazat, după cum am afirmat deja, pe credinţa că aceştia posedă forţa de a-i proteja în mod efectiv pe cei care îi urmează, sau în cazul lui Dalai-Lama, al lui Tashi-Lama şi al altor câtorva personalităţi venerabile, de a proteja întregul Tibet, oameni, animale şi restul. De aceea, li se cere să exercite acest rol protector cât de bine le este cu putinţă; mijloacele şi metodele sunt lăsate la alegerea lor, deoarece masele nu se consideră capabile de a le înţelege gândurile.

Capitolul XIII

ADEVARATA INIŢIERE

Ceea ce s-a spus până acum cu privire la "iniţierile" lamaiste şi la exerciţiile legate de acestea poate determina cititorul să îşi imagineze că termenul "iniţiat"(cu sensul atribuit lui în alte ţări de către autorii occidentali) nu se aplică fiecăruia dintre numeroşii tibetani care au primit unulsau altul din angkur-ur e rituale conferite în ţara lor.

Menţionez încă o dată[126] că angkur-ul în sine nu este menit să comunice cunoaşterea, ci mai exact să transmită puterea de a îndeplini vreo acţiune psihică sau mentală. În angkur-urile mistice, acestă putere poate fi interpretată ca punerea cu inteligenţă în practică a exerciţiilor potrivite pentru dezvoltarea facultăţilor necesare atingerii iluminării spirituale. Iluminarea spirituală, exprimată de tibetani folosind termenii tharwar gyounva (a deveni liber), este rodul unei experienţe mistice individuale care nu poate fi transmisă, şi nu rodul unui ritual.

În biografia lui Milarepa găsim dovada că această interpretare este şi cea a călugărilor lama din secolele trecute. Citez acesta lucrare şi o prefer multor altor lucrări capabile de a oferi aceeaşi dovadă, deoarece a fost tradusă în limbile engleză şi franceză, şi astfel cititorii vor putea să o consulte.

Marpa, marele lama tantric care respecta atât de mult ritualurile şi care era guru-l lui Milarepa, nu desconsideră nici angkur-urile şi nici instruirea ezoterică. Cu toate acestea, după fiecare ceremonie, el nu uită să-şi trimită discipolii înapoi în peştera sau coliba lor, unde să mediteze în singurătate. Apoi când îi recheamă să vadă rezultatele meditaţiilor

---

[126] **Mă repet deoarece acum este vorba despre cel mai caracteristic aspect "al iniţierilor" lamaiste.**

lor, lama se bazează doar pe rezultate acestora pentru a descoperi dacă discipolii săi au reuşit într-adevăr “să afle”, indiferent de iniţierea pe care au primit-o.

Oricât de heterortodocşi ar putea fi în multe alte privinţe, lamaiştii au păstrat vii câteva principii esenţiale ale buddhismului, în special cel exprimat de următoarele cuvinte ale Iui Buddha: “Fii propiul tău ghid şi propia ta torţă”, al cărui ecou fidel îl găsim în Tibet: "Oamenii caută protectori şi ghizi în afara lor şi astfel cad în durere şi suferinţă’’[127].

Aceste principii par să aibă o şi mai mare influenţă printre asceţii contemplativi din Tibet decât printre coreligionarii lor din ţinuturile sudice. De exemplu, în timp ce aceştia din urmă afirmă că în absenţa unui Buddha pe pământ, nimeni nu poate să atingă starea de arahan, fiinţă pe deplin iluminată şi care intră încă din timpul vieţii în Nirvâna, misticii lamaişti cred că prezenţa materială a unui Buddha propovăduitor nu este în nici un caz indispensabilă obţinerii Cunoaşterii. După părerea lor, învăţătura există, iar fiinţa care este pregătită poate să o descopere prin meditaţie. Ea este capabilă să repete, în interiorul său, experienţele spirituale ale lui Buddha, chiar în absenţa cărţilor în care este scrisă învăţătura şi a călugărilor lama care deţin.

Într-un cuvânt, aici avem adevărata “iniţiere" aşa cum este concepută de maeştrii misticismului tibetan. Cu toate acestea având sau nu motive întemeiate, ei îşi păstrează cu grijă, doar pentru ei. ideile asupra acestui subiect. Această concepţie despre iniţiere constitue unul dintre secretele profunde ale învăţăturii lor ezoterice.

Dar, după cum mi-a spus un lama cu mult spirit: “Esoterismul începe doar acolo unde înţelegerea nu mai poate ajunge; este un alt nume pentru ignoranţă. O minte pătrunzătoare şi cercetătoare descoperă toate lucrurile.”

Lecţiile date prin intermediul numeroaselor povestiri despre autoiniţiere sunt uşor de înţeles, chiar fără a fi înzestrat cu o perspicacitate excepţională. Voi menţiona o astfel de povestire ale cărei

---

[127] **Text al ritualului liturgic.**

detalii, sunt revelatoare chiar luate separat de problema în discuţie pentru că nu e lipsită de interes în ceea ce priveşte obiceiurile tibetane.

Nu l-am cunoscut pe Tashi Dadul, dar am toate motivele să cred că povestea lui este absolut autentică pentru că poartă pecetea mentalităţii tibetane şi pentru că mi-a fost relatată de oameni de încredere. Totuşi, deşi este posibil ca unele detalii să fi fost denaturate, ea este valoroasă mai ales prin aceea că ne oferă informaţii asupra modului în care tibetanii privesc "iniţierea".

Tashi Dadul era un Gyarong-pa[128]; el aparţinea clasei mijlocii a populaţiei laice tibetane ai cărei membrii, cu câteva excepţii, se ocupau de comerţ. Tânăr şi arătos, căsătorit cu o soţie iubitoare şi de familie bună, tatăl unui băieţel de trei ani şi conducătorul unei afaceri prospere, Dadul avea, cum se spune, totul pentru a fi fericit. Şi, într-adevăr, a fost foarte fericit până într-o zi când a descoperit pe puternicul său corp primele semne de lepră.

Nimeni din familia lui sau din a soţiei sale nu fusese atins vreodată de această boală îngrozitoare. El aşteptă, observând cu nelinişte semnele fatale, dar curând fu imposibil să mai aibă vreo îndoială. Consultă doctorii din cartier, apoi pe cei din alte districte, cei a căror reputaţie şi măiestrie au ajuns la urechile lui şi în final a întreprins o călătorie lungă pentru a căuta ajutor la doctorul unui spital misionar de la graniţa cu China. El se gândi că poate medicul alb cunoaşte remedii necunoscute tibetanilor şi chinezilor.

Totuşi albul s-a declarat la fel de neajutorat ca şi colegii săi asiatici.

A examinat el oare pacientul? - Bineînţeles că cel care mi-a spus povestea nu ştia aceasta, dar mi-am amintit un caz tragic, asemănător acestuia, un bărbat încă tânăr care venise să mă vadă la mănăstirea Kum Bum. Şi el fusese la spitalul europeanului din China, dar el a început prin a întreba, fară tact:"Aveţi vreun medicament care să vindece lepra?" Răspunsul a fost negativ şi tăios. O mulţime de pacienţi aşteptau în hol, şi astfel a trebuit să plece fară să mai insiste, i-am recomandat să se întoarcă şi să se lase examinat de doctor, fără să-i spună că el crede

[128] **Numele dat membrilor triburilor tibetane stabilite în văile chineze de la graniţa cu Szechuan.**

că are lepră. Poate că simtomele pe care le prezenta erau cele ale unei boli curabile.

Relatez acest incident personal pentru a preîntâmpina asocierea ideii de miraculos cu povestea lui Dadul. Orice element miraculos pe care aceasta îl conţine are o natură exclusiv spirituală.

Pierzându-şi orice speranţă în ştiinţă, Tashi Dadul, ca mulţi oameni disperaţi, se întoarse spre religie. Totuşi, spre deosebire de alţii, el nu se aştepta la ceva de genul unei minuni; considerând că boala sa este incurabilă, el se gândea doar să se pregătească pentru moarte. De asemenea, voia să dispară pentru a nu oferi privirilor celor de acasă - şi în special tinerei sale soţii - priveliştea creaturii hidoase ce urma să devină.

Mergând la un pustnic, el îi ceru binecuvântarea şi o metodă de meditaţie. Pustnicul îl ţinu lângă el o perioadă apoi îl sfătui să mediteze asupra lui Jigsjied (Cel Teribil), Marele Yidam al grupării Bonetele Galbene.

Trăind într-o singurătate absolută, nu ar fi necesară nici o altă practică devoţională; iniţierea în aceasta ar fi deajuns. Apoi lama îi conferi “pacientului” angkur-ul lui Jigssjied, îi explică parţial simbolul formei şi atitudinii Yidam-ului şi îl lăsă să plece.

Dadul puse ordine fără întârziere în afacerile cu cei vii pe care urma să îi părăsească pentru a merge în mormânt. Îşi lăsă bunurile unei rude, i-l încredinţă pe fiul său şi sarcina de a satisface nevoile soţiei sale atâta timp cât rămânea văduvă. În plus, o eliberă de orice obligaţie faţă de el, astfel să se poată recăsători dacă dorea.

Povestea nu insistă asupra sentimentelor nefericitului bărbat, datorate retragerii din lume în plină maturitate. Tibetanii nu sunt generoşi în detalii în ceea ce priveşte emoţiile profunde ale unei persoane. Manifestările sentimentale ale lui Milarepa sunt neobişnuite în ţara sa aspră... dar de fapt, Jetsun Milarepa a fost poet.

Dadul îşi construi un refugiu la o distanţă de câteva zile de mers de satul său, ridicând un zid de piatră în faţa intrării unei peşteri încăpătoare. El alesese un loc lângă coasta dealului şi lângă un râu care

se revărsa în vale. Nu i-a fost foarte greu să devieze o porţiune din râu şi să o facă să curgă pe lângă locaşul lui; apoi a astupat cu pământ spaţiile goale dintre pietrele care alcătuiau zidul. în interiorul locuinţei, el a întins de-a lungul zidului o învelitoare făcută din păr de iak, asemănătoare cu materialul din care păstorii nomazi îşi fac corturile. Construi un al doilea zid exterior în spatele căruia cei care vor veni de două, trei ori pe an pentru a-i aduce mâncare să îşi poată depozita sacii cu provizii şi combustibil fără să îl vadă pe locuitorul colibei. Apoi, încă ajutat de cei care l-au însoţit, adună în peşteră proviziile aduse: învelitori, covoare, perne şi articole de îmbrăcăminte[129].

Dadul nu se afla în pustietate pentru a duce o viaţă austeră, ci doar să moară acolo; prin urmare, nu avea nici o cauză să se lipsească în ultimele sale zile de confortul pe care i-1 oferea soarta.

Când totul a fost aranjat, prietenii săi s-au întors în sat. Din pragul viitorului său mormânt, îi privi plecând şi auzi clinchetul clopoţeilor legaţi de gâturile cailor stingându-se treptat. Apoi călăreţii dispărură în depărtări şi se făcu linişte

Era singur cu moartea ascunsă în el. Se prosternă în direcţia în care locuia lama care l-a iniţiat în ritualul lui Jigsjred, apoi intrând în peşteră, se prosternă din nou în faţa unei tanka (o pictură fară ramă desenată pe un sul de pânză) ce o reprezenta pe înfricoşitoarea zeitate şi se aşează pe divanul unde corpul său distrus de lepră, urma să zacă într-o bună zi fară suflare, simplă mâncare pentru insecte şi viermi.

Trecură zile, apoi săptămâni. La sfârşitul celei de a patra luni, doi oameni i-au adus nişte provizii. Dadul îi auzi descărcându-şi animalele şi aşezând sacii în anticamera locuinţei lui. Erau invizibili, deşi atât de aproape de el.

A avut Dadul vreo dorinţă de a-le vorbi, de a afla ce s-a ales de cei dragi lui, soţia şi fiul său, de a întreba dacă se gândea cineva la el, sau dacă numele lui a fost rostit în propia sa casă, povestirea nu răspunde la asemenea întrebări.

---

[129] **Această sihăstrie a fost construită ca o copie a celor folosite de pustnicii care practicau izolarea completă. Pentru descrierea locuinţelor lor, vezi cartea Cu mistici şi magicieni in Tibet.**

În Tibet există obiceiul ca cei care aduc mâncare sau orice altceva pustnicilor retraşi din lume să nu vorbească cu ei. Bărbaţii văzură fumul ridicâdu-se deasupra zidului care închidea camera pustnicului; au concluzionat că era în viaţă şi au plecat fară o vorbă.

Anii trecură, cincisprezece-douăzeci de ani. Dadul încă mai trăia, iar boala nu-i provocase nici un fel de suferinţă. Era aproape uitat de cei din satul său, cu excepţia rudei sale căreia îi încredităse averea şi care îi trimitea cu conştiinciozitate o cantitate abundentă de alimente şi îmbrăcăminte. Soţia sa se recăsătorise. Fiul său, şi el căsătorit, nu mai păstra nici o amintire despre tatăl său de care s-a despărţit în copilărie. Tot ce ştia băiatul era că tatăl lui trăia în ermitajul său, fără îndoială o fantomă înspăimântătoare, care avea carnea mâncată de îngrozitoarea lepră.

Fiul său venise de câteva ori cu un servitor pentru a-i împrospăta proviziile, dar niciodată nu l-a văzut pe tatăl său, nici nu a încercat să îi vorbească. Datina nu permitea acest lucru. Rotocoalele de fum care se încolăceau în aer transmiteau mesajul... sihastrul era încă în viaţă.

Absorbit în meditaţii, tot aşa cum rudele şi prietenii săi erau adânciţi în preocupări materiale, Dadul îi uitase, aşa cum şi ei îi uitaseră pe el.

Jigsjied devenise pentru Dadul o prezenţă continuă. Mai întâi, îl invocase în faţa imaginii pictată pe pânză, rostind cuvintele rituale învăţate în timpul “iniţierii” sale. Apoi, Cel Teribil însuşi îi apăru şi îi vorbi. Mai târziu, viziunea formei dispăru şi Dadul întrezări în locul zeităţii simbolice, pe care o privise adevărurile pe care le personifica această zeitate: dorinţa, setea de simţire, acţiunea, moartea care inevitabilă îi urmează şi dorinţa supravieţuind distrugerii, care renaşte apoi după ce precedenta creaţie a fost nimicită şi dând naştere la noi forme menite să moară la rândul lor.

Jigsjied şi extraordinara sa soţie ce-l îmbrăţişează nu erau o pereche de iubiţi înspăimântători, ci lumea formelor şi cea a ideilor îmbrăţişând Vidul şi zămislind apariţii zadarnice, care erau apoi permanent înghiţite de Vid.

Dadul percepea freamătul înfiorat a nenumărate fiinţe, victime ale diferitelor feluri de existenţă personală, ale luptei de a păstra acel “eu” inexistent pe care Jigsjied distrugătorul îl răpeşte de la ele pentru a-şi face din el coliere de cranii, acel “eu” pe care l-a înapoiat lor cu complicitatea soţiei sale: dorinţă, pentru a-1 lua înapoi de la ei, în eternitate iar şi iar.

Întregul univers intrase în sihăstria lui Dadul, “Roata” morţilor şi a renaşterilor, a vieţii care se hrăneşte cu moarte şi a morţii care absoarbe viaţa, pe aceasta o contempla el cu fiecare înghiţitură pe care o mânca, în fiecare idee care se ridica în interiorul său pentru a fi dată la o parte, la rândul ei, de o alta abia zămislită.

Într-o zi se întâmplă ca un uşor şoc seismic (sau chiar o cauză mai simplă) să dărâme câteva pietre din zidul care înconjura locuinţa pustnicului. În zilele avântului său copilăresc, ar fi astupat foarte repede deschizătura, acum însă îi era indiferent. Din zid căzură şi alte pietre şi spărtura se lărgi. într-o dimineaţă, o altă bucată din zid se nărui, luând cu el un colţ din zidul exterior.

Razele soarelui intrară în peşteră, căldura lor mângâietoare cuprinzându-l pe Dadul, care fusese lipsit de ele timp de 20 de ani. De pe divanul său el privi valea înverzită, dar spectacolul ce se desfăşura în faţa ochilor lui nu avea nici o asemănare cu cel pe care îl contemplase în vremurile trecute: Copacii şi vântul, apa învolburată a râului, păsările despicând aerul, toate acestea îi apăreau ca tot atâtea forme ale universalului “Teribil”, permanentul distrugător şi creator.

Dadul nu mai avea nevoie să-l invoce pe Jigsjied în întunericul peşterii deoarece acum îl vedea pretutindeni. El înaintă spre râu să bea apă. Mai încolo, adăpostit de un zăgaz natural de stânci, se întindea un ochi de apă. Dadul se apropie şi pe măsură ce se apleca spre suprafaţa apei, vedea cum apare o imagine. Vedea o faţă pe care nu o cunoştea, şi în timp ce o privea îşi aminti ce uitase pe toată perioada extazului său: era Dadul-leprosul. Şi totuşi, bărbatul care-l privea cu gravitate din adâncimile oglinzii clare nu avea nici un semn de lepră.

Înmărmurit, pustnicul îşi scoase hainele. Dezbrăcat la lumina soarelui, el se examină cu atenţie. Nu se vedea urmă de rană, pielea era sănătoasă. Se simţi puternic şi plin de viaţă. Simptomele care îl alarmaseră atât de mult fuseseră ale unei alte boli ce se vindecase de la sine. Nu fusese niciodată lepros.

Ce să facă acum? Să se întoarcă acasă şi să reia viaţa de negustor? Gândul îl facu să zâmbească; deja luase o altă hotărâre.

După ce se prosternă în direcţia sihăstriei în care cu 20 de ani în urmă fusese iniţiat în ritualurile lui Jigsjied, el se îndepărtă de peşteră şi pomi încet prin vasta întindere pustie.

Tashi Dadul plecă în căutarea maestrului care să îl îndrume pe calea iniţierii finale, cea care duce la ieşirea din imperiul “celui Teribil”, dincolo de viaţă şi de moarte, în inexprimabila Nirvâna.

Capitolul XIV

DIFERITELE FELURI DE ETICĂ / MORALĂ

În Tibet, puterea de autoconstrângere elogiată de către maeştrii religioşi obişnuiţi nu este de fel lăudată de misticii iniţiaţi. Aceştia consideră că singurele elemente demne de preţuire în căutarea perfecţiunii spirituale sunt valoarea proprie a fiinţei respective şi volumul de cunoştinţe pe care ea îl posedă.

Deşi din punct de vedere social este admirabil ca omul să îşi reprime toate acele manifestări care sunt incompatibile cu fericirea majorităţii omenirii, această impunere însă poate să nu aibă nici o legătură cu eliberarea spirituală. Oricât de bune ar fi acţiunile pe care le îndeplineşte un om când îşi înfrânge tendinţele spre cruzime, ură, imoralitate sau egoism, deşi aceste tendinţe sunt momentan înăbuşite, totuşi rămân latente în interior, gata să iasă la suprafaţă cu prima ocazie şi să se concretizeze în acţiuni. Forţa tendinţelor rele creşte uneori ca o consecinţă a atenţiei concentrate asupra lor, fie chiar numai spre a determina reprimarea lor.

În plus, misticii tibetani cred că forţele împinse în tainiţele cele mai adânci ale minţii sunt departe de a rămâne acolo inactive. Ei spun că, în unele cazuri, ele emană influenţe de natură ocultă care sunt mult mai dăunătoare decât ar fi fost rezultatele acţiunilor generate de supunere la înclinaţiile naturale.

Maeştrii misticismului nu neagă efectele constrângerii sau silirii. Deşi nu folosesc termeni vestici pentru a exprima aceste fapte, ei sunt conştienţi că lipsa exerciţiului duce la atrofierea unui organ şi că o tendinţă este slăbită de reprimarea ei perseverentă. De exemplu, un om care îşi stăpâneşte furia şi îi suprimă manifestările, în cele din urmă se

înfurie din ce în ce mai rar sau chiar poate să devină cu totul incapabil să aibă acest sentiment.

Dar această incapacitate este privită de maeştri tibetani ca un lucru regretabil. Ei consideră că un om incapabil să comită o crimă este un infirm. A fi virtuos, spun ei, nu înseamnă a nu face acţiuni rele pentru că eşti incapabil să le realizezi, ci deoarece eşti influenţat de raţiuni superioare.

În China şi în India am auzit exprimate aceleaşi teorii. În India este răspândită o anecdoctă despre care se spune că ar fi autentică. Un bărbat nerăbdător să ducă o viaţă religioasă, plecă în căutarea unui sannyasin renumit şi îl imploră să îi devină ghid spiritual. Sannyasin-ul îl privi cu fermitate un moment, după care îl întrebă brusc: "Ştii cum să minţi?"; "Nu", răspunse cinstitul său interlocutor, "Nu aş îndrăzni niciodată să spun un neadevăr." "Atunci mergi şi învaţă" îi răspunse sfântul. "Când vei fi în stare să spui o minciună, întoarce-te. Atunci voi vedea ce este potrivit să te învăţ referitor la viaţa spirituală". Acest lucru nu a fost spus în glumă.

Incapacitatea este într-adevăr o slăbiciune şi nu o virtute. Din acest motiv, metoda prin care se atenuează sau se suprimă orice fel de manifestare concretă (a tendinţelor naturale nocive), dar nu diminuează cauzele care le generează, este considerată nefolositoare, chiar dăunătoare dezvoltării spirituale.

Ceea ce se, apreciază ca fiind necesar este un soi de transmutare a substanţei din care este alcătuit discipolul. Forţele existente în el nu trebuie în nici un caz distruse, ci direcţionate sistematic de-a lungul canalelor corespunzătoare. Începătorul naljorpa trebuie să înveţe să controleze sau să combine tendinţele antagoniste pe care le descoperă în interiorul său. având în vedere obţinerea rezultatelor dorite. Această "combinaţie" de forţe opuse este practicată de adeptul inteligent al învăţăturii Căii Scurte, chiar şi atunci când cedează pasiunilor sale, fie pentru a face un experiment psihic fie doar pentru a-şi îngădui un fel de plăcere inferioară, cum ar fi răzbunarea sau senzualitatea. În acest ultim

caz, scopul lui naljorpa este de a evita, parţial sau în întregime, rezultatele negative ale faptelor sale rele.

Este imposibil ca un asemenea mod abil de a păcătui să nu pară bizar, jignitor chiar, multora dintre cititori, dar nu este cazul oamenilor care, în loc să vadă înaintea lor poruncile unui Dumnezeu imaginat ca o fiinţă asemeni lor, iau în considerare doar legea cauzei şi a efectului, cu numeroasele sale combinaţii.

Probabil că filozofii tibetani au conceput ei înşişi aceste idei sau poate le-au împrumutat de la misticii indieni. Oricum ar fi, învăţaţii Indiei aveau opinii similare asupra acestui punct, după cum se poate vedea din faimoasa lucrare întrebările regelui Milinda.

Pasajul în cauză este cel care urmează:

Regele îl întrebă pe Nâgasena, un renumit filozof buddhist: “ A cui greşeală este mai mare: a celui care păcătuieşte conştient sau a celui care păcătuieşte din neatenţie? ”

"A celui care păcătuieşte din neatenţie, o, Rege, este greşeala mai mare. ”

"În acest caz, venerabile Domn, va trebui să dăm o pedeapsă de două ori mai mare oricui din familia sau suita dumneavoastră pentru o faptă rea neintenţionată . ”

“Dar ce credeţi, o Rege? Dacă un om are în mână în mod conştient o bucată din metal încinsă, iar altul ar face acelaşi lucru în mod incoştient care s-ar arde mai tare? ”

“Cel care nu ştia ce face. ”

"Ei bine, este exact la fel cu cel care face o faptă rea." Trebuie în acest caz să atribuim termenului “păcat” semnificaţia lui buddhistă. Nu este vorba de nesupunerea faţă de un Creator divin care judecă având sentimente similare celor omeneşti. Bineînţeles că el, ca şi regele, va avea tot felul de motive bune pentru a fi indulgent faţă de fiinţa care, greşeşte fără voie, dar exemplul dat de rege nu se potriveşte întrebării, de aceea Nâgasena ripostează cu alt exemplu.

Omul care ştie că urmează să atingă o bucată de metal încins va putea să ia măsurile de precauţie necesare pentru a diminua efectul

firesc al unui contact între piele şi fierul arzător, îşi va băga mâna în apă, o va înveli în pânze ude sau va folosi vreun alt artificiu. Omul ignorant va pune mâna pe metal fără să-şi ia nici un fel de precauţie prealabilă şi astfel va trăi crunta suferinţă.

Deci există pentru unele vicii de ordin material sau moral antidoturi care permit diminuarea consecinţelor nefaste. Iniţiatul care a fost avertizat poate să se folosească de ele.

Recunoscând aceste teorii, tibetanii dezvăluie credinţa lor profundă în măiestria discernământului care a dat naştere unui proverb încântător şi foarte caracteristic lor: "Cel care ştie cum să meargă pe calea cea bună, va trăi fericit chiar şi în iad"[130]. De aceea, el va reuşi mult mai uşor să se apere de defectele firii sale.

Filosofii tibetani spun că orb şi smintit este omul obişnuit[131] care, purtat de patimile sale, minimalizează valoarea legilor morale stabilite de înţelepţi pentru a călăuzi masele de oameni. El va dobândi o plăcere efemeră cu preţul unei suferinţe îndelungi.

Dar moralitatea unui iniţiat nu este aceeaşi cu a maselor.

Conform asceţilor tibetani, deşi regulile rigide aplicate fără discriminare în toate împrejurările provoacă suferinţă, o absenţă deplină a acestor reguli probabil că ar cauza un rău mai mare. Prin urmare, minţile slabe nu trebuie abătute de la respectarea perceptelor morale.

Cu toate acestea, fiinţa iluminată nu are nimic de a face cu aceasta; moralitatea lui constă în alegerea înţeleaptă pe care este capabil să o facă între ceea ce este util şi ceea ce este dăunător, conform situaţiei în care este pus.

Învăţăturile Căii Mistice fac loc noţiunilor de Bine şi Rău. Gradul în care o acţiune este folositoare indică locul ocupat de aceasta pe scara valorilor morale. "Caracterul folositor" al unei acţiuni semnifică aproape întotdeauna la această categorie de naljorpa bunătate, compasiune, ajutorarea celor care suferă sau distrugerea cauzelor suferinţei.

---

[130] **Prostul suferă şi în rai, pe când înţeleptul o duce bine şi în iad.**

[131] **Obişnuit în sensul de prost, ignorant. în legătura cu aceasta, termenul "copilăresc" este adesea folosit în lucrările tibetane.**

A minţi devine astfel o îndatorie sacră dacă este vorba de salvarea vieţii unui om urmărit de asasini. A jefui un avar înstărit pentru a-i hrăni pe cei care mor de foame nu este de fel un lucru prea rău, şi dacă naljorpa prevede că va fi închis sau bătut ca urmare a acţiunii sale şi totuşi fară să ţină seama de aceasta îsi asumă riscul şi comite furtul din compasiune pentru cei care suferă, atunci el este un om sfânt.

Este interesant să observi faptul că acest mod de a privi lucrurile şi care va fi contestat vehement de mulţi, constituie baza multor povestiri buddhiste din vechime, ai căror eroi dau de pomană lucruri care nu le aparţin.

Lamaiştii afirmă că până şi crima poate constitui o acţiune bună, dar cel care o comite trebuie să fie impulsionat de motive lipsite de orice interes personal. În el nu trebuie să se afle nici cea mai mică urmă de ură pentru fiinţa pe care vrea să o omoare ba chiar mai mult trebuie să fie capabil să trasmute într-o forţă binefăcătoare energia negativă care animă adversarul. Dacă nu poate face acest lucru, atunci trebuie să se alieze cu cineva, în momentul comiterii faptei, care are această putere. Această transmutare este descrisă, exoteric şi popular, drept "trimiterea spiritului" fiinţei ucise într-un locaş al fericirii.

Laudele care se revarsă din vechile legende asupra unor Lama sau eroi ca Gesar, ucigaşi ai uriaşilor demoni[132], se bazează pe aceste teorii.

Există un fapt istoric care indică în mod limpede punctul de vedere lamaist asupra acestei chestiuni, şi anume uciderea din motive politice a lui Laugdharma de către un Lama în sec. al XlX-lea.

Regele a impus religia veche a Tibetului; el îi proteja pe adepţii acestei religii şi urmărea să extirpe buddhismul din statele sale.

Cronicile lammaiste, singurele surse de informaţii referitoare la acest suveran, îl descriu sub aspectul ameninţător al unui prigonitor, dar este posibil ca preoţimea lamaistă, care devenise lacomă şi ambiţioasă, să fi avut ca principală plângere împotriva lui Laugdharma opoziţia acestuia şi constrângerile impuse călugărilor de puterea politică a regelui.

---

[132] **Se poate crede că cei despre care legendele spun că sunt demoni să fi fost, ca în cazul lui Gesar, şefi ai unor triburi duşmane.**

Oricum ar fi, uciderea acestui Julian Apostatul al Tibetului este chiar şi în zilele noastre glorificată, iar asasinul este un personaj important în piesele de teatru (denumite “mistere”), care sunt mimate şi dansate în mănăstiri. Lama nu a recurs la mijloace oculte pentru a-şi ucide victima, aşa cum se întâmplă adesea cu eroii legendelor. El s-a deghizat într-un clovn dansator şi a ieşit în curtea palatului să dea un spectacol, pentru a-l face pe rege să iasă pe balcon. De îndată ce regele a apărut, pretinsul dansator trimise spre el o săgeată pe care o ascunse în mânecile largi ale hainei. Apoi încălecând pe un cal pregătit de complicii săi, fugi.

Într-o astfel de împrejurare - ca în oricare alta în care o crimă poate să o aducă cu sine uşurarea suferinţelor sau chiar salvarea unor fiinţe oprimate - un om cu adevărat plin de compasiune trebuie să devină un criminal, chiar dacă acţiunea sa îl va face să îndure cele mai îngrozitoare chinuri timp de milioane de ani în unul sau altul dintre purgatorii. “Compasiune şi ajutor mai presus de toate” este motto-ul iniţiatului la acest stadiu al călătoriei sale spirituale.

Modul în care o acţiune considerată bună poate, pe de altă parte, să determine o renaştere nefericită, va părea fără îndoială uimitor şi ilogic. Lamaiştii au multe explicaţii pentru un astfel de lucru. Dreptatea bazată pe pedeapsă, aşa cum este aplicată în ţările noastre, este în acest caz de neaplicat. Cazul unui “criminal din compasiune” ar putea fi comparat mai degrabă cu cel al unui medic ce contactează o boală infecţioasă din cauza dăruirii pentru pacientul său. Se spune că omul care comite acţiunea extrem de cumplită a luării unei vieţi este ameninţat de o contaminare de natură mai subtilă. Prin fapta sa, el creează în interiorul său legături oculte capabile să determine o renaştere nefericită. Totuşi, spre deosebire de criminalul obişnuit alături de care este posibil să îşi ducă viaţa viitoare, “ucigaşul din compasiune” va fi încontinuare însufleţit de sentimente nobile, şi capabil, chiar şi în purgatoriu, de dăruire şi altruism, tot aşa cum un medic suferind de lepră sau cancer, va continua să rămână inteligent şi apt de a-şi duce mai departe studiile ştiinţifice. Această comparaţie cu un medic este vagă şi forţată, cum sunt de altfel toate comparaţiile. Ceea ce trebuie să ne amintim, spun

iniţiaţii este că acţiunile criminale ca şi bolile contagioase scot la iveală otrava. Totuşi, ei afirmă că există antiseptice psihice precum şi alte antiseptice care oferă protecţie împotriva infecţiei.

Am auzit aceeaşi idee exprimată de adepţii grupării japoneze Nichiren. Unul dintre ei, care apaţinea ordinului religios, mi-a spus: “Nu este suficient să ne abţinem de la a face rău. trebuie să luptăm împotriva lui, iar fiinţele malefice trebuie distruse”. Este bine să observăm că, în concepţia buddhistă, fiinţa rea care este ucisă nu este condamnată “la un iad veşnic”. Se prea poate ca accidentul care are loc să acţioneze ca un imbold binevenit, determinându-l să apuce pe o cale mai bună.

În orice caz, lamaiştii întreţin această speranţă şi discută cu politeţe despre numeroasele efecte minunate ale acestui gen particular de compasiune. Ei spun că aceste acţiuni nu numai că salvează victime nevinovate, dar oprind cursul fărădelegilor criminalului, îl împiedică să se afunde mai mult în crimă. Probabil că momentul morţii va aduce în mintea sa o binevenită pocăinţă, o dorinţă de ispăşire, care îl va face să renască înarmat cu tendinţe mai nobile. Dacă mintea lui perversă este incapabilă de acest efort, asasinul plin de compasiune i se poate substitui pentru îndeplinirea acestei acţiuni.

Ce minunat!... poate prea minunat, acest drum este periculos, îmi imaginez că unii închizitori au motivat zelul în ceea ce priveşte arderea ereticilor de vii cu opinii similare.

Astfel de păreri nu sunt aprobate de buddhismul primitiv. Cel care încalcă legea morală obişnuită trebuie să fie pe deplin dezinteresat şi să nu obţină nici un beneficiu personal din această nerespectare a legii, şi totuşi, în teorie se spune că cei care au atins înălţimile la care duce cărarea mistică sunt eliberaţi de această restricţie. Orientarea comportamentului lor este lăsată în întregime în seama înţelepciunii lor. Ceea ce li se cere este o imparţialitate deplină, care îi va face să-şi privească propriile nevoi cu aceeaşi detaşare cu care privesc nevoile altora. Nu le este cu totul interzis să se bucure de un folos personal deoarece, în cazul unor anumite fiinţe superioare, acest folos poate să îndeplinească un scop de interes general.

Un astfel exemplu care poate fi de folos vesticilor ar putea fi dat citând cazul omului de ştiinţă care în condiţii prielnice de linişte şi bunăstare, poate să ofere întregii lumi descoperiri sau invenţii pe care nu ar fi putut să le realizeze dacă ar fi fost sărac.

Această parte a Cărării devine din ce în ce mai lunecoasă şi maeştrii nu ezită să îi avertizeze pe aspiranţii naljorpa asupra pericolelor la care se supun cei care nu au depăşit suficient dorinţele generate de ataşamentul pentru "eu". în mod obişnuit, când intră pe această cale se spune că dacă discipolul nu reuşeşte să atingă iluminarea şi o stare mentală calmă a minţii, el devine demon după părăsirea corpului fizic.

Ca să rezumăm, există o lege care predomină asupra numeroaselor - şi uneori paradoxalelor - forme pe care le ia Binele în ochii iniţiatului: el trebuie să lupte împotriva suferinţei, să nu fie niciodată cauza ei şi trebuie să se asigure că cei pe care este obligat să îi rănească vor beneficia chiar de pe urma acestei suferinţe.

Problema este dificilă: simpla bunătate sau dragostea pentru dreptate bazată pe concepţii greşite este incapabilă să o rezolve. Iniţiaţii Tibetului sunt convinşi de acest lucru şi afirmă că este necesară inteligenţa amplificată de o pregătire spirituală îndelungată dacă fiinţa vrea să realizeze perfecţiunea Bodhisattva-şilor[133], în ale căror gânduri şi fapte nu se află absolut nimic dăunător altor fiinţe.

Şi totuşi moralitatea, sub orice aspect - chiar atunci când este interpretată ca înţelepciune - aparţine acelei părţi inferioare a Căii mistice unde activitatea este încă privită ca realizarea acţiunilor mentale şi fizice. Acest stadiu este denumit în limbaj de specialitate chös kyi töspa[134], "activitate virtuoasă sau religioasă".

Pe măsură ce discipolul înaintează în practica introspecţiei, el înţelege mai clar inutilitatea activităţii ce încearcă, bazându-se pe percepţii mărginite şi pe sentimente la fel de mărginite, să determine cursul cauzelor şi al efectelor.

---

[133] **În tibetană: Changchub Semspa.**

[134] **Scris tchos kyi spros pa.**

Apoi este atins stadiul denumit tös tal[135], "respingerea activităţii". Misticul înţelege că ceea ce este cu adevărat important nu este să facă, ci să fie.

Următoarea comparaţie va duce la o înţelegere mai bună a minţii maeştrilor mistici, decât orice altă explicaţie.

Soarele, mi-a spus unul dintre maeştri, nu face nimic. El nu gândeşte: "Acum îmi voi trimite razele asupra acestui om anume, asupra acestui câmp în special pentru ca orzul său să se coacă, asupra acestei ţări anume pentru ca locuitorii ei să se bucure de lumină". Dar deoarece este soare, prin esenţa sa, plin de căldură şi dătător de lumină, el luminează şi dă căldură şi viaţă tuturor fiinţelor.

Lucrurile sunt exact la fel cu un Changchub Semspa, o personalitate elevată care este în întregime inteligenţă, înţelepciune şi bunătate. Deoarece este făcut din acestă substanţă minunată, energia binefăcătoare pe care o emană învăluie şi radiază asupra tuturor fiinţelor, de la zei până la cei mai nenorociţi locuitori ai purgatoriului.

Cu toate acestea, acest rol măreţ nu trebuie dorit cu înfocare de discipolul ce înaintează pe Calea Mistică. În timp ce buddhismul Mahâyânic consideră că cea mai nobilă dintre aspiraţiile religioase este cea exprimată în jurământul făcut pentru a deveni un puternic Changchub Semspa, capabil să lucreze pentru fericirea tuturor fiinţelor, această dorinţă este aprobată doar pe nivelele inferioare ale Căii Mistice. Ea este ulterior respinsă ca fiind legată de ataşament faţă de viaţa individuală şi de credinţa în "eu".

Dacă discipolul care a primit cele mai înalte iniţieri face vreun jurământ, atunci el îl va formula într-un mod impersonal: "Fie ca un Changchub Semspa" sau un Buddha să se ivească pentru binele tuturor fiinţelor!" şi nu "Fie ca eu să devin un Changchub Semspa".

Singura condiţie esenţială pentru a atinge nivelele spirituale înalte este renunţarea totală la "eu-l" propriu în toate aspectele. Se precizează: "Nirvâna nu este pentru cei care o doresc, deoarece Nirvâna constă în

---

[135] **Scris spros bral. Acest stadiu mai este denumit tos med. scris spros med.**

însăşi absenţa totălă a dorinţei”.Cu siguranţă calea nu se sfârşeşte aici. Totuşi acum se presupune că naljorpa a ajuns la poalele culmilor mistice. Reguli, practici şi ritulaluri, toate sunt lăsate în urmă. Rămâne doar meditaţia, pe care maeştrii o compară cu o şerpuire liberă pe deasupra piscurilor învăluite într-un aer încântător de pur şi proaspăt.

În aceste regiuni înalte, spirituale şi vaste a căror palidă reflectare în materie poate fi văzută în singurătăţile pline de farmec ale Tibetului, calea încetează să mai fie vizibilă. Trebuie să renunţăm a mai căuta urmele misticului eliberat care a cuprins libertatea absolută a Nirvâna-ei. “Aceaste urme sunt la fel de greu de urmărit[136] precum sunt urmele lăsate de zborul păsărilor prin aer”.

Şi dacă unul dintre mistici se întoarce printre noi, consimţind să ne reveleze secretul contemplaţiilor sale, el va fi oprit de imposibilitatea relatării experienţelor mistice. La aceste experienţe mistice se face aluzie în expresia clasică din Prajnâ pâramitâ[137] mre sam djöd med[138]: “Aş vrea să vorbesc... dar nu am cuvinte”.

---

[136] **Dhammapada, 93.**

[137] **Tratatul filozofic atribuit lui Nâgârjuna; numele tibetan al acestei lucrări este Shes rab kyi pharol tu byin pa.**

[138] **Scris smras bsam rjod med.**

APENDICE

Pentru a da cititorilor posibilitatea să-şi formeze ei singuri o idee despre învăţătura pe care maeştrii tibetani o comunică discipolilor lor, voi adăuga aici un număr de maxime atribuite renumitului Lama Dagpo Lha Dje. Acesta a fost al treilea maestru în succesiunea directă a liniei de maeştrii ai grupării Kahgyud-pa, cea mai importantă dintre şcolile care susţin că deţin o învăţătură orală tradiţională. Termenul tibetan Kahgyud înseamnă "linie de precepte".

Filosoful Tilopa, descris ca un fel de Diogene hindus, este strămoşul acestei linii de maeştri. Discipolul său Naropa, care a predat la celebra universitate buddhistă din Nalanda (în sec. al X- lea), l-a avut printre studenţi pe tibetanul Marpa. Acesta a introdus în ţara lui învăţăturile lui Tilopa pe care le-a primit de la Naropa. Pe acestea el le-a transmis discipolului său, yoghinul, ascetul şi poetul Milarepa (sec al Xl-lea), care, la rândul său, le-a transmis celor doi discipoli eminenţi Dagpo Lha Dje şi Reschungpa[139].

Reschungpa, imitându-l pe maestrul său, a dus o viaţă de pustnic, iar Dagpo Lha Dje a continuat descendenţa fiilor spirituali ai lui Tilopa, care încă mai există. Aceasta este reprezentată în prezent de capii mai multor ramificaţii care au apărut de la discipolii lui Dagpo Lha Dje, al căror conducător este Marele Lama al grupării spirituale Karma-Kahgyud. Acesta trăieşte în mănăstirea Tolung Cherpung, la două zile de mers de Lhassa.

Dagpo Lha Dje este autorul unui număr considerabil de lucrări mistice şi filosofice. Maximele pe care le-am tradus par să fi fost strânse în aceste lucrări pentru a alcătui o colecţie adresată iniţial credincioşilor laici şi călugări, discipoli ai călugărilor lama din gruparea Kahgyud-pa. Ele sunt în mod frecvent transmise pe cale orală, iar discipolii, care le-au memorat, uneori le scriu pentru a şi le aminti mai bine. Aceste mici

---

[139] **Cu privire la Tilopa şi la discipolii săi, vezi Cu mistici şi magicieni în Tibet.**

manuscrise sunt apoi transmise şi altor călugări sau unor mireni pioşi care pot să le copieze şi, la rândul lor, să le dea mai departe. Totuşi există şi texte tipărite ale acestor maxime. Ele diferă între ele în cea ce priveşte detaliile, însă concepţiille de bază ale învăţăturii nu se schimbă. Stilul acestui tratat este extrem de concis. Forma precisă a maximelor este calculată pentru a consolida atenţia şi pentru a le întipări în memorie. Din nefericire, este imposibil să se încerce o traducere literală a lor; aceasta ar fi de neînţeles. Utilizarea unor fraze explicatorii este inevitabilă, deşi acestea atenuează savoarea specifică a textului original.

***

Aici sunt expuse unele precepte ale maestrului Tagpo Lhadje, urmaş spiritual al înţelepţilor grupării Khagyud-pa, pentru uzul celor doritori să scape din roata existenţelor succesive. Să aducem omagiile noastre acestei linii de învăţători a căror glorie este fără pată, ale căror virtuţi sunt nesecate ca oceanul şi care îmbrăţişează în infinita lor compasiune toate fiinţele din trecut, prezent şi viitor, de pretutindeni din univers.

***

Cel care aspiră să fie eliberat de moarte, să ajungă la iluminarea spirituală, la starea de Buddha, trebuie mai întâi să mediteze asupra aspectelor următoare.

Venind pe lume într-un corp uman, ar fi regretabil să-ţi iroseşti această viaţă cu fapte rele sau nechibzuite şi să mori după ce ai trăit mediocru.

Este regretabil ca în această viaţă, a cărei durată este atât de scurtă, să te supui ambiţiilor zadarnice şi să îngădui minţii să se scalde în noroiul iluziilor deşarte ale acestei lumi.

Un maestru înţelept fiind un ghid spre eliberare, este regretabil să te desparţi de el înainte de atingerea iluminării.

Regulile bune de comportament şi angajamentele morale fiind vehiculul ce duce la eliberare, ar fi regretabil ca datorită patimilor să le încâlci pe primele şi să nu le respecţi pe celelalte.

Odată ce lumina interioară a strălucit în noi, ar fi regretabil să o fac să licărească în mijlocul unor preocupări fără valoare.

După ce ai ajuns să cunoşti nepreţuita învăţătură a înţelepţilor, ar fi regretabil să o vinzi, celor care sunt incapabili să o aprecieze, pentru propriul tău trai sau pentru un câştig josnic.

Deoarece toţi suntem înrudiţi, fiinţele având unele faţă de altele permanente responsabilităţi, ar fi regretabil să simţim antipatie sau indiferenţă faţă de ele.

Fiecare trebuie să îşi traseze în mod înţelept un comportament după ce îşi analizează foarte atent şi nepărtinitor propria fire, propriile capacităţi şi puteri.

Pentru discipol este absolut necesară deplina încredere în ghidul spiritual, alături de perseverenţă şi energie; de aceea, fiind foarte conştienţi de calităţile necesare unui maestru şi de neajunsurile de care trebuie să fie absolvit, este bine să căutăm un ghid spiritual demn de încredere.

Sunt absolut necesare un intelect pătrunzător, o credinţă fermă şi o perseverenţă constantă în direcţionarea întregii atenţii pentru a afla intenţiile cele mai profunde şi adevărate ale guru-lui.

O vigilenţă constantă este necesară pentru a te ţine departe de greşelile (păcatele) ce pot fi comise cu fapta (corpul) cu cuvântul sau cu gândul.

A fi fără dorinţe este necesar dacă vrei să rămâi independent.

Cel care nu dă nimănui ocazia să apuce frânghia care îi iese din nas[140], şi să îl conducă astfel ca pe un bivol, trebuie să fie eliberat de orice fel de legătură.

O tendinţă naturală spre bunătate şi compasiune este necesară pentru a fi disponibil, material sau cu gândul, la fericirea celorlalţi.

***

Caută un maestru pe deplin iluminat în ceea ce priveşte spiritualitatea, învăţat şi debordând de bunătate.

Caută un loc liniştit şi plăcut care să-ţi fie potrivit pentru studiu şi meditaţie şi rămâi acolo.

Caută prieteni care să-ţi împărtăşească crezurile şi obiceiurile şi în care poţi să te încrezi.

---

[140] **Frânghia reprezintă dorinţele, legăturile.**

Gândeşte-te la consecinţele nefaste ale lăcomiei şi mulţumeşte-te, în sihăstria ta, cu cantitatea de hrană care îţi este suficientă pentru a te păstra într-o stare bună de sănătate.

Urmează regimul de viaţă menit să te menţină sănătos şi puternic.

Practică acele exerciţii mentale şi religioase care îţi dezvoltă facultăţile spirituale.

Studiază cu imparţialitate toate învăţăturile care îţi sunt accesibile, oricare ar fi orientările lor.

Menţine cunoscătorul din tine întotdeauna treaz, orice ai face şi în orice stare te-ai afla.

* * *

Evită "maestrul" ambiţios, care urmăreşte să devină faimos sau să dobândească posesiuni materiale,

Evită însoţitorii, prietenii, rudele sau discipolii a căror companie tulbură pacea minţii sau dezvoltarea ta spirituală.

Evită casele şi localităţile în care oamenii te urăsc sau în care mintea ta este neliniştită.

Evită să-ţi câştigi existenţa înşelând, jefuind, abuzând sau profitând de alţii.

Evită toate acţiunile menite să-ţi tulbure mintea.

Evită imoralitatea sau nepăsarea care te coboară în ochii celorlalţi.

Evită comportamentul şi acţiunile ce nu au în vedere nici o motivaţie folositoare.

Evită neglijarea propriilor defecte şi evidenţierea defectelor celorlalţi.

Evită gândurile şi acţiunile inspirate de lăcomie.

***

Trebuie să ştii că orice ni s-ar petrece - fenomene sau fapte neobişnuite - totul este în esenţă trecător.

Deoarece mintea nu are existenţă independentă, nu are esenţă proprie, trebuie să ştim că ea este ca însuşi spaţiul.

Trebuie să ştim că ideile (care alcătuiesc mintea) izvorăsc dintr-o înlănţuire de cauze, că vorbirea şi corpul format din cele patru elemente, sunt trecătoare.

Trebuie să ştim că efectele faptelor trecute din care provin toate suferinţele pshice survin în mod automat. Aceste suferinţe pot să fie un mijloc de a convinge mintea de utilitatea învăţăturii care prezintă metoda de a se elibera de suferinţă; prin urmare, suferinţa trebuie recunoscută ca învăţător spiritual.

Din cauză că prosperitatea materială este frecvent dăunătoare vieţii spirituale, trebuie să considerăm faima şi bogăţia ca duşmani de care să ne păzim. Totuşi, cum confortul şi bunăstarea pot fi chiar apa sau materia fertilă care favorizează dezvoltarea spirituală, nu trebuie să le evităm atunci când ni se oferă în mod spontan.

Deoarece uneori nenorocirile şi primejdiile îl determină pe omul care le trăieşte să se întoarcă spre învăţătură, acestea trebuie recunoscute ca maeştrii spirituali.

În realitate, nimic din ceea ce este nu are o existenţă absolut independentă, pentru sine. Tot ce există în univers: obiecte ale cunoaşterii cu sau fară formă, idei care pătrund în minte ca urmare a impresiilor venite prin intermediul simţurilor, situaţiile de viaţă născute ca rezultate ale acţiunilor anterioare - toate aceste lucruri sunt interdependente şi legate în mod inexplicabil.

***

Cel care a devenit un om religios[141] trebuie să se comporte ca atare şi aceasta nu numai pentru a-şi asuma o aparenţă de spiritualitate. În timp ce continuă să fie, să gândească şi să trăiască la fel ca laicii. El ar trebui să îşi părăsească locurile natale şi să meargă să trăiască într-un loc în care nu este cunoscut, pentru a se elibera de tirania obişnuinţelor determinate de relaţiile cotidiene obişnuite, atât cu oameni, cât şi cu lucrurile.

---

[141]Cuvintele religie şi religios folosite în această traducere au pentru lamaişti un sens foarte diferit faţă de cel pe care îl au în Vest. Ei nu se referă numai la daruri făcute lui Dumnezeu şi rugăciuni pentru a primi graţia, ci mai ales la practicarea unor metode predate de înţelepţi cu scopul de a te elibera din iluzie şi de a atinge iluminarea spirituală prin propriile eforturi.

După ce şi-a ales ca maestru un Lama înţelept, el trebuie să renunţe la orgoliu şi egocentrism, ascultând învăţăturile maestrului său şi urmându-i sfaturile.

Omul religios nu trebuie să pălăvrăgească cu toată lumea despre învăţăturile pe care le-a asimilat sau exerciţiile psihice în care a fost iniţiat, ci trebuie să le practice în viaţa de zi cu zi.

Când a întrezărit lumina interioară, trebuie să nu se lase în voia indolenţei, ci mai degrabă bucurându-se de această primă licărire să nu îşi mai întoarcă niciodată ochii minţii de la ea.

O dată ce a ajuns să guste din binecuvântarea meditaţiei contemplative, el trebuie să caute liniştea şi solitudinea pentru a o menţine şi nu să se scufunde înapoi în activităţi materiale şi preocupări lumeşti.

Omul religios trebuie să fie stăpânul absolut al corpului său. al vorbirii şi al gândurilor sale. Ţintind la Eliberare, nu trebuie niciodată să urmărească propriile interese (interese ale "eu-lui", pe care îl ştie ca fiind iluzoriu[142]), ci întotdeauna să lucreze pentru interesele celorlalţi. Nu trebuie să-şi permită nici măcar un singur moment să foloscască corpul, vorbirea, sau gândurile sale într-un mod vulgar.

***

De-a lungul căii mistice, începătorii trebuie să asculte cu perseverenţă prelegerile referitoare la învăţătură.

Odată ce ai căpătat încredere în ea, continuă să faci din ea obiectul meditaţiilor tale.

Stăruieşte solitar până când ai dobândit puterea contemplării.

Dacă gândurile tale rătăcesc şi devin greu de focalizat, persevorează în eforturile de a deveni stăpânul lor.

Dacă te cuprinde toropeala, persevorează în stimularea şi întărirea minţii tale.

---

[142]Discipolilor mai avansaţi decât cei cărora li se adresează aceste precepte le este explicat faptul că cel care aspiră la eliberarea ultimă nu trebuie sâ se preocupe de interesele sale spirituale, nici să lucreze pentru ele. Aceste reguli sunt bazate pe idei mistice care consideră Eliberarea ca trecerea la o stare în care toate preocupările încetează să mai existe, fie ele nobile sau banale, spirituale sau materiale, bazate pe concepţia existenţei unui eu separat, ei fiind de fapt un produs al ignoranţei.

Perseverează în meditaţie până când atingi o stare de seninătate netulburată.

Când ai reuşit aceasta, stăruieşte în eforturile tale, pentru a prelungi această stare de seninătate mentală şi pentru a reuşi să o creezi la voinţă, astfel încât ea să devenă o stare obişnuită.

Dacă te asaltează necazurile, stăruieşte în întreita răbdare a corpului, a vorbiri şi a gândului.

Dacă în tine se nasc dorinţele şi legăturile şi sunt pe punctul de a pune stăpânire pe tine, zdrobeşte-le de îndată ce se manifestă.

Dacă sentimentele tale de bunăvoinţă şi compasiune se ofilesc, re integrează-le prin îndeplinirea constantă a faptelor bune şi caritabile.

***

Reflectaţi asupra dificultăţii de a fi născut într-un corp uman şi fie ca aceasta să vă îndemne să practicaţi învăţătura de fiecare dată când aveţi ocazia.

Gândiţi-vă la moarte şi la nesiguranţa în ceea ce priveşte durata şi împrejurările vieţii şi fie ca aceasta să vă îndemne să trăiţi în concordanţă cu învăţătura.

Fie ca gândul la inflexibilitatea înlănţuirii de cauze şi efecte să vă determine să evitaţi acţiunile care produc rezultate rele.

Gândiţi-vă la deşertăciunea şi neînsemnătatea vieţii în ciclul existenţelor succesive şi fie ca acest gând să vă îndemne să lucraţi pentru a va elibera din ele.

Gândiţi-vă la nenorocirile de toate felurile cărora le sunt supuse fiinţele muritoare şi fie ca acestea să vă determine să vă străduiţi să atingeţi iluminarea spirituală.

Gândiţi-vă la tendinţele rele, la nedreptatea şi neloialitatea latentă în majoritatea fiinţelor. Gândiţi-vă la greutatea fiinţei în a dezrădăcina aceste tendinţe şi în a distruge impresiile eronate din care ele apar. Fie ca aceste gânduri să vă îndemne să meditaţi astfel încât să puteţi ajunge la Adevăr.

Unirea unei credinţe slabe cu un intelect dezvoltat împinge fiinţa să cadă în eroare şi să devină doar un născocitor de fraze.

O credinţă puternică combinată cu un intelect slab face ca fiinţa să cadă în greşeală şi să devină un sectant limitat pe calea îngustă a dogmatismului.

O mare înflăcărare fără învăţătura corectă face ca fiinţa să cadă în eroare şi să adopte concepţii extremiste greşite.

Practica meditaţiei separată de cunoaştere face ca fiinţa să cadă într-o toropeală stupidă sau într-o stare de inconştienţă.

A nu practica ceea ce fiinţa a învăţat şi a recunoscut ca fiind cea mai bună învăţătură, expune la pericolul reprezentat de orgoliu, omul imaginându-şi astfel că posedă ştiinţa intuitivă şi priveşte orice învăţătură cu dispreţ.

A nu simţi o compasiune considerabilă pentru toţi cei care suferă expune fiinţa la pericolul căderii în intelectualism pur şi în căutarea egoistă a propriei mântuiri.

A nu-şi menţine mintea pe făgaşul intelecual expune fiinţa la pericolul urmării căilor obişnuite ale lumii.

A nu înăbuşi ambiţia expune fiinţa în a se lăsa condusă de motivaţii lumeşti.

Fiinţa căreia îi face plăcere să fie frecventată de cei care îl admiră şi cred în el se expune pericolului reprezentat de orgoliul meschin şi deplorabil.

***

Dorinţa poate fi confundată cu credinţa.

Un ataşament egoist poate fi confundat cu iubirea sau compasiunea.

Încetarea activităţii cerebrale sau o stare de inconştienţă poate fi confundată cu extazul sferei minţii infinite[143].

Fenomene generate de simţuri pot fi confundate cu revelaţiile Cunoaşterii.

---

[143] **Una dintre contemplaţiile buddhiste denumită tehnic "fără formă".**

Oameni ce dau frâu liber pasiunilor lor pot fi confundaţi cu naljorpa (mistici) care s-au eliberat de toate legile convenţionale

Acţiuni care au în vedere un scop egoist pot fi confundate cu manifestări ale altruismului.

Practici care nu corespund adevărului pot fi confundate cu metode înţelepte.

Şarlatanii pot fi luaţi drept înţelepţi.

***

A te rupe de toate ataşamentele faţă de obiecte şi a-ţi abandona căminul, devotându-te vieţii rătăcitoare de ascet, nu reprezintă o greşeală.

A-ţi venera maestrul nu reprezintă o greşeală.

A studia profund învăţătura, a auzi învăţămintele, a reflecta şi a medita asupra ei, nu reprezintă o greşeală.

A nutri aspiraţii nobile şi elevate însoţite de o conduită smerită nu reprezintă o greşeală.

A menţine vederi liberale, a fi ferm în hotărârile şi angajamentele tale nu reprezintă o greşeală.

A combina o minte pătrunzătoare şi alertă cu un minimum de demnitate, nu reprezintă o greşeală.

A combina erudiţia în învăţăturile filosofice cu energia stăruitoare pentru stăpânirea lor, cu intensitatea experienţei spirituale şi cu absenţa orgoliului, nu reprezintă o greşeală.

A combina abnegaţia şi devotamentul dezinteresat cu metode înţelepte de a face bine celorlalţi, nu reprezintă o greşeală.

***

Dacă fiinţa nu acordă atenţie lucrurilor spirituale după ce s-a născut ca fiinţă umană, ea este ca un om care se întoarce cu mâna goală dintr-un ţinut bogat în pietre preţioase. Acesta este un mare eşec.

Dacă după ce a intrat într-un ordin religios, fiinţa se întoarce la viaţa lumească şi la preocupările materiale, ea se aseamănă cu un fluture de noapte ce îşi arde aripile în flacăra lămpii. Acesta este un mare eşec.

Cel care, deşi se află în compania unui înţelept, rămâne ignorant este ca un om care moare de sete pe malul unui izvor. Acesta este un mare eşec.

Cel care cunoaşte preceptele morale şi nu le foloseşte pentru a neutraliza efectele patimilor sale, seamănă cu un bolnav ce are o cutie cu remedii medicale, dar nu o deschide niciodată. Acesta este un mare eşec.

A vorbi despre religie fără a pune în practică ceea ce spui înseamnă a imita ca un papagal vorbăreţ. Acesta este un mare eşec.

A face acte de caritate sau a da de pomană din ceea ce a fost obţinut prin hoţie, furtişag sau înşelătorie este asemeni fulgerului lucind pe suprafaţa apei: un mare eşec.

A oferi zeilor carnea obţinută prin uciderea unor fiinţe însufleţite este la fel cu a oferi unei mame carnea propriului său prunc.

A simula austeritatea şi evlavia, a face lucuri merituoase pentru a atrage consideraţia oamenilor şi a câştiga celebritate, înseamnă să faci troc cu o valoroasă nestemată cedând-o pentru o gură de mâncare.

A fi capabil de practică spirituală şi totuşi a nu simţi nici o atracţie pentru ea înseamnă a fi asemenea unui om bogat care a pierdut cheia camerei în care se află comoara sa.

Încercarea de a explica altora înţelesul adevărurilor spirituale sau al tratatelor referitoare la învăţătură pe care fiinţa nu le înţelege ea însăşi perfect seamănă cu mersul unui orb conducând alţi orbi.

Cel care consideră de o importanţă esenţială senzaţiile sau orice rezultate produse de practicile fizice şi pierde din vedere tărâmul minţii, este asemeni unui om care ia o bucată de alamă lustruită drept aur curat.

***

Chiar dacă un om religios[144] trăieşte în cea mai solitudine, este regretabil să-şi lase mintea plină de gânduri lumeşti şi de succesul pe care ar putea să îl obţină în lume.

Când un om religios este recunoscut ca fiind conducătorul unui grup de călugări sau mireni, este regretabil pentru el să urmărească propriul său interes.

A fi lacom sau a avea cea mai mică dorinţă este regretabil pentru omul religios.

Este regretabil pentru omul religios a face deosebire între ceea ce place şi ceea ce displace şi a nu respinge toate sentimentele de atracţie sau aversiune.

După ce a abandonat viaţa lumească, este regretabil pentru omul religios să fie încă dornic să dobândească merite[145].

Este regretabil pentru omul religios să nu persevereze în meditaţie, odată ce a întrezărit Realitatea.

Este regretabil pentru omului religios să abandoneze căutarea Adevărului o dată ce a depus jurământul să îl descopere.

Este regretabil dacă omul religios nu îndreaptă orice atitudine condamnabilă a comportamentului său.

A se da în spectacol folosindu-şi puterile oculte pentru a vindeca boli şi a practica exorcizări este regretabil pentru omul religios[146].

A lăuda pe cineva cu viclenie şi în acelaşi timp a-i blama pe alţii este regretabil pentru omul religios.

A vinde adevărul sacru pentru mijloace de trai şi bunăstare, este regretabil pentru omul religios[147].

A predica învăţături spirituale dar a acţiona contrar acestor învăţăturilor, este regretabil pentru omul religios.

---

[144] În cele ce urmează, acest termen nu înseamnă neapărat un membru hirotonisit al Ordinului monastic, ci oricine s-a întors de la viaţa lumească având intenţia de a avansa pe "Calea Eliberării" (thar lam).

[145] Aceasta se referă la meritele şi răsplata inerentă la care omul obişnuit se aşteaptă ca preţ al faptelor sale bune.

[146] Acesta este un principiu strict buddhist aflat în cele mai vechi Scripturi buddhiste şi care a fost expus de însuşi Buddha. Este într-o mică măsură respectat de lamaişti.

[147] Se spune că un maestru în învăţăturile mistice ar trebui să refuze să dea învăţătura celui care este incapabil să o înţeleagă sau nedemn să o afle, chiar dacă acesta i-ar oferi în schimb toate comorile lumii. Pe de altă parte, el ar trebui să o dea fără nici o plată şi cu dragă inimă discipolului capabil să o folosească în mod corect.

A nu fi capabil să trăiască în solitudine, a-i lipsi fermitatea necesară de a rămâne nepervertit de lene, a-i lipsi curajul de a îndura sărăcia şi nevoia, este regretabil pentru omul religios.

***

Un intelect alert şi pătrunzător capabil să înţeleagă folosul concret al adevărurilor pe care le-a descoperit este indispensabil.

O aversiune sinceră faţă de ciclul neîntrerupt al renaşterilor şi al morţilor este absolut indispensabilă ca punct de plecare în viaţa spirituală[148].

Un maestru capabil să fie un ghid sigur pe calea care duce la Eliberare este indispensabil celui care intră pe această cale.

Înţelegerea profundă, curajul nemărginit şi perseverenţa stăruitoare sunt indispensabile.

Un discernământ pătrunzător, capabil de a înţelege natura "Cunoscătorului"[149] este indispensabil.

Puterea de a-şi concentra mintea asupra oricărui obiect, oriunde şi oricând este indispensabilă.

Arta de a utiliza orice acţiune pentru a încuraja progresul spiritual este indispensabilă.

***

A nu avea mândrie sau invidie arată o fire curată.

A avea puţine dorinţe şi a fi cu uşurinţă mulţumit cu obiecte de mică valoare, absenţa pretenţiilor şi a ipocriziei sunt semne ale unui om superior.

A-ţi adapta comportamentul în conformitate cu legea cauzei şi efectului denotă inteligenţă.

A privi toate fiinţele nepărtinitor arată o minte superioară.

A dovedi compătimire (fără furie) faţă de cei care se lasă purtaţi în acţiuni negative, denotă o minte superioară.

A lăsa victoria celui ce merită şi a accepta înfrângerea, denotă o minte superioară.

---

[148] **Deoarece viaţa spirituală are ca scop Eliberarea din ciclul existenţelor succesive - spun buddhiştii.**

[149] **În tibetană rnampar chespa, unul dintre cele cinci agregate din a căror combinaţie, conform buddhismului, este alcătuită personalitatea.**

A se comporta cu ipocrizie este la fel cu a mânca mâncare otrăvită; înseamnă a-ţi pregăti suferinţa.

A nu lupta pentru fericirea altuia şi a face pe altul să muncească pentru propria ta fericire înseamnă a fi asemeni unui orb care rătăceşte prin deşert şi îşi provoacă singur necazuri.

A fi diferit de oamenii obişnuiţi[150] chiar şi în gândurile cele mai neînsemnate, denotă o minte superioară.

Un bărbat slab la minte aflat la conducerea unei mănăstiri este ca o femeie bătrână care mână cirezi de vite; îşi pregăteşte singur suferinţele.

Cel care este incapabil să aibă grijă cu succes de propriile responsabilităţi şi totuşi mai preia alte probleme importante, este ca un om plăpând şi obosit care încearcă să ducă o şi mai povară grea; el îşi pregăteşte singur necazuri[151].

Un om carc leneveşte şi neglijează meditaţia este ca o capră neagră care coboară în vale în loc să rămână în munţi unde era în siguranţă.

Să munceşti numai pentru dobândirea bunurilor lumeşti în loc să îţi dezvolţi mintea înseamnă să te asemeni unui vultur care nu îşi foloseşte aripile.

Un om se poate felicita când este în stare să rupă legăturile cu formele obişnuite de religie pentru a căuta un maestru înţelept şi nobil.

Un om se poate felicita când este capabil să renunţe la tendinţa de a dobândi bunăstare.

Un om se poate felicita când este capabil să renunţe la viaţa socială şi să trăiască singur într-un loc izolat.

Un om se poate felicita când este eliberat de dorinţa pentru lux şi de ambiţie.

Un om se poate felicita când este hotărât să nu se folosească de ceilalţi în atingerea unor scopuri egoiste şi când se comportă conform acestei hotărâri.

---

[150] Această expresie trebuie întotdeauna interpretată în sensul său religios; cel pe care îl regăsim în Biblie când Iisus spune: "Nu mă rog pentru lume" sau când spune discipolilor săi: " Ei nu sunt din lume după cum nici Eu nu sunt din lume." (Ioan. 17. 9.16). Aici. lumea este locul în care sunt unnărite interesele materiale şi sunt ignorate adevărurile spirituale. Lumea este opusă domeniului spiritual şi al efortului făcut pentru aflarea Adevărului. Ori, după brutala exprimare a hinduşilor Tantrika, lumea este tărâmul locuit de pachu (animale). Mai politicoşi. tibetanii îi denumesc "oamenii din lume", "copiii", iar câteodată, deşi mai rar, "proşti"' Distinc ţia între "fii lumii" şi "cei care sunt în afara lumii" este foarte veche în buddhism.

[151] Aceasta se referă Ia cei care nu sunt pregătiţi să înţeleagă învăţătura sau nu sunt capabili să ducă o viaţă spirituală, dar care încep să predice şi să adune discipoli în jurul lor.

Un om se poate felicita când s-a detaşat de aparenţe, (forma obiectelor simţurilor) şi este înclinat spre pătrunderea naturii minţii.

Credinţa în legea cauzei şi a efectului este cel mai important lucru pentru un om cu un discernământ inferior[152].

A recunoaşte în toate lucrurile, atât interioare cât şi exterioare fiinţei, manifestarea energiei universale şi a minţii conştiente este cel mai important lucru pentru un om cu o capacitate medie de discernământ.

A discerne unitatea fundamentală a Cunoscătorului, obiectul cunoaşterii şi procesul de a cunoaşte[153] este cel mai important lucru pentru un om cu o maximă intuiţie spirituală.

Concentrarea perfectă asupra unui singur obiect este cea mai bună formă de practică spirituală pentru un om cu o capacitate intelectuală inferioară.

Reflectarea continuă asupra energiei universale şi asupra minţii conştiente este cea mai bună formă de practică spirituală pentru un om cu capacitate intelectuală medie.

A rămâne într-o stare mentală liniştită, din care lipseşte orice proces mental, ştiind că "cel care meditează", obiectul meditaţiei şi actul meditaţiei formează o unitate inseparabilă, este cea mai bună formă de practică spirituală pentru un om cu o maximă capacitate intelectuală.

A-şi ghida comportamentul luând în considerare legea cauzei şi efectului este cea mai bună atitudine spirituală pentru un om cu o capacitate intelectuală mediocră.

Detaşarea completă, privirea tuturor lucrurilor ca imagini văzute în vis, ca forme ireale ale unui miraj şi tratarea lor în consecinţă este cea mai bună atitudine spirituală pentru un om cu o capacitate intelectuală medie.

A renunţa ia toate dorinţele şi acţiunile este cea mai bună atitudine spirituală pentru un om cu o maximă capacitate intelectuală.

---

[152] Contextul indică faptul că termenii "inferior"şi "mediocru" trebuie înţeleşi ca având un sens relativ. Această nu semnifică o lipsă aproape totală a inteligenţei, ci doar o inteligenţă mai puţin ascuţită decât cea a fiinţelor la care se referă următoarele maxime.

[153] În tibetană Shespa-po. Shes cha (scris Shes bya), şi Shespa. Aceasta este una dintre teoriile fundamentale ale filosofiei lamaiste.

Eliminarea gradată a egoismului şi a ignoranţei este unul dintre cele mai bune semne ale progresului spiritual la persoanele din toate cele trei categorii de intelect.

***

Dacă o fiinţă urmează un şarlatan ipocrit în locul unui înţelept care practică învăţătura cu sinceritate, el face o greşeală fatală.

Dacă un om îşi face planuri pe termen lung aşteptându-se să trăiască ani mulţi, în loc să îşi îndeplinească îndatoririle zilnice ca şi cum această zi ar fi ultima pe care o are de trăit, el face o greşeală fatală.

Dacă un om începe să predice învăţături religioase în faţa unui număr mare de ascultători în loc să mediteze în siguratate asupra sensului acestor învăţături el face o greşeală fatală.

Dacă un om se lasă în voia unei vieţi depravate în loc să practice puritatea şi castitatea el face o greşeală fatală.

Dacă un om îşi consumă viaţa măcinând-o cu frici vulgare şi speră astfel să devină conştient de Adevăr el face o greşeală fatală.

Dacă un om încearcă să îl transforme pe altul în loc să se transforme pe sine, el face o greşeală fatală.

Dacă un om încearcă să obţină o poziţie socială înaltă în loc să lucreze pentru dezvoltarea Cunoaşterii latente ce zace în lăuntrul său, el face o greşeală fatală.

Dacă un om îşi petrece viaţa lenevind în loc să caute iluminarea, el face o greşeală fatală.

***

Primul dintre lucrurile necesare este să simţi o aversiune puternică pentru succesiunea neîncetată de morţi şi renaşteri la care eşti supus şi să doreşti să scapi din închisoarea existenţelor repetate tot atât de intens precum o căprioară închisă vrea să scape din cuşca sa.

Al doilea lucru necesar este o perseverenţă cutezătoare şi neclintită ce nu poate fi de nimic descurajată.

Al treilea lucru necesar este mulţumirea, bucuria în practica spirituală.

Este extrem de important să îţi dai seama că timpul îţi este măsurat precum cel al unui om care a fost rănit mortal.

Apoi este necesar să se mediteze asupra acestui aspect.

în cele din urmă, este necesar să înţelegem că nu este nimic de făcut.

Apoi, în primul rând trebuie să simţim pentru învăţătură o foame la fel de mare ca cea a unui om flămând pentru o mâncare gustoasă.

În ai doilea rând, fiinţa trebuie să înţeleagă natura minţii sale.

În ultimul rând, fiinţa trebuie să recunoască eroarea separării, identitatea fundamentală a tuturor lucrurilor.

Recunoscând natura de vid a minţii[154] nu mai este necesar să asculte sau să mediteze asupra prelegerilor religioase.

Recunoscând natura pură a "intelectului", nu mai este necesar să se caute iertarea păcatelor.

Pentru cel care intră pe calea calmului şi păcii interioare nu mai este necesară iertarea.

Cel a cărui minte a atins o stare de puritate desăvârşită[155] nu mai are nevoie să mediteze asupra "Căii" sau asupra modurilor de a ajunge pe ea.

Cel care a lăsat deoparte toate patimile nu mai are nevoie să se opună în continuare lor.

Cel care ştie că toate fenomenele sunt iluzorii nu mai simte nevoia să le respingă sau să mai caute ceva anume.

O SCRISOARE PRIETENEASCĂ DE LA NÂGÂRJUNA

În cea dea doua colecţie a scrierilor lamaiste canonice numită Tengzur (bstan hgzur) "Comentariile", se află faimoasa epistolă atribuită marelui filosof hindus Nâgârjuna, a cărui învăţătură filosofică exercită o mare influenţă printre lamaişti.

---

[154] Aici avem de-a face cu învăţătura care neagă existenţa "eului". Mintea este "golită" de esenţă. Ea este un conglomerat complex şi efemer.

[155] Termenul "puritate" este folosit aici cu sensul de "claritate perfectă" care permite viziunea Realităţii (Adevărului), imagine altfel estompată de preocupările, pro cesele mentale, dorinţele care formează un ecran opac.

Vor fi acum citate câteva pasaje din această epistolă.

Dacă Nâgârjuna a fost într-adevăr autorul acestei scrisori sau dacă aceasta a fost scrisă de unul dintre discipolii săi ori de o altă persoană care a folosit numele lui, este un fapt care nu este necesar să îl discutăm acum. Vom observa că scurtul curs de morală din care este formată această scrisoare, deşi Mahâyânică şi recomandată de maeştrii tibetani, se aseamănă într-o mare măsură învăţăturilor buddhismului primitiv.

***

Ştiind că bogăţiile sunt perisabile şi trecătoare, fă daruri mărinimoase săracilor, prietenilor tăi care sunt la nevoie şi asceţilor. Nimic nu este la fel de bun ca mărinimia. Ea este cel mai bun dintre prietenii noştri pentru tovărăşia şi susţinerea în vieţile viitoare.

Respectă-ţi tatăl şi mama, prietenii şi maeştrii. Astfel de acte de respect îţi aduc o faimă nepătată şi ulterior o renaştere fericită.

Ţine-ţi corpul, vorba şi mintea pe calea celor zece acţiuni virtuoase[156]. Abţine-te de la băuturi care te ameţesc şi învaţă să te bucuri de traiul dobândit prin mijloace cinstite[157].

Preţuieşte virtutea, nu te murdări sau degrada prin acţiuni vulgare. Virtutea minţii este fundamentul tuturor virtuţilor, tot aşa cum pământul este susţinătorul tuturor fiinţelor şi al lucrurilor neînsufleţite.

Fie ca o nemărginită generozitate, virtute, vigilenţă şi seninătate să fie zestrea ta. Şi adăugând forţa înţelepciunii la ele, fie ca ele să te ajute să traversezi oceanul lumii, ajungând mai aproape de starea de Buddha.

A face rău, a răni, a jefui, a minţi, a îndeplini acţiuni nesănătoase: beţia, lăcomia care determină fiinţa să mănânce în momente nepotrivite, luxul care determină fiinţa să se întindă pe canapele moi, cântul, dansul şi împodobirea, toate acestea trebuie abandonate[158].

---

[156] Aceste zece acţiuni virtuoase sunt: 1. Să nu ucizi nici o fiinţă. 2. Să nu furi. 3.Să nu ai legături sexuale împotriva legii. 4. Să nu minţi. 5. Să nu bârfeşti. 6. Să nu rosteşti cuvinte urâte sau rele. 7. Să nu te dedai la conversaţii frivole sau fără rost. 8. Să nu fi lacom sau să nu cazi in zgârcenie. 9. Să nu fii crud în faptă sau în intenţie; să nu nutreşti intenţii rele. 10. Să nu menţii opinii false.

[157] Deoarece această scrisoare a fost adresată unui prinţ domnitor, el nu avea nevoie să îşi câştige existenţa. Totuşi, el trebuia să ştie că impunerea de taxe împovărătoare pentru a-şi asigura obiecte de lux ar fi încălcat legea buddhistă, aşa cum ar fi fost şi începerea unui război pentru apărarea tronului. Buddhiştilor le este interzis să se agajeze în cinci feluri de comerţ; vânzarea de arme, vânzarea de fiinţe (chiar şi animale), vânzarea de carne, vânzarea de băuturi fermentate, şi vânzarea de substanţe otrăvitoare.

[158] A mânca în afara orelor stabilite, adică după ora amiezii, a te intinde în paturi moi şi înalte, cântatul, dansul, împodobitrea şi parfumarea sunt interzise membrilor ordinului religios buddhist, dar nu şi credicioşilor laici. În cele ce urmează autorul acestei scrisori îi îndeamnă pe corespondenţii săi să predice desăvârşirea acestor datini şi mirenilor.

Nici o austeritate nu echivalează răbdarea, de aceea niciodată să nu-ţi îngădui să fii purtat de mânie.

Din moment ce cu ajutorul acestor datini fiinţa calcă pe unuele Arhaţilor şi îşi pregăteşte o naştere printre zei, ea trebuie să îi înveţe şi pe profani, atât bărbaţi cât şi femei să facă la fel.

Consideră că duşmanii tăi sunt: avariţia, ne loialitatea, invidia, aroganţa, ura, mânia, mândria rangului, a frumuseţii, a bunăstării, a tinereţii sau a cunoaşterii. Priveşte puterea asupra celorlalţi ca pe un duşman.

Cei care au dus o viaţă imorală şi criminală şi şi-au schimbat comportamentul prin recunoaşterea greşelilor lor, atrag asupra lor o frumuseţe asemănătoare cu cea a lunii ieşind din nori.

În timp ce noi gândim "Aceşti oameni m-au insultat, m-au condamnat sau m-au doborât, aceia m-au ruinat" în noi se naşte furia. De aceea, lasă la o parte aceste resentimente şi rămâi în pace.

Să ştii că mintea din care sunt extrase imagini poate fi ca apa, ca pământul sau ca o magazie[159]. Când patimile rele te macină, este bine ca ea să fie ca apa[160]. Pentru omul care urmează adevărul este bine ca mintea să fie ca o magazie sigură.

Există trei feluri de cuvinte: cele care sunt plăcute, cele care sunt adevărate şi cele care sunt false. Primele sunt ca mierea, cele care urmează sunt ca florile, iar celelalte ca impurităţile. Evită-le pe acestea din urmă.

Unii oameni merg din lumină în lumină, alţii din întuneric în întuneric. Unii trec de la lumină la întuneric, iar alţii de la întuneric la lumină. Fie ca tu să faci parte dintre primii.

Află că oamenii sunt ca fructele unui mangotier. Unele par coapte (înţelepţi), dar nu sunt. Altele, deşi coapte, nu par deloc a fi aşa. Altele care nu sunt defel coapte, par într-adevăr a fi necoapte şi încă altele, coapte fiind, par într-adevăr a fi coapte, învaţă să faci distincţia între ei.

---

[159] **în tibetană nectog pronunţat dzdg, orice loc în care lucrurile sunt ţinute la păstrare: o comoară, diferite obiecte, porumb depozitat împotriva foametei, etc. Totalitatea lucrurilor depozitate este numită mzod**

[160] **Pentru că acest sentiment să nu poată persista, să poată dispărea imediat, ca un desen făcut pe apă.**

Printre diferitele sisteme filozofice ale Tibetului, unul dintre cele mai respectate este cel numit Chag gya chenpo[161]. Acesta constă în cunoaşterea doctrinei superioare, a unităţii în esenţă a tuturor lucrurilor, împreună cu practicile inspirate din aceste învăţături. Sensul ezoteric al cuvântului chag (phyag) este Vid sau absenţa tuturor calităţilor, a tuturor condiţionărilor existenţei. Acestea fiind reprezentate în minte prin cuvinte şi gânduri, cuvintele şi gândurile pot să exprime doar lucruri limitate, iar ceea ce se înţelege prin Vid este Absolutul. Cuvântul gya (rgya) înseamnă, ezoteric, eliberarea din sclavia lucrurilor lumeşti; la care discipolul ajunge printr-o cunoaştere a învăţăturii. înţelesul termenului chenpo[162] este aici de uniunea cunoaşterii superioare a unităţii în esenţă a tuturor lucrurilor cu eliberarea de lucrurile lumeşti. Acestea sunt explicaţiile date de maeştrii care predau chag gya chenpo şi ele sunt confirmate de lucrările autorilor antici care au susţinut aceste învăţături în secolele trecute.

Subiectul meu nu cuprinde şi relatarea originilor istorice ale acestui sistem filozfic. Mă voi mulţumi să spun că originea lui este hindusă şi legată de filozofia dhuma[163] predicată de maestrul Nagârjuna; aceasta a fost introdusă în Tibet de Marele Lama al mănăstirii Sakya, Sakya Penche precum şi de alţi maeştrii religioşi.

Sfaturile asupra metodei de a medita rezumate mai jos sunt date discipolilor, după ce le-a fost conferit un angkur potrivit, de către lamaişti care practică învăţătura chag gya chenpo.

Le redau consultând propriile mele note luate din cuvintele câtorva dintre aceşti lama; am consultat, de asemenea, o lucrare foarte respectată de ei, intitulată Chag chen gyi zindi (phyag tchen gyizin bris). Acesta este un ghid, un fel de carte de referinţă pentru uzul celor care caută eliberarea pe calea chag gya chenpo

După ce fiinţa s-a aşezai într-un loc liniştit şi solitar, ea va rămâne la început nemişcată şi calmă, fară să facă nici cel mai mic efort mental; fară să-şi propună să mediteze, şi fară să se pregătească să îndeplinească

---

[161] Scris phyag rg\>a chenpo, literal: "marele gest" sau "marele semn".
[162] Literal chenpo înseamnă "mare".
[163] Denumirea sanscrită originală este mâdhyamika, "de mijloc" - învăţătură care respinge vederile extremiste.

vreun exerciţiu spiritual gândind “Am venit aici să meditez... trebuie să duc la bun sfârşit această meditaţie.” Această seninătate a corpului, a vorbirii şi a minţii eliberate de orice efort, împreună cu lipsa oricărui scop înseamnă “a îngădui minţii să rămână în propria sa natură”.

Se spune[164]:

“Nu te gândi la trecut.

Nu te gândi la viitor[165].

Nu te gândi: “eu meditez”.

Nu îţi imagina Vidul ca fiind Nimic.”

Oricare ar fi senzaţiile datorate celor cinci simţuri, fiinţa nu trebuie să caute să le analizeze imediat ce ele apar; dimpotrivă, mintea trebuie să fie lasată în repaus total.

Se spune;

“Renunţând la formarea de noţiuni sau de idei referitoare Ia obiectele percepute.

Lăsând mintea în propria ei natură, asemeneni celei unui copil[166].

Urmând cu ardoare sfaturile date de ghidul spiritual.

Fiinţa va obţine cu siguranţă înţelegerea Vidului şi va fi eliberată din lucrările lumeşti - aceste două lucruri coincid.”[167]

Tilopa a spus:

“Nu îţi imagina, nu raţiona, nu analiza;

Nu medita, nu reflecta,

Păstrează-ţi mintea în propria ei natură.[168]

Maestrul Mannidze a spus:

"Absenţa distracţiilor (atenţia perfectă) este calea urmată de toţi cei care au atins starea de Buddha”.

Aceasta este cea ce numim pacea minţii, stabilitatea minţii ce rămâne în propria ei natură.

Nagârjuna a spus:

---

[164]Autorul lucrării Chaggya chenpo citează şi alte lucrări şi precepte pe care tradiţia orală le atribuie unor maeştrii faimoşi. Totuşi, el omite să menţioneze numele acestor maeştrii.

[165]Acest precept este atribuit lui Tilopa.

[166]Comparaţia nu pare a fi una fericită. Mintea unui copil este în general foarte activă. (N.t.) Nu neapărat inactivitatea minţii este importantă. Referindu-se la copii lisus spune: “A celor ca ei este împărăţia cerurilor.”

[167] înţelegerea Vidului şi eliberarea este unul şi acelaşi lucru.

[168] Aceste şase precepte au fost date de către Tilopa discipolului său Naropa.

“Aminteşte-ţi că este precizat: «atenţia este singura cale pe care a păşit orice Buddha.» Observă-ţi permanent corpul (adică acţiunile îndeplinite de corp. activitatea celor cinci simţuri, cauzele acţiunilor şi rezultatele lor), pentru a-l cunoaşte.

Neglijarea acestei examinări face orice exerciţiu spirituale ineficient.

Această continuă atenţie este numită: Eliberarea din starea de “fără minte”.”

În Abhidharma se spune:

“Memoria (impusă discipolului) constă în a nu uita fiinţele sau lucrurile cu care a fost în contact.”

***

După ce ai dobândit liniştea mentală, este momentul să îţi concentrezi mintea asupra unui singur punct.

Metodele care duc la aceasta pot fi practicate cu ajutorul unui obiect tangibil sau chiar fară să fie utilizat nici un obiect material.

În primul caz, obiectul poate fi o minge mică sau un băţ[169]. În cel de-al doilea caz, fiinţa îşi poate concentra mintea asupra formei corporale, asupra cuvântului sau asupra minţii lui Buddha.

În cazul utilizării unui obiect material se procedează cum urmează:

Aşează în faţa ta o mică minge sau băţul asupra căruia urmează să îţi concentrezi gândurile.

Nu îngăduie “cunoscătorului[170]” să se abată de la acest obiect, să rătăcească sau să intre în el[171], ci priveşte-1 fix, fără a pennite gândurilor să se abată de la el.

Apoi, după ce acest exerciţiu este pe deplin stăpânit, meditează la maestrul spiritual, adică vizualizează mental imaginea lui şi păstrează mintea fixată asupra acestei imagini.

---

[169] **Sgom ching menţionat în Cu misticii şi magicienii in Tibet.**

[170] **Acest principiu este numit uneori in tibetană Shespa po, iar alteori vid kyi rnampar Shespa.**

[171] **Aceasta se referă la experieoţele psihice în care fiinţa se identifică cu un obiect.**

Dacă te simţi obosit, doborât dc toropeală sau somn, trebuie să continui şi să perseverezi în vizualizare, meditând într-un loc liniştit din care se poate vedea o mare întindere de pământ.

Pe de altă parte, dacă mintea hoinăreşte aiurea, trebuie să te închizi în sihăstrie şi cu ochii plecaţi să îţi păstrezi mintea liniştită încetând orice efort, aşa cum a fost explicat.

Câijd se foloseşte drept suport al concentrării forma corporală, cuvântul sau mintea lui Buddha, se procedează astfel:

Pentru corp se foloseşte o statuie mică sau o imagine pictată care să-l reprezinte pe Buddha.

Pentru cuvânt se foloseşte o silabă.

Pentru minte se foloseşte un punct.

Concentrarea asupra formei corporale a lui Buddha se face pornind de la imaginea fizică, dar apoi Buddha trebuie vizualizat ca îmbrăcat în haine rituale, înconjurat de lumină şi permanent prezent în faţa ta.

Concentrarea asupra cuvântului se face prin vizualizarea unei imagini circulare.de mărimea unei unghii pe care este scrisă silaba hri[172] cu linii subţiri ca firul de păr.

Concentrarea asupra minţii se face vizualizând un punct de mărimea unui bob de mazăre situat în regiunea frunţii, din care ies raze de lumină[173].

Un exerciţiu inclus în cele predate novicilor (învăţăturile preliminare sau elementare) constă în înlăturarea oricărui gând chiar în momentul în care acesta se naşte, şi în a-i îngădui să continue fără însă a-i da formă (fară ca discipolul să se oprească pentru a face din el o imagine mentală).

Când o fiinţă meditează, ea percepe faptul că multe gânduri se nasc unul după celălalt, venind în manifestare cu o rapiditate extremă. De aceea, de îndată ce gândul începe să încolţească, el trebuie retezat de la rădăcină, apoi meditaţia trebuie continuată.

---

[172] **Termen mistic cu numeroase seni ficaţii esoterice. Printre altele desemnează universala şi necreata natură a tuturor lucrurilor.**

[173] **Toate aceste reguli aparent ciudate sunt însoţite dc exemplificările şi explicaţiile iniţiatice ale unui lama.**

Continuând meditaţia şi prelungind gradat durata perioadelor când este suspendată formarea ideilor, fiinţa îşi dă seama în final (ceea ce nu s-a observat până atunci) că apariţia involuntară a gândurilor formează o succesiune nesfârşită, ele mergând din una în alta.

Acestă descoperire a formării involuntare a gândurilor echivalează cu descoperirea duşmanilor.

Starea la care se ajunge este aceea a unui om care stă pe malul unui râu şi priveşte imparţial curgerea apei. Astfel, mintea calmă şi atentă priveşte trecerea fluxului neîntrerupt de gânduri asemănătoare - ca apele unui râu - care se urmează unul pe altul.

Dacă mintea atinge această stare, fie şi numai pentru un moment, ea înţelege modul.de apariţie şi dispariţie a formelor mentale. Paradoxal, deoarece înainte fiinţa nu înţelegea modul în care ele apar şi dispar, în momentul atingerii acestei stări, pare că formele mentale devin mai numeroase, dar nu este aşa.

Ceea ce se află dincolo de apariţia formelor mentale şi unde se opreşte definitiv formarea lor, este Realitatea.

După acest exerciţiu se realizează următorul care constă în a lăsa neformulate ideile care apar în minte.

Oricare ar fi gândul care apare, nu trebuie să apară implicare în el; trebuie lăsat în voia lui, fară însă a-i permite să influenţeze fiinţa, fară ca ea să se gândească la el şi fără să caute să îl devieze. Astfel, mintea se aseamănă unui păstor care, orice ar face oile lui, el continuă să mediteze.

Perseverând în acest mod, formaţiunile mentale nu mai apar şi mintea atinge starea de pace şi de focalizare.

Maestrul Gampopa (un nume al lui Dagpo Lha Dje) spunea:

“Când mintea este relaxată, ea devine liniştită

Când nimic nu tulbură apa, ea devine limpede”.

Ascetul Milarepa, Domnul asceţilor contemplativi, a spus: “Lăsând mintea în starea ei naturală fară a o face să ia vreo formă[174], primii zori ai Cunoaşterii încep să se apară.

Ţinând mintea relaxată, curgând ca apa liniştită a unui râu. Realitatea se reflectă în ea”.

Înţeleptul Saraha a rezumat acest proces de meditaţie în felul următor:

“Când mintea este forţată, ea caută să evadeze în zece direcţii. Când este lăsată liberă, ea rămâne nemişcată. Eu am înţeles că este un animal greu de stăpânit aşa cum este cămila”.

***

Practicile avansate includ meditaţia asupra acelui ceva care în minte rămâne nemişcat şi asupra acelui ceva care se află în mişcare (spectactorul şi actorul).

(1) Mintea trebuie observată în starea ei de repaus. (2) Trebuie să examinăm natura acestui “lucru” mobil. (3) Trebuie să ne explicăm cum ceea ce numim minte rămâne în repaus şi cum, ieşind din starea sa de calm, se mişcă.

Trebuie să examinăm: (1) dacă mişcarea se petrece în minte separat de starea de calm; (2) dacă se mişcă chiar şi în repaus; (3) dacă în mişcarea ei este sau nu este ceva diferit de imobilitate (stare de repaus).

Trebuie să examinăm ce fel de realitate este aceea a mişcării şi apoi ce condiţii fac ca această mişcare să înceteze.

Ajungem la concluzia că acel ceva care se mişcă nu este diferit de acel ceva care rămâne nemişcat.

Ajungând în acest punct, trebuie să ne întrebăm dacă mintea care observă acel ceva care se mişcă sau care rămâne imobil, este diferită de acestea, dacă este “sinele” (esenţa) celui ce se mişcă sau al celui ce rămâne nemişcat.

---

[174]Aceasta trebuie interpretat ca referindu-se la idei, la modurile de gândire şi înţelegere pe care diverse influenţe le impun minţii, rezultatul fiind că aceasta îşi a sumă o conformaţie artificială. Este ca un râu deviat de la cursul său firesc, cu matca lărgită sau îngustată prin şanţuri şi bara je, sau ca un copac care este retezat sau a re crengile tăiate, fiind astfel deposedat de forma sa naturală (explicaţii date date de lama).

Constatăm atunci că observatorul şi obiectul observat sunt inseparabile. Şi, deoarece este imposibil să clasificăm aceste două realităţi (observatorul şi obiectul observat) ca fiind dualitate sau unitate, ele sunt numite “motivaţia de dincolo de minte” şi “motivaţia ce transcende toate teoriile”.

Se spune:

“Oricât de nobile ar fi ţelurile şi motivaţiile minţii, ele sunt efemere.

Ceea ce este dincolo de minte există fară motiv sau scop.”

În sutrele intitulate “întrebările lui Kashyapa” citim:

“Prin frecarea a două beţe se naşte focul.

Iar prin focul ivit din ele, ambele beţe sunt mistuite.

În acelaşi mod, prin inteligenţa născută din el, cuplul format din “ceea ce este imobil” şi “ceea ce se mişcă” de o parte şi observatorul care meditează la dualitatea lor, pe de altă parte, este de asemenea mistuit”.

Acestă meditaţie este denumită “meditaţia de discernere a eremitului”. Nu trebuie confundată cu “meditaţia de discernere a savantului”, deoarece aceasta din urmă examinează obiectele din afara lor.

Erudiţii în chggya chenpai predau şi modalităţi de utilizare în folosul progresului spiritual până şi a obstacolelor care în mod obişnuit îl opresc pe discipol; în plus, ei predau multe moduri de a analiza mintea:

Este un lucru alcătuit din materie?

Dacă este materială, din ce materie este făcută?

Dacă este un lucru concret, care este forma, culoarea sa?

Dacă este un “cunoscător”, este o idee care se manifestă vremelnic?

Ce este atunci acest lucru imaterial care se manifestă sub atâtea forme?

Ce este acel ceva care îl produce?

Dacă mintea ar fi o entitate reală, ar fi posibil să o considerăm ca un fel de substanţă?

După multe alte consideraţii asemănătoare, se ajunge la concluzia că mintea nu este nici materială, nici imaterială şi că nu intră în categoria acelor lucruri despre care se poate spune că sunt sau nu sunt.

Întrebările continuă încă şi ajungem la întrebarea referitoare la caracterul compus sau simplu al minţii.

Este mintea un lucru simplu?

Este un lucru compus?

Dacă este simplă, cum de se manifestă în moduri diferite?

Dacă este compusă, cum de poate fi adusă la starea de Vid în care nu mai există nimic altceva decât unitate?

Continuîndu-ne investigaţiile, ajungem să recunoaştem că mintea este liberă de ambele extreme ale unităţii şi pluralităţii.

"În starea calmă a omului care a ajuns la această înţelegere, este atins scopul meditaţiei; celui care meditează, toate lucrurile îi apar la fel de iluzorii ca formele cauzate de un miraj".

Se spune:

"Înaintea mea, în spatele meu, în cele zece direcţii,

Oriunde privesc, văd "însăşi existenţa"[175].

Azi, o maestre, iluzia a fost risipită;

De acum înainte nu voi mai cere nimic de la nimeni".

Aş putea să dau multe citate şi sâ extind acest apendice la nesfârşit. Lucrările tibetane originale nu lipsesc. Cele pe care le-am adus în Franţa ar ţine deja ocupaţi mai mulţi traslatori pe parcursul întregii lor vieţi. Dar ce este această colecţie săracă în comparaţie cu operele aflate în marile biblioteci din Tibet, unde numărul de volume, strânse de secole de-a rândul poate fi estimat la sute de mii?

Scopul meu în suplimentarea acestui volum cu traducerea câtorva texte tibetane a fost doar să conduc cititorii în pragul comorilor inestimabile ale acelor şcoli ezoterice din Tibet despre care au fost răspândite atâtea expuneri fabuloase şi să prezint o introducere la unele dintre învăţături date de lamaişti discipolilor lor.

---

[175] **Te jine ritd(se scrie de bchin nid) însuşi acela - existenţa însăşi.**

Este inutil să mai spunea teoriile expuse în fragmentele mai sus menţionate nu sunt singurele acceptate în aceste şcoli. Acest lucru poate fi dedus din explicaţiile pe care le-am dat referitoare la “iniţieri”. Cu toate acestea, unitatea în vederi a lamaiştilor iluminaţi este cu mult mai mare decât s-ar putea crede din diferitele învăţături predate în Tibet de misionarii diverselor grupări mahâyânice sau tantrice. Secolele care au trecut au determinat o anume fuziune între toate aceste învăţături şi mentalitatea tibetană şi-a imprimat asupra lor cu putere propria sa amprentă.

Într-un cuvânt buddhismul, Lamaiştilor eliberat de formele sale populare, este dominant de un spirit tot atât de străin clasicei Hinayâna ca şi pioasei şi sentimentalei Mahâyâna, despre care unii au pretins că este singura Mahâyâna veritabilă a lui Asanga şi a urmaşilor săi.

Tot aşa cum la patriarhii grupării Ts’an găsim principiile fundamentale ale buddhismului, văzute şi dezvoltate de minţi chineze şi impregnate de spiritul chinez, tot astfel găsim la misticii şi filozofii din Tibet aceleaşi principii fundamentale văzute şi interpretate din perspectiva unei rase din punct de vedere mental foarte diferită de cea hindusă.

Care dintre discipolii lui Buddha au exprimat cel mai corect gândul său? Aceasta este o problemă de loc uşor de rezolvat deoarece ne lipsesc elementele necesare pe care să ne bazăm raţionamentul. Documentele care se referă la învăţătura Marelui înţelept Siddharta Gautamma Buddha, sunt scrise mult mai târziu după moartea sa şi suntem îndreptăţiţi să le considerăm puternic nuanţate de părerile şi tendinţele dominante printre călugării buddhişti de la acea vreme.

Cei care îi atribuie lui Buddha strămoşi aparţinând raselor galbene sau raselor non-ariene, o fac probabil pentru a considera că verii săi îndepărtaţi din Asia centrală sau din Estul îndepărtat sunt mult mai potriviţi decât alţii, prin însăşi natura lor, să înţeleagă pe deplin sensul învăţăturii sale. Soluţia unei astfel de probleme dacă va fi găsită vreodată, nu poate fi dată în nici un caz în câteva rânduri. Dacă îmi vor îngădui împrejurările, o voi cerceta intr-o zi. Totuşi, oricare ar fi

concluziile la care am putea ajunge asupra acestei probleme, ele nu vor avea niciodată un caracter de absolută certitudine.

De aceea, având grijă să nu neglijăm investigaţiile istorice şi filosofice interesante, cred că putem urma sfatul dat în iniţierile "lamaiste" şi să ajungem, prin mijloace asemănătoare celor folosite de însuşi Buddha, la realitatea contemplată de el şi, în loc să cerem altcuiva secreftil naturii Maestrului său, să ne-o însuşim personal fiecare, devenind noi înşine Buddha.